

MEMORII

Tipografia „Mălina” Iași

Arhiepiscopul și Mitropolitul Andrei Șaguna

Inu. A. 39.435
Arhiepiscopul și Mitropolitul ANDREI ȘAGUNA

MEMORII

DIN ANII

1846—1871

PUBLICATE DE CONSISTORUL ARHIDIECEZEI ORTODOXE
ROMÂNE DE ALBA-IULIA ȘI SIBIU, LA ANIVERSAREA A 50-a
DELA ADORMIREA ÎN DOMNUL A MARELUI ARHIEREU

SIBIU
TIPOGRAFIA ARHIDIECEZANĂ

61775

Ext. 63777

1956

CONF. 1957

Biblioteca Centrală Universitară
BUCUREȘTI
Cota
Inventar

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ
BUCUREȘTI
COTA 63777

„Eu sânt astăzi plugarul, care cu mare grijă a arat holda sa, a sămănat-o cu grăunțul cel mai fructifer, a avut toată eara, primăvara și vara grijă de holda sa și, ieșind la seceră, a secerat seceriș bogat“.

Șaguna,

în Cuvântul arhieresc de închidere a sinodului diecezan dela 1864. (Tel. Rom. din 16 April 1864, pag. 125).

RC99/03

B.C.U. Bucuresti

C61775

În 16/29 Iunie 1923 se împlinesc cincizeci de ani dela moartea Mitropolitului nostru Andrei.

In firul serbărilor, organizate pentru comemorarea activității sale pe teren bisericesc, național, politic și cultural, se publică astăzi în întregime, pe paginile ce urmează, sub titlul de Memorii din anii 1846—1871, însemnările rămase în manuscris dela acela, al cărui nume însemnează o nouă epocă în viața poporului român și a bisericii noastre ortodoxe ardelen.

Intr'un curs pastoral din 1922, organizat pentru preoțimea arhidiecezană, Arhiepiscopul Dr. Ilarion Pușcariu ținuse o prelegere despre însemnările lui Șaguna, despre «un fel de memorial compus în mod cronologic an de an, începând cu anul venirii sale în Ardeal 1846, până la 1871». Venerabilul arhiepiscop Ilarion a citit, cu ocazia aceluși curs pastoral, câteva lămuriri privitoare la acest memorial; — lămuririle citite le publicăm acum ca introducere

la Memoriile de tață, care sânt tipărite după copia făcută tot de Dr. Ilarion Pușcariu de pe manuscrisul original al lui Șaguna.

Pe lângă textul Memoriilor s'au adăogat note explicative și întregitoare, și s'au dat în traducere românească textele latinești și germane ale manuscrisului.

Prin publicarea Memoriilor sale, la împlinirea a cincizeci de ani dela adormirea în Domnul a vrednicului Arhipăstor, voim să dăm și în această formă tributul de veșnică recunoștință înțelegătorului desăvârșit al vremii sale și al oamenilor cu cari împreună a muncit.

Urmele acelei lucrări uriașe s'au simțit în toate mișcările culturale, politice și naționale în viața românilor ardeleni din jumătatea a doua a veacului al 19-lea, — căci a fost o muncă binecuvântată de Dumnezeu.

Introducere

de

† Arhiereul Dr. Ilarion Pușcariu,

fost Vicar-Archiepiscopesc în Sibiu

Fericitul Mitropolit Andrei Șaguna până a fost în viață a făcut notițe scurte despre întâmplările sale din viață, un fel de memorial compus în mod cronologic, an de an, începând cu anul venirii sale în Ardeal 1846, până la 1871. Unele întâmplări din viața sa le istorisește întocmai cum s'au săvârșit, ear altele le indică, numai cu provocare la actele concerninte, pe care le și adună într'un număr însemnat, parte ca manuscrise originale, parte ca tipărituri în broșuri. Acele acestea, dimpreună cu memoriul său, formează actele biografiei sale încheiate cu anul 1871. Ele mi-au fost încredințate mie în acel an spre păstrare până la moartea Mitropolitului, când eram însărcinat să le dau fratelui meu, Ioan, ca dânsul să-i facă biografia, zicându-mi Mitropolitul între altele: «Să nu spui la nime despre aceste acte, afară de Arhimandritului vicar Nicolae (Popea), și aceasta să o faci mai târziu».

Faptice eu am și ținut la mine actele, închise într'un dulap, mai multe săptămâni, — dar am și spus nașmitului Arhimandrit vicar despre ele înainte de timp. Nu după mult timp a trimes însă Mitropolitul la mine pe servitorul său al doilea, Vasilie, cu un mic petec de hârtie pe care eră scris cu creion vântat: dă-mi actele biografiei mele. Și dându-i-le le-a dus cu sine. Atunci am presimțit că nu mi le va mai da îndărăt, pentrucă Arhimandritul vicar Nicolae Popea, înțelegând că actele mi-au fost predate mie pe seama fratelui meu, s'a supărat și a insistat la Mitropolitul să-i încredințeze lui facerea biografiei sale.

Înțelegând eu despre celece s'au întâmplat, am cerut dela numitul Arhimandrit vicar să-mi împrumute mie actele spre a-mi

luă de pe ele o copie, — ceeace a și făcut. Eu, ca profesor, am luat la mine vre-o cinci dintre elevii mei cei mai buni din Seminar, cari în timp de două săptămâni mi-au și făcut o copie de pe acte.

Memoriul, care eră scris de mâna lui Șaguna, l-am decopiat eu însumi.

Pe baza acestor acte, Arhimandritul vicar arhiepiscopesc, Nicolae Popea, a și compus biografia lui Șaguna:

In anul 1879 intitulată: *Arhiepiscopul și Mitropolitul Andrei bar. de Șaguna*;

Memorialul Arhiepiscopului și Mitropolitului Andrei bar. de Șaguna, în anul 1889;

Discursul de recepțiune la Academia Română al lui Nicolae Popea: Arhiepiscopul și Mitropolitul Andrei bar. de Șaguna (în 1900); precum și

Necrologul la înmormântarea lui Șaguna. —

Vorbind cu fratele meu despre cauza, pentru care Mitropolitul Șaguna mi-a dat la început actele biografiei sale mie pe seama dânsului, care se află în Pesta, și nu lui Popea care eră în Sibiu și mai aproape de Șaguna, mi-a spus că poate fi împrejurarea că la ocaziune aflându-se la Șaguna l-a sfătuit pe acesta să compună un memorial despre viața lui și să adune și actele de importanță privitoare la biografia lui. Aceasta făcând Mitropolitul Șaguna, în consecvență el a crezut că fratele meu ar fi cel mai competent în această afacere.

Actele biografiei Mitropolitului Șaguna a început a le tipări Arhimandritul vicar Nicolae Popea în 1889, sub titlul *Memorialul Arhiepiscopului și Mitropolitului Andrei bar. de Șaguna*¹, ajungând cu tipărirea lor până la anul 1850, și aveă să continue mai departe tipărirea, în mai multe tomuri, — ceeace însă n'a mai făcut, și astfel actele aparținătoare la biografia nu sânt publicate, cu atât mai puțin memoriul compus de Șaguna.²

¹ «Sau Luptele naționale-politice ale Românilor». Tomul I. (și unic). Sibiu. Institut tipografic (al «Tribunei»), societate pe acții 1889. Un vol. de 408 pag. Ed.

² Cu excepția unor părți din anii 1848 și 1849, apărute și comentate în «Memorialul» publicat în 1889 de N. Popea, și a unor pasagii date la iveală în monografia «Mitropolitul A. Șaguna» de Dr. I. Lupaș, Sibiu, ed. II, 1911. Ed.

După moartea Episcopului Popea, care a dus actele cu sine la Caransebeș, eu am făcut propunerea în Consistor, ca actele biografiei să se aducă dela Caransebeș la Sibiu, unde li-ar fi locul. Aceasta s'a întâmplat cu ocaziunea serbării centenare dela nașterea lui Șaguna, în anul 1908, când s'a dispus tipărirea scrierii comemorative la serbarea centenară a nașterii Mitropolitului Andrei Șaguna, de Ioan Lupaș, anul 1909.

Eu am fost exmis la Caransebeș, ca să aduc actele. Voind să merg la Caransebeș, spre acest scop, mi s'a dat să înțeleg că actele nu se vor estrada, căci ele ar fi proprietatea Diecezei Caransebeșului, și astfel lucrul a rămas într'atăta, ear eu n'am mers la Caransebeș.

Intr'aceea putem fi de firma credință, că actele sânt în păstrare bună și nu se vor răpune.

Actele biografiei, și cu deosebire memorialul rămas dela Șaguna, au interes și preț deosebit pentru istoria noastră națională și bisericească din acel timp. Fiind acesta scris, cum s'a zis mai sus, de însuși Mitropolitul Șaguna, care a fost și totodată actorul faptelor cuprinse acolo, se citește astăzi, după 50 de ani, cu multă pietate, cuprinzând ele autenticitatea și vericitatea faptelor.

O notă caracteristică, ca un fir roșu în ele, sânt diferențele cu uniții și cu «catolicii» pe cari el în tot locul îi numește «ultramontani», și cari erau dedați, după vremile de mai nainte, pe noi ortodocșii, pe toate terenele, să ne nedreptățescă.

Mitropolitul Șaguna, ca român și ortodox mare ce eră, nu sufereă nedreptatea, ci cu energie extraordinară năzuia peste miniștri la împăratul de-a dreptul, având de ajutor pe guvernatorul de pe atunci, Schwarzenberg.

Tot așa ies la iveală din acte greutățile și supărarea ce i-a făcut-o împotrivirea sârbilor în cauza despărțirii ierarhice de ei și a reînființării Mitropoliei ortodoxe române ca mitropolie independentă.

Andrei Şaguna ca vicar-general în 1846

•Anul 1846

(Numirea arhimandritului *Andrei Șaguna* de vicar-general al bisericii. — Sosirea la Sibiu în casa clerului. — Primele dispoziții).

Am fost denumit, — ca arhimandrit al mănăstirii Covil în eparhia [sârbească a] Neoplantei, — de general-vicar al bisericii noastre prin rezoluțiunea regească din 15/27 Iunie 1846 (vezi sub A. A.)¹

Sosind în 21 August 1846 călindarul vechiu la Sibiu, am tras la casa clerului, unde am găsit încvartirat pe protopopul și directorul școlar *Moise Fulea*, pe care l-am poftit a ieși din acest cvartir și a mi-l cedă mie spre locuință. Intr'aceea m'a primit la sine protopopul *Ioan Moga* în 22 August c. v. 1846, și în ziua următoare am plecat la Cluj, de a mă prezentă la guvernatorul și alți domni; unde am cumpărat un rând de mobile și l-am expedit la Sibiu. Și, protopopul *Fulea* ieșind din casa clerului, mobilele mele s'au așezat acolo, și eu întorcându-mă dela Cluj am ocupat casa clerului.

Cele dintâi dispozițiuni au fost:

1. Ca protocolul unei ședințe consistoriale să se autentice în ședința următoare;

¹ Decretul numirii, original în limba latină — limba statului de atunci — se poate ceti în «Memorialul» publicat de N. Popea în 1889, pag. 3—4 și în «Tel. Rom.» din 1888 Nr. 109 în Foiță, unde — după Popea — subscrierea este greșită, precum și în Dr. Il. Pușcariu, Documente, 1889 I 371. Ed.

2. Ca catiheți să se pună peste toate instituttele unde se află tinerimea noastră în școli de religia noastră, sau străină;

3. Ca preoțimea să se străduiască a împlini datorițele sale;

4. Ca averile bisericilor parohiale să se manipuleze conștiințios și cu finea fiecărui an să se aștearnă Consistorului rațiociniile averilor bisericești;

5. Am ridicat cursul clerical de 6 luni la un an; l-am înălțat introducând studiul Teologiei pastorale și al Metodului învățătoresc, și rânduind ca clericii să învețe de rost studiile, căci mai înainte numai li se tâlcuia, fără să fi învățat de rost învățăturile.

Anul 1847

(Măsuri pentru reîntregirea scaunului episcopesc văduvit. — Alegerea de episcop din 1 Decembrie în Turda — Șaguna obține 27 voturi, ear protopopii Sibiului Ioan Moga 33, Moise Fulea 31 de voturi).

Dupăce în câteva luni am funcționat, m'am convins, că este o necesitate inevitabilă, ca scaunul episcopesc, ce s'a văduvit în Octombrie 1845, să se reîntregească; una pentru aceea, căci este cu greu a călători la episcopul Aradului pentru sfințire, și [a doua] ca să nu rămână eparhia fără episcop mult timp, precum a fost rămas 15 ani după moartea episcopului Gherasim Adamovici. De aceea, în luna lui Ianuar 1847, am așternut cancelăriei aulice transilvane reprezentațiune, în care desfășurând necesitatea punerii episcopului în această eparhie, m'am rugat ca să ierte ținerea alegerii de episcop; ceea ce s'a și iertat, prin decretul aulic din 20 Octombrie 1847,

spre 1 Decembrie în oraşul Turda.¹ Actul alegerii s'a făcut în 2 Decembrie 1847, şi protopopul Sibiului I, Ioan Moga a căpătat 33 voturi, protopopul Sibiului II, Moise Fulea 31 voturi, eu 27 voturi (vezi mai departe § 115 din tomul II al Istoriei mele bisericeşti).

Anul 1848

(Numirea şi sfinţirea de episcop a lui Andrei Şaguna. — Plecarea dela Carloviţ la Sibiu. — În preajma Adunării naţionale din 3/15 Mai. — Mijlociri în interesul Adunării. — Plecarea lui Şaguna la Blaj. — Amănunte dela Adunare. — Şaguna preşedinte al Comitetului naţional cu sediul în Sibiu. — La Viena şi la Innsbruck cu membrii deputaţiunii naţionale. — Petiţiile).

La începutul acestui an am fost denumit eu episcop în (24 Ianuar) 5 Februar 1848, şi la Carloviţ sfinţit în 18/30 April 1848, ceea ce eră Dumineca Tomii după Paşti. Aici vine de amintit, că eu am plecat la Carloviţ spre sfinţire de episcop cam pe la 6 April, ca săptămâna Patimilor şi Invierea Domnului să o petrec acolo. In-tr'aceea trei stafete, căci atunci nu eră telegraf, am primit dela Comandantul general Baron Puchner, în care mi s'a făcut cunoscut, că guvernul ardelean a iertat a se ţineă pe 3/15 Mai 1848 la Blaj o adunare generală a naţiunii noastre române fără deosebire de confesie, şi că eu am a mă duce şi a prezidiă acolo cu episcopul gr. cat. Leményi. Deci stând treaba aşă, şi la Carloviţ încă se adunau sârbii în număr mare şi făceau demonstraţiuni, şi primind eu sfinţirea de episcop în Dumineca Tomii, în ziua aceea după prânz am şi plecat spre casă, unde am sosit Sâmbătă, în 24 April, şi Duminecă

¹ Cf. şi: Dr. I. Lupaş, Mitropolitul A. Şaguna, 1911, p. 47 sq. Ed.

am liturghisit întâia oară ca episcop în biserica dela Poarta Turnului, și am găsit Sibiul într'un ton neașteptat, nu numai din partea bărbaților noștri naționali, ci și din partea sașilor, cari erau adunați la Universitate, aici au făcut sașii o decisiune despre egala îndreptățire a românilor cu sașii. (Vezi Nr. 1).¹

Până la ziua pornirii mele la adunarea dela Blaj, aveam prea puține zile, și căutam a mă orienta față cu situațiunea și cu bărbații naționali. Și înțelegând dela persoane competente, că regimul este cu încordare cătră rezultatul adunării naționale, și că are de gând a trimite la Blaj un număr mai însemnat de ostași spre a năduși ori ce exces posibil, am mijlocit dela Comandantul general exmiterea unui general în persoana generalului Schurter, dela a cărui comandă s'atârne oștirea în Blaj pe timpul adunării.

Rugarea aceasta a mea a încuviințat-o Comandantul general, și sânt convins în conștiința mea, *cumcă* această împrejurare prea mult a contribuit, ca la aceea adunare, unde au luat parte și doi comisari guverniali, Baronul Bánffy Nicolau și Ladislau Szabó — acești comisari au vrut să fie de față la adunare, dar, în urma deslușirilor mele, s'au mulțumit cu aceea, că au luat parte la deschiderea și la închiderea adunării, — toate au decurs în ordinea cea mai frumoasă.

Aici trebuie să amintesc despre aceea episodă, că: câțiva studenți din Blaj au poftit dela mine ca, venind

¹ Nota lui Șaguna, ca și cele următoare sub Nr. 2—57, se rapoartă la manuscrisele și tipăriturile anexate Memoriilor. Parte din aceste anexe au apărut în: «Die Romänen der österreichischen Monarchie», 3 broșuri (publicate de Laurianu în Viena în 1849, 1850 și 1851); în Memorialul, de N. Popea; în Telegraful Român; în Documente pentru Limbă și Istorie, de Dr. Ilarion Pușcariu și în alte publicațiuni.

Decisiunea sașilor, din 3 April, vezi la Popea, o. c. 74. Ed.

în Blaj să nu trag la reședința episcopescă, ci în cvar-tirul ce-l vor pregăti ei. La aceasta li-am răspuns, că eu voi rămânea în mijlocul piațului din Blaj, ca să nu cază asupra-mi nici o suspiciune. Răspunsul acesta a avut bun efect, căci tinerii s'au declarat mulțumiți cu aceea ce voi află eu de bine.

Astfel Sâmbătă în 1/13 Mai am pornit la Blaj mai mulți sibieni și brașoveni, și sosind la Mănăradea am găsit acolo o deputațiune de doi canonici și mai mulți onorațori (persoane de frunte. Ed.) cari ieșiseră spre în-timpinarea mea cu aceea, că dl episcop Leményi mă așteaptă de-a mă incvartiră în reședință. Eu mulțumindu-le pentru amicitia Domniilor Sale și, promițând a urmă invitațiunii episcopesti, am continuat călătoria mea, petrecut de o mulțime de călăreți, și domni în hintaie (trăsuri domnești. Ed.), am ajuns cătră seară la Blaj și am descălecat în reședință, unde am fost primit cu dragoste.

Adunarea națională a durat trei zile, la care afară de intel gență (intelectuali) și onorațori (frunțași. Ed.) a luat parte un număr prea însemnat din popor, poate până la 40,000 suflete; — toate au decurs în ordinea cea mai bună.

În a doua zi a adunării naționale inteligența ne-a provocat pe noi, ambii arhierei, să emitem un circular colectiv cătră eparhioții noștri, prin care să le dăm îndreptare pentru purtarea lor. Spre acest sfârșit eu am împuternicit pe secretarul meu, acum consilier aulic în penziune, dl Iacob Bologa, care a și compus circularul colectiv și mi l-a procetit; eu conceptul l-am aprobat și cu dânsul am trimes pe secretarul meu la dl episcop Leményi spre a i-l proceti. Leményi însă ascultând circularul a răspuns, că el va compune pentru sine alt circular, eară eu dacă voiu, pot edă acel circular.

Astfel eu am tipărit circularul meu (4/16 Mai) pe care îl reproduce dl Papiu, pag. 304, tomul II¹, dară despre circularul lui Leményi nu amintește nimic; eu însă mă simt îndatorat a aminti aicea, spre întărirea adevărului, cumcă episcopul Leményi încă a emis (în 14 Iunie. Ed.) circular cătră eparhioții săi, însă acela a cuprins nu puține invective asupra bisericii greco-răsăritene. (Vezi-l sub Nr. 6). (Vezi Popea, o. c. 77 și u. Ed.)

Mai departe, adunarea națională, precum se vede din protocolul ei, m'a delegat pe mine de conducătorul deputațiunii naționale. Eu am primit această însărcinare onorifică cu aceea declarațiune, că deoarece ca episcop denumit am îndatorire a merge la guvern spre depunerea jurământului de fidelitate, voi putea călători la Maiestate numai după depunerea acestui jurământ; și așa în 7/19 Mai am călătorit dela Blaj la Cluj, unde sosind m'am prezentat guvernatorului contele Teleky, pe care l-am găsit în cea mai mare perplexitate pentru turburările ce se începură atunci, din care cauză numai după mai multe zile a putut conchemă ședință spre depunerea jurământului meu.

Văzând eu întârzierea mea cu călătoria la Viena, am expedit domnului Dobran, agent aulic, o stafetă, ca să înștiințeze pe deputații naționali, cari ar fi sosit la Viena, despre cauza întârzierii mele și să-i afideze, (asigure. Ed.) că eu după vr'o câteva zile negreșit voi sosi la Viena.²

Și, fiindcă dela Cluj eram silit a mă întoarce la Sibiu, ca să mă gătesc cu cele trebuincioase pentru așa o călătorie îndepărtată, precum eră aceea care mă

¹ Al. Papiu Ilarian, Istoria românilor din Dacia superioară, 2 vol. Viena, 1851—1852. Vezi și Popea, o. c. 79. Ed.

² Vezi nota lui Popea, în o. c. pag. 131. Ed.

așteptă, — pentru aceea m'am întors la Sibiu, și aici am găsit mai mulți dintre inteligenții noștri bărbați, cari m'au provocat ca, fiind eu denumit prin adunarea generală din Blaj de președinte al Comitetului național cu locul lui în Sibiu, să afidez (încredințez. Ed.) pe guvernul țării despre problema patriotică a acestui comitet național și așa să nu-l suspicioneze. Eu, în acest înțeles, am și făcut cătră guvern reprezentațiune (adresă. Ed.) și am pornit la Viena, unde ajungând am înțeles dela membrii deputațiunii naționale că Bran, Cipariu, Laurianu, Popazu (sic) s'au dus la Innsbruck, unde Maiestatea Sa (împăratul Ferdinand) se află, și că în 30 Mai căpătând audiență au așternut o petițiune națională,¹ la care a urmat o rezoluțiune maiestatică din 11 Iunie 1848, care așa a sunat:

«Indem das von Meinen Unterthanen romanischen Ursprungs auf der Blasendorfer Versammlung verfasste Bittgesuch durch die seither auf dem Siebenbürger Landtage einstimmig beschlossene, und von Mir durch den 7. Artikel des letzten ungarischen Reichstages vorläufig schon sanktionirte Union Siebenbürgens mit Ungarn, erledigt wurde, freut es Mich die hier anwesenden Abgeordneten versichern zu können, dass durch den betreffenden Gesetzartikel, welcher ohne Rücksicht auf Nationalität, Sprache und Religion, allen Einwohnern Siebenbürgens dieselben Freiheiten und Berechtigungen ertheilt, ihren Wünschen grösstentheils entsprochen wurde; ihre künftige Wohlfahrt daher nur von dem Vollzuge dieses Gesetzes abhängt; — übrigens nehme Ich die geäußerten Gefühle der unverbrüchlichen Treue mit Wohlgefallen auf, und versichere Sie Meiner königlichen Huld und Gnade. Innsbruck, den 7. Juni 1848».²

¹ V. Popea, o. c. 132 sq. Ed.

² Răspunsul împăratului Ferdinand se află și în cartea: Romänen der österreichischen Monarchie, I. 13, și la Popea, o. c. 136. — Românește: Dupăce petiția redactată în adunarea dela Blaj, din partea supușilor Mei de origine română, este acum rezolvată prin uniunea votată unanim

Deputații, dimpreună cu mine, au aflat de necesar, ca să ne ducem la Innsbruck și să așternem M. Sale înoită petițiune; și, fiindcă deputații n'au fost provăzuți cu bani pentru așa o călătorie mare, au cerut dela mine câte un împrumut dela 100—200 florini. Eu încă neavând bani de prisos, m'am îndatorat la bancherul dl Pop cu 3000 florini, și astfel am putut împrumută pe deputați. După acestea am pornit la Innsbruck cu petițiunea,¹ cecece în 23 Iunie am și așternut M. Sale și am primit următorul răspuns:

«Mit besonderem Wohlgefallen empfangen Ich die Versicherung der unerschütterlichen Treue Meiner rumänischen Unterthanen in dem mit Ungarn schon vereinigten Siebenbürgen, und eröffne Euch im Nachhange Meines am 11. Juni ertheilten Bescheides, dass Euere Nationalität auf den Vorschlag Meines ungarischen Ministeriums durch ein besonderes Gesetz gesichert, und für die Errichtung von Nationalschulen gesorgt werden soll. Die von Euch gebetene Gleichstellung der griechisch-nichtunirten Kirche mit den übrigen Landeskirchen, so wie die Deckung Euerer kirchlichen und Schulbedürfnisse auf Staatskosten sind durch den 20. Gesetzartikel, — die gemeinsame Besteuerung durch den 8., — die Aufhebung der Roboten und des Zehents durch den 9., — die Pressfreiheit und Geschwornengerichte durch den 18., — die Volksbewaffnung durch den 22. Gesetzartikel des letzten ungarischen Reichstages bewilligt. — Mein ungarisches Ministerium wird Sorge tragen, damit Eure örtlichen Klagen untersucht und erledigt, — Meine rumänischen Unterthanen bei allen Zweigen der öffentlichen

în dieta ardeleană și sancționată de Mine provizoriu în articolul 7 al dietei ungare, Mă bucur când pot să asigur pe deputații prezenți, că prin acest articol de lege, care dă aceleași libertăți și îndreptățiri tuturor locuitorilor Ardealului fără considerare la naționalitate, limbă și religie, am satisfăcut dorințele lor în partea cea mai mare; prosperitatea lor viitoare depinde prin urmare numai dela executarea acestei legi; — altminterea primesc cu plăcere expresiunea sentimentelor de credință neînfrântă și vă asigur de bunăvoința și îndurarea Mea regală. Innsbruck, 7 Iunie 1848. Ed.

¹ Vezi-o la Popea, o. c. 136 sq. Ed.

Administration, im Verhältniss zu ihrer Zahl und Fähigkeit an- gestellt werden; so wie Ich hingegen von Euch erwarte, dass Ihr Meiner ungarischen Krone treu ergeben, Alles vermeiden werdet, was Uneinigkeit erregt, denn nur Eintracht mit Euren Mitbürgern kann Euch den Genuss der von Mir verliehenen Freiheiten sichern, der Ich Euch mit Meiner königlichen Huld und Gnade gewogen bleibe. Den 23. Juni 1848».¹

Di Laurianu zice în cartea sa: «Die Romänen» I. Heft, pag. 13² despre mergerea mea cu deputație la Innsbruck: «Die Deputierten konnten natürlich damit (cu rezoluțiunea maiestatică din 11 Iunie 1848) nicht zufrieden sein, denn sie sahen gerade in diesem Akte den Untergang ihrer Nationalität; sie kamen in Wien mit dem Bischof A. Schaguna, welcher von dem magyarischen Ministerium bis jetzt mit eitlen Reden in Pesth zurückgehalten ward, und mit den später ange- langten Deputirten zusammen, und beschlossen am

¹ Die Romänen, I. 16 și 17; Popea, o. c. 138 și 139. — Românește: Cu deosebită mulțumire primesc încredințarea despre fidelitatea nestrămutată a supușilor Mei români din Ardealul unit acum cu Ungaria și vă descopăr, în legătură cu hotărârea Mea comunicată în 11 Iunie, că naționalitatea voastră, la propunerea ministerului Meu ungar, are să fie asigurată prin lege specială, și se va purta grijă de înființarea școalelor naționale. Situația de egalitate a bisericii greco-neunite cu celelalte biserici ale țării, cum ați cerut, precum și acoperirea prin ajutorul statului a necesităților voastre bisericești și școlare, vi se acordă prin articolul de lege 20 al dietei ungare din urmă, — punerea birului obștesc prin art. 8, — desființarea robotelor și a dijmei prin art. 9, — libertatea presei și curțile cu jurați prin art. 18, — înarmarea poporului prin art. 22. — Ministerul Meu ungar va purta de grijă ca jăluirile voastre locale să fie cercetate și rezolvate, — ear supușii Mei români să fie primiți în toți ramii administrației publice, în proporție cu numărul și capacitatea lor; de altă parte, aștept dela voi să fiți supuși credincioși coroanei Mele ungare, să înconjuțați tot ce produce neunire, căci numai armonia cu ceialalți concetățeni poate să vă asigure plăcerea de a fi părtași la libertățile ce v'am acordat cu bună-voința și grația Mea regală. În 23 Iunie 1848. Ed.

² Die Romänen der österreichischen Monarchie, Wien, Gerold & Sohn, 1849. Ed.

18-ten Juni eine zweite, nachdrücklichere Petition Sr. Majestät zu überreichen».¹

Aici trebuie să observ, că dl Laurianu nu zice drept când afirmă, că pe mine m'ar fi reținut la Pesta ministerul unguresc cu vorbe deșarte; căci eu numai după ce m'am întors dela Innsbruck la Pesta, am avut întâlnire cu miniștrii unguri.

Ear dl Papiu Ilarian îmi ia în nume de rău, — pag. 265, tom. II, Istoria Românilor etc. 1852, — căci nu m'am dus dela Blaj direct la Innsbruck; — cu bună seamă n'a știut necesitatea mea inevitabilă de a merge înainte de toate la Cluj, de a depune ca episcop nou denumit jurământul de fidelitate, ca apoi să pot căpăta și leafa mea episcopască.

Încă sânt unii, cari caută nod în papură și se provoacă la un pasaj din raportul, care deputații săsești dela dieta clujană din a. 1848 l-au așternut Universității săsești, și vreau să mă suspicioneze în privința caracterului meu corect față cu cauza națională. Acel pasaj este:

«Auf die Einrede des Bischofs Leményi wurde dieses (adecă lege antimarțială asupra naționalitatea noastră română) und alle damit im Widerspruch stehenden bisherigen Gesetze für aufgehoben erklärt. Er bekannte sich damit und sofort mit der Union zufrieden, und that dieses wohl nicht ohne Rücksprache mit jenen Hundert, zum grossen Theil in der Sitzung — în dietă — anwesenden Deputirten der Walachen, die jetzt in Klausenburg sich befinden und bereits eine

¹ Românește: Deputații, firește, nu puteau fi mulțumiți cu aceasta (cu rezoluțiunea maiestatică din 11 Iunie 1848); deoarece tocmai în actul acesta vedeau apunerea naționalității lor; se întruniră la Viena cu episcopul A. Șaguna, — care până acum fusese reținut la Pesta prin vorbe deșarte din partea ministerului maghiar, — și cu alți deputați sosiți mai târziu, și hotărâra în 18 Iunie să înainteze M. Sale o a doua petiție, mai energică. Ed.

Petition an den Landtag eingegeben haben. Dass auch Bischof Schaguna, der sich jüngst in Klausenburg längere Zeit aufgehalten und mit den Stimmführern der Ungarn viel verkehrt hat, (probabil: damit einverstanden war. Nota lui N. Popea, o. c. 140) darauf deutet (probabil: der Umstand. Nota lui N. Popea) hin, dass er von den Ständen zum Mitglied jener Commision ernannt worden ist, die sich mit dem ungarischen Ministerium über das Einzelne der Union in's Einvernehmen zu setzen hat.¹

Eu în acest pasaj nu văd alta, decât că deputații săsești se nevoiesc a se rectifica înaintea Universității lor cu suspicionări asupra bărbaților români, pentru votizarea lor (a sașilor) în favoarea uniunii. Aceasta au dovedit-o deputații săsești și la dieta ungurească, unde au luat parte; pe scurt, eu așa știu, că suspicionările ridicate asupra bărbaților noștri, din partea deputaților săsești, au fost și sânt niște aserte (afirmări, Ed.) excusătoare pentru ei, dar neajunse (nu de ajuns) pentru suspicionarea bărbaților noștri naționali.

După reîntoarcerea noastră din Innsbruck am venit cu toții la Viena și am împărțit și celor patru frați, cari mai înainte fuseră la Innsbruck, rezultatul petiției noastre, și ne-am consultat despre cele făcânde; de unde a urmat acel rezultat, că unii au rămas în Viena — Laurianu și cei cu locuința acolo; — alții — Cipariu, Dunca, Bran, Ighianu, Dimitrie Moldovanu și eu, ne-am dus la Pesta spre a cunoaște mai deaproape situațiunea;

¹ Românește: La obiecțiunea episcopului Leményi, s'au declarat anulate (legea antimarțială) și toate legile de până acum, care erau în contradicere cu dânsa. El — episcopul — a recunoscut astfel imediat că este mulțumit cu uniunea, și a săvârșit lucrul acesta desigur nu fără înțelegere cu cei o sută de deputați ai românilor, în mare parte prezenți în dietă, cari se găsesc acum în Cluj și au și înaintat către dietă o petiție. (Împrejurarea) că și episcopul Șaguna, — care deunăzi a stat timp mai lung în Cluj având dese întâlniri cu frunțașii maghiari, — eră de acord cu ei, însemnează că staturile l-au numit membru în comisiunea, care va avea să se pună în înțelegere cu ministerul ungar asupra amănuntelor uniunii. Ed.

ear alții s'au întors la ale sale. Ceice ne-am dus la Pesta, am avut a ne luptă prea mult în apărarea bărbatilor noștri Bărnuf, Iancu, Axente, Bariț, Balint, Micheș, Papiu, Tanase, Roșca și Pinciu dela Rășinari; căci guvernul ardelean i-a descris pe ei de turburători la ministeriul unguresc. Cu deosebire ne-am nevoit spre a mijloci eliberarea lui Micheș din prinsoare, pentru eliberarea națiunii noastre de zeciuală pe pământul regiu (regesc), pentru eliberarea Muntenilor noștri de sub tratamentul ilegal al amplexișilor camerali, fiind trimis și avocatul Petru Dobra¹ la Pesta din partea Muntenilor noștri (din Munții Apuseni) spre apărarea lor. Și așa numai durerea mea, a lui Ighianu, Cipariu, Dunca și Moldovanu, pentru asupririle cele nenumărate, care frații noștri le sufereau acasă, precum și rugărilor naționalilor, ca să rămânem la Pesta, ne-au reținut pe noi acolo.

Eu am avut să sufăr multe neplăceri din partea unor capete exaltate ungurești, căci între altele cumpărasem cu banii lui Coman Jurculeț din Rășinari catifea neagră pentru un epitrafir și omofor arhieresc, și de căptușeală am luat mătasă galbină și borturi de aur, și toate acestea predându-le unui croitor, a ieșit veste în Pesta, că eu fac pentru generalul Ielacici o mantauă neagră-galbină, — schwarz-gelb. Vestea aceasta, falsă și schimonosită, s'a lățit în tot orașul, — pentru care multe neplăceri am avut până când mi-a succes a desluși treaba.

Atunci promisem și proclamațiunea² națiunii sârbe cătră națiunea noastră română. (Nr. 2).

¹ Prefectul de legiune din anii revoluției. Ed.

² Popea, o. c. 142 sq. Ed.

Intr'aceea s'a conchemat pe 1 Iulie 1848 dieta la Pesta, și am căpătat și eu regalele, și de câteva ori am fost și eu la ședințe; și fiindcă tot pe atunci comisiunea regnicolară ardeleană exmisă pentru fixarea modului uniunii Ardealului cu Ungaria își începuse conferențele sale și eu încă am fost designat de membru prin dieta clujană, am condiționat participarea mea la acea comisiune dela aceea, dacă afară de mine și de episcopul Leményi și Bohățiel, pe cari dieta din Cluj i-a denumit de membri ai acelei comisiuni, se vor chiemă încă și alți bărbați români. Și așa s'a întâmplat, că și dnii Cipariu, Dunca, Bran și Moldovanu s'au numerat între membrii zisei comisiuni regnicolare, care fără să săvârșească operatul său s'a disolvat, — căci lucrurile politice deveniră din zi în zi tot mai fatale, și noi, bărbații români, încă căutaserăm moduri de a ne întoarce acasă.

Astfel, sosind cu multe greutateți la Sibiu în 8 Octomvrie, am aflat, că Baronul Puchner, Generalul Comandant, cu delăturarea Comitetului național așezat de cătră adunarea națională din Blaj, a constituit un Comitet național român, cu numele de «*pacificător*».

Intr'aceea sosiră la Sibiu proclamațiunile maiestatiche din 25 Septemvrie și 3 Octomvrie¹ la Comandantul general Puchner despre desființarea dietei pestane și despre starea de asediu, în urma căroră Baronul Puchner face cunoscut tuturor dirigătoriilor și locuitorilor Ardealului, prin proclamațiunea din 18 Octomvrie, că el a luat asupra-și frânele regimului, ca să susțină pacea, ordinea bună și siguranța personală și materială în țară.

¹ Die Rom. I, 41, 42. Ed.

Această proclamațiune (vezi Nr. 3)¹ prin care s'a ordonat și înarmarea generală a poporului, primind și eu spre a o sprijini, am exmis sub 7/19 Octomvrie un circular, în care am făcut atent pe eparhioții noștri, că cu înarmarea să se ferească de ori și ce abuz și să o întrebuinteze numai spre susținerea păcii și a ordinei bune în țară, căci zice scriptura: «Fericiți sânt făcătorii de pace, căci aceia fiii lui Dumnezeu se vor chemă». (Vezi Nr. 4).

Episcopul Leményi încă a exmis un circular din 9/21 Octomvrie, (vezi Nr. 5); apoi în contra lui a exmis Comitetul național român un alt circular, din 1 Noemvrie (20 Octomvrie). (Vezi Nr. 6).

Însă înverșunarea spiritelor între națiuni a fost așa de înfricoșată, încât neajungând puterile și mijloacele Comandantului general Puchner, spre a le putea înfrâna, același și-a luat refugiul la mijloace morale și a îndreptat cătră mine o provocare oficioasă din 9 Decemvrie 1848 Nr. 4866, spre a conchemă la o adunare pe onorații bărbați români în Sibiu, care o am conchemat pe 16/28 Decemvrie și la care a fost de față o comisiune militară constătătoare de Locoteninte Marșal Campestru, Pfersmann, Majorauditor Clima și secretarul de resbel Glanz, și membrii Comitetului național, și până la 250 bărbați onorații și inteligenți români. Cu acest prilej am ținut o cuvântare, despre care dl Laurianu în cartea sa «Die Romänen», I. Heft, pag. 135 scrie: «că la 9¹/₂ ore dimineța am deschis adunarea «mit einer den obschwebenden, schwierigen Verhältnissen angemessenen Anrede... setzte der Vorsitzer seine Anrede fort, detaillirte in derselben die gegenwärtige Lage unseres Vaterlandes mit lebhaften Farben, markirte mit scharfen

¹ Die Rom. I. 50. Ed.

Zügen den wahren und falschen Patriotismus, unterschied die wahre Nationalität von der eingebildeten, indem er dieselbe auf die Moralität basirte». ¹ (Vezi act. sub Nr. 7).

Anul 1849

(Sosirea lui Șaguna și a deputaților la Olmütz. — Petiția din 25 Februar. — Alte patru petiții, din Martie și April. — Intervenirea lui Șaguna pentru eliberarea lui George Barițiu din prinsoarea dela Cernăuț. — «Promemoria». — Răspunsul ministrului de interne Bach, în 18 Iulie. — Conte Clam-Gallas și Șaguna. — Sosirea lui Șaguna la Sibiul cu reședința pustiită de întâmplările revoluției. — O sedință consistorială. — Scrișorile de felicitare și îngrijorările lui Șaguna. — Preoți și alți intelectuali prigoniiți. — Adresa din 29 Oct. a guvernatorului civil și militar al Ardealului, Wohlgemuth, către Șaguna, cu învinuiri asupra preoțimii noastre, că ține adunări secrete și uneltește împotriva statului. — Șaguna răspunde în 13 Noemvrie, și apără temeinic și energic pe cei învinuiți, cerând să i se arate cazurile, anume cu indicarea locului și precizarea faptelor. — Despre sași. — Doxologie în ziua întâi de Crăciun pentru încetarea rășmiriții, și parastas în a treia zi de Crăciun pentru cei căzuți în rășboi.)

Eu am plecat în 1 Decemvrie c. n. 1848 la Măiestatea Sa la Olmütz prin România, Bucovina și Galiciia, ear deputații prin Sărbia și Croația, și adunându-ne la Olmütz am compus petițiunea națională, ² cu datul din 25 Febr. 1849 și am avut norocire de a o admanua M. Sale, la care a urmat acest răspuns:

Ich empfangе mit Freude die Versicherung der Treue und Anhänglichkeit der muthigen romanischen Nation, und er-

¹ Românește: (Deschise adunarea) prin o cuvântare potrivită gravelor împrejurări... își continuă vorbirea președintele, arată cu d'a măruntul și în vii culori situația prezentă a patriei noastre, schițând în trăsături marcante patriotismul adevărat și patriotismul fals, făcū deosebirea între naționalitatea închipuită și naționalitatea adevărată, întemeiată pe moralitate. Ed.

² Die Rom. III 3—7. Vezi și Popea o. c. 243 sq. Ed.

kenne mit Dankbarkeit die schweren Opfer, die sie für meinen Thron und die Gesamtmonarchie gebracht hat, gegen eine ruchlose Partei, die den Bürgerkrieg angefacht und durch ihre Hartnäckigkeit noch fort dauern macht. Die Petition der getreuen romanischen Nation werde ich in genaue Erwägung ziehen lassen, und in der kürzesten Zeit zu ihrer Beruhigung erledigen.¹

După audiența aceasta am rămas cu toții, parte la Olmütz, parte la Viena; ear unii dintre frați s'au dus la Praga spre a mulțumi M. Sale, Ferdinand, pentru mila documentată cătră națiunea noastră. Și dupăce acești frați au fost la Maiestate, au publicat în Gazeta Vieneză despre această audiență unele, care n'au fost spre plăcerea împăratului Ferdinand, și ministrul președinte Schwarzenberg eră provocat a desmîni acele în public în Gazeta Vieneză. Spre norocire, aceasta mi-a povestit-o mie privat însuși Schwarzenberg, și eu l-am rugat să nu ne compromită pe noi înaintea lumii, căci eu voi îndreptă lucrul; și, dupăce i-am deslușit în scris starea lucrului, am primit dela el următorul răspuns:

«In Anbetracht der Fürsprache, die Euer bischöfliche Gnaden zu Gunsten der mit Überreichung der Adresse an Sr. Majestät den Kaiser Ferdinand beauftragten Mitglieder der romanischen Deputation, einlegten, werde ich die Berichtigung der ungetreu wiedergegebenen Antwort Sr. Majestät nicht, wie es verdientermassen hätte geschehen sollen, in die Zeitungen rücken lassen. Wien, den 23-ten März 1849. — Vezi originalul Nr. 8.²

¹ Die Rom. III, 7. — Românește: Primesc cu bucurie asigurarea despre credința și alipirea curajoasei națiuni române și iau act cu recunoștință despre grelele jertfe, ce le-a adus pentru tronul Meu și întreaga monarhie împotriva unui partid nelegiuit, care a aprins focul războiului civil și, prin încăpăținarea sa, îl duce tot mai departe. Petiția credincioasei națiuni române o voi lua în exactă cumpănire și o voi rezolva în timpul cel mai scurt spre liniștirea voastră. Ed.

² Adecă: In urma intervenirii P. S. Voastre în favoarea membrilor deputațiunii române, încredințate să înainteze adresa cătră M. Sa Impăratul, nu voi lua măsuri să se rectifice în ziare răspunsul inexact redat al Maiestății Sale. Ed.

Intr'aceea am primit dela Comitet următoarea scrisoare, — de sub Nr. 9. Și i-am răspuns, — vezi sub Nr. 10.

Noi, cari rămaserăm la Viena ne consultam despre situațiune și am aflat de bine a așterne M. Sale petițiunile din 5, 12, 23 Martie și din 15 April.¹

Ear bărbații români de încredere din Bănat, dnii: Petru Mocioni de Foen, Petru Cermena căpitan al orașului Timișoara și Ioan Dobran agent aulic, au așternut M. Sale, din 26 Iunie 1849, o petițiune în cauza națională,² la care a urmat acest răspuns:

Ich nehme Ihre Versicherung der Treue und Hingebung für Mich mit Befriedigung entgegen. Die schweren Prüfungen, welche der Bürgerkrieg über Ihre unglücklichen Landsleute verhängt, haben Ihnen den vollen Anspruch auf die Theilnahme und den Dank Ihres Kaisers erworben.

Die Reichsverfassung sichert den Romanen, gleich allen übrigen Völkern Meines Reiches, gleiches Recht und gleiche Geltung. Das Bestreben Meiner Regierung wird es sein diesen Grundsatz durch organische Institutionen, welche den wahren Bedürfnissen dieses Volkes angemessen sind, und mit der Einheit der Monarchie im Einklange stehen, zu verwirklichen.

Ich zähle hiebei auf die besondere masshaltende Mitwirkung aller wahrhaft patriotischen Romanen, und habe in diesem Sinne die entsprechenden Weisungen an Meine Räte erlassen. Ich verbleibe Ihnen in Gnaden gewogen.³

¹ Die Rom. III. 8, 16, 20, 22 sq. Ed.

² Aceeaș, III. 24 sq. Ed.

³ Aceeaș, III, 27. — Românește: Primesc cu mulțumire asigurarea Voastră de credință și lealitate. Grelele cercări deslănțuite de războiul civil asupra nefericitului Vostru popor, vă îndreptățesc deplin pentru a obține interesul și recunoștința împăratului Vostru.

Constituția imperiului asigură românilor, ca și tuturor celorlalte popoare ale împărăției Mele, drept egal și validitate egală. Năzuința guvernului Meu va fi să înfăptuească principiul acesta prin așezăminte organice, în conformitate cu trebuințele adevărate ale acestui popor și în armonie cu unitatea monarhiei.

Contez, în acest scop, la conlucrarea îndeosebi cumpănită a tuturor românilor adevărați patrioți și, în senzul acesta, am dat consilierilor Mei ordine potrivite. Al Vostru cu grație și bunăvoință. Ed.

În timpul acesta cade și intercesiunea (intervenirea) mea din 4 Iulie 1849 către minister pentru eliberarea lui Barițiu¹ din prinsoarea dela Cernăuț, unde muscalii l-au dus sub escortă și l-au încarcerat. (Vezi Nr. 11).

Petrecând la Viena am compus «Promemoria», despre dreptul istoric al autonomiei bisericii naționale a românilor de religia greco-răsăriteană, în limba germană, care în limba română s'a tipărit în Sibiu. (Vezi Nr. 12).

Promemoria aceasta am împărțit-o (împărtășit-o) și mitropolitului din Carloviț, arătându-i necesitatea reînființării mitropoliei noastre vechi române. El a cerut dela episcopul bucovinean părerea, care aceasta a și dat-o, din 6 Iulie 1849, sprijinind propunerea mea; dar Carlovițul se arată neaplecat spre aceea (vezi pg. 92 în Antorismul meu, și Nr. 10^{1/2}).

După multele mele stăruințe și ale bărbaților noștri naționali, am primit dela Ministrul intern, în urma petițiilor și a reprezentațiilor noastre, următoarea hârtie (adresă, v. Rom. III. 37—39. Ed.):

1382/M. J. Wien, am 18. Juli 1849. Hochwürdigster Bischof! Seine Majestät haben die von Euer bischöflichen Hochwürden im Vereine mit mehreren Angehörigen der romanischen Nation überreichte Petition, welche sich zum Organ der Wünsche der in der österreichischen Monarchie lebenden Romanen machte, dem Ministerrathe zur angemessenen Erledigung übergeben.

Der Ministerrath hat nicht unterlassen, diese die wichtigsten Interessen der Romanen berührende Eingabe mit aller Aufmerksamkeit in Erwägung zu ziehen, zugleich aber dabei auch die Verhältnisse des Gesamtreiches vom Standpunkte des neuen Staatsgrundgesetzes im Auge behalten zu müssen geglaubt. Der Ministerrath, in dessen Namen ich Euer bischöf-

¹ Vezi petiția lui Șaguna, în Memorial p. 348 sq. împreună cu alte petiții de acelaș fel. Ed.

lichen Hochwürden die vorliegende Eröffnung zu machen die Ehre habe, erachtet vor allem darauf hinweisen zu sollen, dass seit dem Zustandekommen der gedachten Petition der darin angenommene Standpunkt durch die mittlerweile von Seiner Majestät seinen Völkern verliehene Reichsverfassung eine wesentliche Aenderung erlitten hat, indem durch dieselbe der Rechtslage der innerhalb mehrerer einzelner Kronländer des Reiches lebenden Romanen ein fester Richtpunkt gegeben wurde.

Das wesentliche Anliegen, die Gleichberechtigung der romanischen Nationalität mit allen übrigen im Reiche lebenden Stämmen, ist durch die Reichsverfassung gewährleistet, die Romanen sind durch dieselbe zu gleicher Geltung und gleichem Rechte mit allen übrigen Nationen berufen, und es ist ihnen dadurch die gleichmässige Entwicklung ihrer Nationalität, so wie die Theilnahme an den allen Völkern des Reiches gewährten gemeinsamen freien Institutionen innerhalb der durch die Reichsverfassung bezeichneten Grenzen der einzelnen Kronländer gesichert.

Diese Institutionen, mit derer Einrichtung und organischen Entwicklung die Regierung Sr. Majestät eifrigst beschäftigt ist, werden auch den Romanen eine neue Basis für die unbehinderte Entwicklung und Fortbildung ihrer Nationalität im Staats- und Gemeindegelben, in der Kirche und in der Schule eröffnen, und es wird eine hauptsächliche Aufgabe der Regierung Sr. Majestät sein, bei der Wiederbesetzung und Reorganisierung der von Romanen bewohnten Gebiethstheile, die diesfalls in der Reichsverfassung gegebenen Zusicherungen ehe baldigst zur Wahrheit zu machen, und den romanischen Volksstamm in den thatsächlichen Genuss der nationalen Gleichberechtigung zu setzen.

An den Romanen liegt es, die Massregeln der Regierung mit Vertrauen und thätigem Entgegenkommen zu unterstützen, und ihr die Lösung dieser so schwierigen Aufgaben durch masshaltendes besonnenes Mitwirken zu erleichtern.

Die Männer aber, welche das Vertrauen ihrer Stammesgenossen geniessen, sind vorzugsweise berufen, bei denselben der Ueberzeugung Eingang zu verschaffen, dass der romanische Volksstamm nur in dem einigen und festen Anschlusse an die

Regierung die wahre Bürgschaft für die unverkümmerte Verwirklichung der auch ihm durch die Gerechtigkeit und die Huld Sr. Majestät des Kaisers gewährleisteten nationalen Entwicklung finden könne und werde, und die Regierung Sr. Majestät wird es diesen Männern Dank wissen, wenn sie ihren Einfluss in diesem Sinne gebrauchen, und unter ihrem Volke mit dem wieder erwachten nationalen Bewusstsein auch richtige Begriffe über seinen Verband mit der Gesamtmonarchie und über seine Beziehungen zu den Mitnationen zu verbreiten bemüht sein werden.

Genehmigen Eure bischöfliche Hochwürden die Versicherung meiner vollsten Hochachtung. *Bach* m. p.¹

¹ Românește: Maiestatea Sa a predat consiliului de miniștri, spre cuvenită rezolvare, cererea prezentată de P. S. Voastră în unire cu mai mulți cetățeni ai națiunii române, ca reprezentanți ai dorințelor românilor din monarhia austriacă.

Consiliul ministerial n'a neglijat a cumpăni cu toată atențiunea petiția aceasta care privește interesele cele mai importante ale românilor, dar în același timp a crezut că trebuie să țină înaintea ochilor și raporturile totalității imperiului din punctul de vedere al legii fundamentale nouă a statului. Consiliul de miniștri, în al cărui nume am onoarea d'a vă face P. Sfinției Voastre comunicarea de față, crede să arate înainte de toate că punctul de vedere, adoptat în amintita petiție, suferă o schimbare esențială prin constituția imperiului acordată de atunci încoace din partea M. Sale pe seama popoarelor sale: această constituție stabilește situația de drept a românilor aflați în mai multe din țările de coroană ale împărăției.

Solicitarea de căpetenie, egala îndreptățire a naționalității române cu toate celelalte neamuri din imperiu, este garantată în constituție. Românii, astfel, sânt chemați la egală validitate și la drepturi egale cu toate celelalte națiuni, și prin aceasta li se asigură dezvoltarea proporționată a naționalității lor și participarea la instituțiile libere comune acordate tuturor popoarelor împărăției, între marginile statorite de constituție pentru fiecare din țările de coroană.

Aceste instituții, de a căror rânduire și dezvoltare organică guvernul Maiestății Sale este cu râvnă ocupat, vor deschide și românilor o bază nouă pentru desfășurarea neîmpedecată și promovarea naționalității lor în viața de stat și comunală, în biserică și școală, — și va fi una din problemele de frunte ale guvernului M. Sale ca, la reocuparea și reorganizarea teritoriilor locuite de români, să se înfăptuească neîntârziat asigurările ce li se dau în constituția imperiului, și neamul românesc să fie pus în exercițiul real al egalei îndreptățiri naționale.

Este în interesul românilor să sprijinească guvernul în măsurile ce va lua și să-l întâmpine cu încredere și cu prevenire de fapt, — și astfel,

În timpul acesta s'a întâmplat și reîntoarcerea din România a armatei austriace în Transilvania, în a cărei frunte stă locotenintele de Marșal campestru, Conte Clam-Gallas, care sosind la Brașov au emis către națiunea săsească o proclamațiune afidătoare (care o asigură. Ed.) de sprijinul său, — dar despre națiunea română n'a pomenit nici cu o silabă. Această împrejurare a vătămat până la inimă pe toți bărbații români. De aceea bravii noștri brașoveni, pe lângă trimiterea unui exemplar tipărit din aceea proclamațiune, mi s'au plâns amar. Eu numai decât am cerut audiență la Impărat și i-am împărtășit tactica cea nenorocoasă a Comandantului Clam-Gallas, cerând și satisfacțiune în favoarea națiunii române. Apoi m'am dus și la ministru președinte, Principele Schwarzenberg, cu plânsoare, — care numai decât a declarat că: Clam-Gallas și-a stricat cu aceasta norocul său, căci nu se va denumi de guvernator al Ardealului. Și într'adevăr, după câteva zile a urmat denumirea lui Wohlgemuth de guvernator și a lui Bach — fratelui ministrului Bach — de comisar extraordinar, pentru care, câțiva dintre bărbații noștri naționali, fără știrea mea, au făcut pașii la fratele său.

Pe cât pentru cauza națională, pe atât și pentru cea a mult cercatei bisericii noastre ortodoxe fiind

prin colaborare cumpănită și chibzuită, să-i ușureze deslegarea acestor grele probleme.

Ear bărbații cari se bucură de încrederea conaționalilor lor, sânt cu deosebire chemați să le producă convingerea, că neamul românesc numai în strânsă unire cu guvernul poate găsi adevărata garanție pentru realizarea neturburată a dezvoltării naționale, care a fost acordată și românilor prin sentimentul de dreptate și grația M. Sale Impăratului; ear guvernul M. Sale va ști să mulțumească acestor bărbați, dacă își vor întrebuiță influința în acest senz și se vor strădui ca în poporul lor, deodată cu redșteptata conștiință națională, să răspândească și idei adevărate despre legătura sa cu întregul monarhiei și despre raporturile sale cu națiunile conlocuitoare. Primiți ș. c. l. *Bach* m. p. Ed.

îngrijat, am compus și tipărit la Viena o Promemorie despre dreptul canonic și istoric al vechei noastre mitropolii.

Intr'aceea văzându-se, că armele împărătești vor sugrumă curând resbelul intern, am pornit cu finea lui August 1849 acasă prin Galiția, Bucovina și România. Dela frontiera Ardealului până la Sibiu m'au petrecut mulțimea de inteligenți, bărbați onorațiori și popor, — și eu plângeam amar, căci prevedeam necazurile noastre. La Sibiu sosind n'am putut trage în reședință, căci era de tot pustii și înlocuită (incartiruită) cu prizonieri, ci magistratul mi-a făcut în casele Baronului Brukenthal, în strada Urezului, cvartir, unde am petrecut trei luni, până am reparat reședința, și după două trei zile am ținut ședință consistorială, în care într'alte s'au rânduie un curs de un an pentru clerici și un curs de un an pentru pedagogi, cu doi profesori. Apoi s'a hotărât a revire (a invita) pe consistoriile greco-catolice al Blajului și al Muncaciului spre așezarea unui principiu pentru cununiile fețelor mestecate pe baza egalei îndreptățiri confessionale. Consistorul Muncaciului s'a învoit la aceasta, — dar nu și Consistorul Blajului, care din toate puterile se nevoia a susține starea sa suprematorie dinainte de 1848 și nu vrea să știe de jurământul dela Blaj din anul 1848.

Lățindu-se vestea despre reîntoarcerea mea dela Viena, am primit din partea celor mai mulți bărbați onorațiori naționali scrisori de felicitare; într'alte am primit și dela vicarul Selagiului, apoi dela arhiepiscopul Sterca Șuluțiu sub Nr. 150 din 28 Octomvrie 1849 o scrisoare, unde între altele se zice: «Mulțumim pentru adevărata râvnă, ostenelele și jertfele cele mari, ce faci pentru fericirea națiunii noastre; dee-ți Atotputernicul

putere spirituală și materială, ca precum dorești, până în sfârșit, neobosit, ca un neînvins atlet, cursul în arena națiunii noastre cu încoronare să-l poți curge» etc.¹ (Nr. 13).

Scrisorile acestea au căsunat inimii mele numai săgetațiuni dureroase; căci vedeam într'însele niște aspirațiuni, care nu se vor realiza, și căci presimțeam apropierea unei furtuni viscoloase asupra cauzei noastre naționale și a bărbaților noștri binemeritați.

Și eată, nu m'am înșelat în combinațiuni!

Guvernul și comisarul începură numai decât cu fel de fel de prepusuri și suspiciuni asupra preoțimii și inteligenților bărbați și asupra mea; escortele militare mereu aduceau la Sibiu în prinsoare pe mai mulți preoți și inteligenți, între cari au fost și Axentie, și bătrânul nostru protopop Iovu Roman din Bârghiș. Eu, după împrejurări, alergai la guvernatorul și comisarul, dar cu puțin rezultat; căci ei se consultau cu Nalik, căpitan-auditor, care încă în anul 1848 s'a dovedit de un dușman al nostru. Și fiindcă Puchner trimisese în anul 1848 la Zlatna pe acest auditor spre a investiga catastrofa din Zlatna, care a fost în anul 1848 între unguri și români, pentru aceea și Wohlgemuth l-a trimis pe el la Munții apuseni spre a investiga unele pări asupra Muntenilor noștri. Nalik și cu acest prilej a documentat dușmănia sa față cu ai noștri.

Nu mult după aceste mă pomenesc cu o hârtie a guvernatorului, din 29 Octomvrie 1849 Nr. pres. 27, de următorul cuprins:

¹ La Popea, o. c. 364, mai sânt cuvintele: «dându-ți milostivul Dumnezeu zile multe și fericite, ca să te bucuri de coaptele fructuri a adevăratelor naționaliceștilor ostenele și jertfe». Ed.

Praes. Nr. 27 M. C. G.

Seiner Hochwürden dem Herrn g. n. u. Bischof von Schaguna. Hermannstadt, am 29 Oktober 1849.

Ich habe auf eine volle Berücksichtigung verdienende Weise in Erfahrung gebracht, dass die romanische Geistlichkeit sich damit befasse, geheime Versammlungen zu halten, an politischen Machinationen sich zu betheiligen, in diesem Sinne auch bei Verfassung von Petitionen solcher Art nicht nur mit zuwirken, sondern zu diesem Zwecke im Lande herum zu reisen, derlei Petitionen sogar unter der Bevölkerung zu verbreiten und für dieselben Unterschriften zu sammeln.

Zu meinem Befremden wurde auch die Nachricht beigelegt, dass auch Euer Hochwürden, was ich wohl nicht glauben kann, einen ähnlichen Einfluss ausüben, und an diesen geheimen Verabredungen und Schriften einen thätigen Antheil nehmen sollen.

Ich halte es für Pflicht Euer Hochwürden bezüglich eines solchen Verhaltens der romanischen Geistlichkeit ohne allen Rückhalt zu bemerken, dass ich die Geistlichkeit nicht als Organe ansehen kann, welche berufen sind in die politischen Angelegenheiten des Staates, wie wenn es ihres Amtes wäre, einzugreifen.

Dabei bleibt es Pflicht in ihrer Eigenschaft als Seelsorger auf das Volk, besonders nach den Stürmen und Aufwühlungen der jüngst vergangenen Ereignissen, versöhnend zu wirken, dasselbe über die wahrhaft wohlgemeinten Absichten der a. h. Regierung aufzuklären, das Volk in Vertrauen zur Letzteren zu bestärken, und auf solchem Wege zur Beruhigung der aufgeregten Gemüther, ihrem geistlichen Standpunkte angemessen, beizutragen.

Wenn aber die romanische Geistlichkeit jetzt auf das Volk gerade gegenheilig einwirkt, der Regierung durch einseitige irrige Bestrebungen vorgreift und die Bevölkerung durch allerlei Petitionen aufhetzt: so muss ein solches Verhalten der romanischen Geistlichkeit, vorzüglich aber die Abhaltung von Versammlungen, welche bei dem jetzigen Belagerungszustande ohnehin mit besonderer Strenge untersagt sind, in jedem Anbetrachte um so sträflicher erscheinen, als hiedurch dem Volke

nicht nur ein schlechtes Beispiel gegeben, gefährliche Aufregung hiedurch verbreitet, sondern die wohlgemeinte Absicht der Regierung aufs verderblichste durchkreuzt und vereitelt wird.

Wird das Interesse der romanischen Nation richtig aufgefasst, so kann nur ein korrektes Benehmen der Geistlichkeit als Beweis des Vertrauens und der legalen Gesinnung für die Nation erspesslich sein und zum Verdienste derselben gereichen.

Indem ich demnach Euer Hochwürden auffordere, in diesem Sinne auf die ihnen untergeordnete Diözesan-Geistlichkeit kräftigst einzuwirken, und dieselben zu einem entsprechenden Verhalten zu verpflichten, würde ich im entgegengesetzten Falle, wenn gleich unger, doch meine Aufgabe im Auge behaltend, mich genöthigt sehen, gegen jede Renitenz, wie es der Belagerungszustand und die dermaligen Verhältnisse noch erheischen, mit allem Nachdrucke zu verfahren. *Wohlgemuth* m. p. F. M. S. (Vezi Nr. 14)¹.

¹ Românește: Am aflat pe o cale ce merită deplină considerare, că preoțimea română se ocupă cu ținerea de adunări secrete, participă la machinațiunii politice, și în acest scop nu numai colaborează la compunerea de asemenea petiții, ci întreprinde călătorii în cuprinsul țării și răspândește între locuitori petițiuni d'acestea și adună subscrieri pentru ele.

Spre mirarea mea, am fost înștiințat că și P. S. Voastră — ceea ce nu pot crede — influențați în acelaș fel, și că ați lua parte activă la convenirile acesteia secrete și la redactarea scrisorilor.

Imi fac datoria când, în fața unei astfel de atitudinii a preoțimii române, observ P. Stinței Voastre fără nici o rezervă, că nu pot considera preoțimea drept organ chemat de a interveni — ca și când ar aparține a oficiului ei — în chestiunile politice ale statului.

Pe lângă aceasta, este datoria ei, ca îngrijitoare de suflete, în deosebi după furtunile și turburările evenimentelor de curând petrecute, să înrăurească împăciuitor asupra poporului, să-l lumineze despre adevăratele bune intențiuni ale înaltului guvern, să-i întărească încrederea în stăpânire și pe asemenea cale, conform chemării preoțești, să contribuie la liniștirea spiritelor agitate.

Dacă însă preoțimea română înrăurește poporul în mod contrar și, în prejudiciul guvernului, prin năzuințele ei unilaterale greșite atâta populațiunea prin fel de fel de scrisori: astfel de atitudine a preoțimii române, — dar mai ales ținerea de adunări, care în actuala stare de asediu sânt peste tot strict oprite, — se prezintă, în toată privința, cu atât mai culpabilă, cu cât prin aceasta nu numai se dă rău exemplul poporului și se răspândește o primejdioasă iritare, ci buna intențiune a guvernului se contravine și se zădărnicește în modul cel mai păgubitor. Ear dacă apre-

Eu, la această hârtie, am răspuns din 13 Noembrie 1849, Nr. 33, așa:

Dem Herrn Civil- und Militär-Gouverneur Baron Ludwig von Wohlgemuth.

Excellenz!

Die Treue an unsern Allergnädigsten Monarchen und Allerhöchst-dessen Regierung glaube ich in der verhängnissvollen abgewichenen Zeit so eclatant bethätigt zu haben, dass es mich um so schmerzlicher berühren musste, jene Beschuldigung zu vernehmen, welche mir aus dem Erlasse Euerer Excellenz vom 29 Okt. l. J., Nr. Praes. 27, bezüglich meiner Curat-Geislichkeit über die angeblichen Machinationen derselben, ja selbst über mich rücksichtlich eines ähnlichen Einflusses, bekannt wurde.

Ich habe aus Anlass dieser schweren Inculpation bereits mündlich Euerer Excellenz Aufklärungen erstattet, die klar andeuten, dass die Denunciationen gegen die mir unterstehende Geistlichkeit und mich selbst als grundlos in sich selbst zerfallen und beabsichtige mit gegenwärtiger Aeusserung an Euere Excellenz lediglich mich auch dientslich gegen alles zu verwahren, was auf dem Wege der geheimen Denunciationen gegen mich und meinen Clerus hinterbracht wird.

Ich bin im Stande viele bleibende Beweise aufzubringen, welche das starke Wort dafür führen, dass ich bei keiner Gelegenheit daran ermangeln liess, meinen Clerus nur im Interesse unseres tiefverehrten, ritterlichen Monarchen eindringlichst zu unterweisen und den Anordnungen der hohen Regierung bei ihm, und durch ihn beim Volke, Eingang zu verschaffen. Ich bin demnach in der Lage, um jede Beschuldigung als schnöde

țiam cu dreptate interesul națiunii române, numai o procedare corectă a preoțimii, ca dovadă a încrederii și a sentimentului de legalitate, poate să fie spre folosul națiunii și spre vrednicia ei.

In urmare vă invit, P. S. Voastră, să influențați din toate puterile în acest înțeles, asupra preoțimii ce păstoriți, și să o îndatorați să păstreze atitudine corespunzătoare; în cazul contrar, deși nu bucurosi, aș fi necesitat, având în vedere problema ce mi-am propus, să procedez cu toată vigoarea împotriva oricărei renitențe, după cum reclamă starea de asediu și actualele împrejurări. *Wohlgemuth* m. p. F. M. S. — Ed.

Lăsterlichkeit meines oberhirtlichen Amtes allwärts thatsächlich zu beweisen.

Ich umfasse zwar nicht in der Gestalt eines Allwissenden die Thaten meiner Geistlichkeit, um geradezu und mit apodictischer Gewissheit für jenes einzustehen, was zu meiner Kenntniss nicht gelangt, dennoch aber erlaube ich mir die Freiheit betreffend des Betragens meiner braven Geistlichen, deren mehrere des Märtyrertodes für den angestammten Monarchen gestorben sind, mich dahin feierlich zu erklären, dass ich solange man mich von dem Gegentheile nicht überzeugt, der Hoffnung lebe, dass meine in der Folgsamkeit und dem Gehorsam zu jeder Zeit ausgezeichnete Geistlichkeit mit ihrem Betragen dem Volke nicht nur kein schlechtes Beispiel gibt, und keine Aufregung in dem Volke verbreitet, sondern die väterliche Absicht der hohen Regierung aufs möglichste befördert.

Wenn aber Euer Excellenz aus meiner gegenwärtigen Äusserung nicht die genügende Ueberzeugung erlangen sollten, dass vorsonderlich ich bezüglich des Eingangs erwähnten Umstandes unschuldig wäre, und allenfalls nur den mindesten Zweifel hegen würden, dass ich das Allerhöchste Interesse unseres Allergnädigsten Monarchen, und die väterlichen Absichten unserer hohen Regierung und Euerer Excellenz nicht nach allen meinen Kräften fördere, und jene mir zur wichtigsten und heiligsten Aufgabe in meiner Stellung nicht mache, so bin ich so frei, wo nicht Personen der Angaben, doch Ort und Objecte, welche auf die gegen mich ausgesprochene Beschuldigung zeugen, mir hochgefälligst anzudeuten, damit ich in der Lage und Verfassung gesetzt werde, die Klarheit meiner Handlungen nach jener Weise, wie ich es gewohnt bin, Euer Excellenz an Händen zu geben.

Mit Versicherung des ausgezeichnetesten Hochachtung, habe ich die Ehre zu verharren». ¹ (Vezi Nr. 15).

¹ Românește: Excelență! Credința cătră Prea grațiosul nostru Monarh și guvernul M. Sale, socotesc că s'a dovedit atât de învederat în timpul de restriște abea trecut, încât trebuie să mă atingă foarte dureros învinuirea ce mi se comunică în adresa Excelenței Voastre din 29 Oct. a. c. Nr. Pres. 27, despre preoțimea ce o păstoresc și preținsele ei uneltiri, ba chiar și despre mine, care aș fi pus-o la cale să uneltească. Eu în

Nu este îndoială, că guvernatorul a intenţionat, prin sus numita sa hârtie, a terorisa nu atât pe preoţimea noastră, cât *pe mine*, ca să nu cutez a-l informa după starea cea adevărată a lucrurilor şi după caracterul corect al bărbaţilor noştri. —

Guvernatorul Wohlgemuth vrând a ascunde anti-patia sa, ce avea cătră bărbaţii noştri calificaţi pentru posturi de ale statului, a mijlocit dela regim înfiinţarea

acestei grave inculpări, m'am şi grăbit a vă face declaraţiuni verbale, care arată clar că denunţările împotriva preoţimii mele, precum şi împotriva mea însumi, se prăbuşesc ca neintemeiate; ear, prin declaraţia prezentă nu voesc decât a protesta şi din oficiu împotriva tuturor invinuirilor ce se aduc pe calea denunţărilor secrete în contra mea şi a clerului meu.

Aş putea produce multe dovezi învederate, care să depună mărturie tare, că eu la nici un prilej n'am lipsit să învăţ stăruitor clerul meu numai în interesul mult respectatului şi cavalerescului nostru Monarh, şi să deschid clerului calea pentru poruncile date de înaltul guvern şi, prin mijlocirea clerului, să fie instruit şi poporul. Mă aflu, prin urmare, în situaţia să dovedesc cu fapta ori când, că toată invinuirea nu este decât o defăimare îndrăzneată adusă funcţiunii mele arhipăstoreşti.

Adevărat că nu sânt atotştiutorul faptelor preoţimii mele, pentru a garantă de-adreptul şi cu siguranţă apodictică ceea ce mi vine la cunoştinţă; dar, cu toate acestea, îmi permit să declar solemn, — privitor la bravii mei preoţi, dintre cari mulţi au murit moarte de martiri pentru Monarhul ereditar, — că, pe cât timp nu voi fi convins de contrarul, am nădejdea că preoţii mei, distinşi în orice timp prin ascultare şi supunere, nu numai că n'au să dea exemplu rău şi n'au să răspândească turburare în popor, ci au să promoveze, cât se va putea mai mult, intenţiunea părintească a înaltei stăpâniri.

Ear dacă Excelenţa Voastră n'ar dobândi convingere îndestulătoare din declaraţia mea d'acum, că sânt nevinovat în privinţa împrejurării ce am pomenit la început, şi dacă totuşi ar avea oarecare îndoială că nu apăr cu toate puterile mele interesele Prea graţiosului nostru Monarh şi cugelele părinteşti ale înaltului guvern şi ale Excelenţei Voastre, şi nu mi le consider de problema cea mai însemnată şi cea mai sfântă a poziţiei mele, — îmi iau voie a cere să binevoiţi a-mi indica, — dacă nu persoanele informatoare, — cel puţin locul şi obiectul, care depun mărturie împotriva mea, pentru a fi pus în posibilitatea de a prezenta Excelenţei Voastre curăţenia faptelor mele, aşă cum este obiceiul meu.

Cu asigurarea înaltei consideraţiuni şcl. (Comentarea acestui fapt al lui Şaguna, vezi-o la N. Popea, o. c. 367 sq.) — Ed.

unui curs pedagogic la Orlat, unde de profesori a pus pe dascăli ai fostei școale militare *triviale*¹ de naționalitate nemțească și religioane catolică. Primind eu înștiințare oficioasă dela guvernatorul despre înființarea acestui institut pedagogic, i-am remonstat ilegalitatea lui și vătămarea autonomiei bisericii noastre, precum și superfluitatea acestui institut, după ce noi avem, lângă Institutul nostru teologic, și cursul pedagogic ș. a. Reprezentațiunea mea, în privința aceasta, s'a adeverit, căci după 6 luni a și încetat acel făt al lui Wohlgemuth.

Eu, între astfel de împrejurări fatale, mă rugam lui Dumnezeu, ca țara să o scape de tot răul, și locuitorilor ei să le dea un viitor de îndestulare. Guvernatorul cu comisarul împărătesc vreau să facă din țară «*tabula rasa*», și numai a susține pe sași în preavutele sale prerogative, de aceea a și iertat sașilor a se adună în «*Universitate*», li-a mijlocit lor, din vistieria monarhiei, unul și jumătate milion florini pe trei ani fără camătă.

Guvernatorul se nevoia a se justifica înaintea românilor pentru acest împrumut însemnat cu aceea, că el în favoarea românilor a înființat pedagogie la Orlat.

Intristarea mea pentru cele prezente, și îngrijirea mea pentru cele viitoare, mă făcea pe mine a mă ruga lui Dumnezeu, ca să lumineze pe bărbații noștri de-a învăța din cele prezente pentru viitor o tactică mai circumspectă, de cum a fost cea de până acuma, și am dispus prin circular² a se ține prin toate bisericile noastre doxologia pentru încetarea războiului intestin (intern) și pentru statornicirea păcii interne pe ziua întâia

¹ Numire medievală pentru școale inferioare mănăstirești, unde se învățau *trei științe*, *trivium*: gramatica, retorica și dialectica. Ed.

² Vezi Popea o. c. 371 sq. Ed.

a Crăciunului, ear pe ziua a treia a Crăciunului am rânduit parastas pentru toți căzuții în război. La aceste solemnități bisericești au asistat și guvernatorul cu comisarul și suita sa numeroasă.

Anul 1850

(Regimul absolutistic și românii ardeleni. — Sinodul eparhial din 12 Martie și hotărârile sale mai însemnate. — Consultări asupra egalei îndreptățiri religioase a bisericii ortodoxe cu biserica greco-catolică română și ruteană. — Adaos la «Promemoria». — Dintr'un circular al consistorului din Blaj, dela 9 Mai, Nr. 422. — Ultramontanism. — Sinodul eparhial din Arad dela 23 Iulie. — Conferența primațială dela Strigon, din August, când episcopii de rit latin și grecesc, întruniți, au desbătut și chestiunea răspândirii uniunii confesionale cu Roma și înființarea altor două eparhii gr. cat. române. — Șaguna, rugat de Iacob Murașanu, mijlocește la guvern apariția mai departe a Gazetei din Brașov, suspendate sub redacția lui Barițiu. — Cumpărarea tipografiei și dăruirea ei bisericii noastre. — Primele tipărituri din tipografia inactivată cu învoirea dată de guvern în 31 August, sânt: Apostolul, adaosul la Promemoria despre autonomia bisericii noastre naționale române, și protocoalele necesare matriculare. — După înlăturarea episcopului Leményi din scaunul vlădicesc, s'a cerut în 5 Sept. dela ministerul austriac să se admită alegerea noului episcop dela Blaj prin sinod. — Convocarea unui sinod episcopesc ortodox în Viena, în Oct. — Conferența din 18 Nov., la ministerul de interne în Viena, decide înființarea episcopatelor gr. cat. dela Lugoj și Gherla și întiințarea mitropoliei ardeleni greco-catolice. — Pașii lui Șaguna întru apărarea bisericii. — Un răspuns dat candidatului de episcop la Blaj, Alexandru Sterca Șuluțiu.

Anul 1850 este de mare însemnătate și plin de învățături practice pentru noi românii în deobște, și pentru noi românii de religia greco-răsăriteană în deosebi.

Pentru noi românii, în deobște, anul acesta este de mare însemnătate, căci ne arată că regimul absolutistic a pus în serviciuri de stat prea puțini bărbați români, a strâmtorat presa română din Bucovina și Brașov în-

Andreas Bagger de Madua
Eikon.

tr'atâta încât amândouă jurnalele românești au încetat, au tras în judecată militară pe mulți bărbați români spre a se justifica pentru purtarea lor din anul 1849, — și toate acestea le făcea în urma denunțaiunilor secrete.

Sașii erau adunați în Universitatea¹ lor, erau favoriți de cătră guvern, se umpluse cu ei posturile la guvern și finanțe, apoi la posturi judiciare. Dintre români deabia se vedeă câte unul pe la posturile statului.

Guvernatorul, cu prilejul unei convorbiri private, mi s'a descoperit cu neplăcere în contra Universității săsești pentru ținerea ei îndelungată. Această expectorațiune a guvernatorului Wohlgemuth, mi-a dat mie anză (motiv) de a-i reflectă, că este indigitat a se face o demonstrațiune frumoasă în contra conflului² națiunii săsești. Guvernatorul mă întrebă pe mine, că ce demonstrație frumoasă s'ar putea face? La care i-am răspuns: «Excelența Ta, să-mi dai voie a conchemă un sinod bisericesc spre consultare asupra obiectelor noastre bisericești și școlare». Guvernatorul numai decât s'a învoit în propunerea mea, și eu am conchemat pe 12 Martie sinodul eparhial, și acolo am adus 23 decisiuni, dintre care amintesc aici:

I. § 7. care cuprinde motivele acele mari și nerăsturnabile, prin care sinodul se roagă de Majestate pentru *egala îndreptățire* a bisericii noastre greco-răsăritene, a naționalității române, și a limbii bisericești a credinciosului nostru popor, cu celelalte religii și națiuni recepte din patrie;

II. În acelaș § ne-am rugat ca titlul bisericii noastre greco-răsăritene, ca un ce negativ («neunită») să înceteze și să se înlocuiască cu: «*Biserica răsăriteană*»;

¹ Reprezentanța națională a sașilor. Ed.

² A intrunirii în Universitatea săsească. Ed.

III. In § 17 sinodul încredințează episcopului conducerea trebii școalelor confesionale din eparhie, în calitate de supremul inspector, cu care diregătorie a fost înzestrat până la anul 1848 episcopul catolic din Ardeal;

IV. In § 20 se așează o epitropie eparhială pentru administrarea fondurilor, cu aceea ca să stăruiască a exoperă dela guvern extradarea fondurilor eparhiei noastre care se află la guvern;

V. In § 21 s'a hotărât a se cumpără o casă, care să se întrebuițeze spre scopuri eparhiale, și s'a deschis numai decât colectă între membrii sinodali, cu rezultat de 6000 fl.; ear în urma unui circular s'a adunat altă sumă, de 18,000 florini, și s'au cumpărat casele din ulița Măcelarilor; — dovadă învederată despre vitalitatea bisericii noastre din Ardeal. Și altele.

Lucrările acestui sinod se pot vedeà, în toată extensiunea lor, din actele lui tipărite și publicate în tipografia bisericii noastre ardelene.¹

Cu prilejul acestui sinod am ținut eu cu membrii lui și consultări asupra egalei îndreptățiri religioare față cu *biserica greco-catolică*, și am împărtășit lor cele ce Consistorul nostru scrisese Consistorului greco-catolic din Blaj, în privința cununiilor fețelor mestecate, încă în toamna anului 1849. Membrii sinodului nu numai au aprobat pașii Consistorului nostru, ci încă au pretins dela el ca să rămână consecvent principiului de egală îndreptățire religioară, la care Consistorul greco-catolic dela Muncaci s'a învoit, dar nu și Consistorul greco-catolic dela Blaj.

Nu mult după acest sinod am elaborat un adaos la *Promemoria* mea din anul 1849 despre dreptul istoric al bisericii noastre și l-am tipărit. (Vezi Nr. 16). Ela-

¹ V. și Dr. I. Lupaș, Mitr. A. Șaguna, Sibiu, 1911, p. 94 sq.

boratul acesta a fost pentru mine o ocupațiune de predilecțiune și de mângăere față cu acele știri, care îmi veneau mie din castrele ultramontanilor, în contra liniștei conștiinții noastre și a întregimii bisericii noastre. Aceste știri dușmănoase le-am văzut eu realizate după puține săptămâni, căci mi-a venit mie la mână circularul Consistorului din Blaj din 9 Mai 1850 Nr. 422 (vezi Nr. 17) în care se zice, că «poporul greco-catolic în prezent, parte prin vânători sufletești, parte în urma de curând decurselor catastrofe, prin vorbe și prin stângace tâlcuiri a legilor sustătoare și prin întreprinderea mai multor mijloace ilicite, tare fiind expus seducțiunilor, este adus la mutarea credinței sale, — Primatele Ungariei vrea să înființeze o societate, care prin scrieri să lumineze pe popor în credința sa».

Circularul acesta este îndreptat asupra preoțimii și inteligenței¹ noastre, ca și cum ele ar lucra spre nimicirea greco-catolicismului. Circularul acesta eră menit a arăta bărbaților români de religia greco-catolică, că biserica noastră greco-răsăriteană n'are drepturi egale cu celelalte biserici, prin urmare că prerogativele bisericii greco-catolice sustau încă nestrămutate spre dejosirea bisericii noastre; cumcă nu exagerez treaba chestionată, servească de document două epistole din 3/15 Iulie 1850 ale dlui Maiorescu (Vezi Nr. 18) unde se zice: «de alta v'aș mai rugă pentru diferențele, ce auzim de toate părțile că se nasc între uniți și neuniți pentru orbia Blăjenilor; V'aș rugă să vă puneți toată înțelepciunea în lucrare, ca să nu se facă răul mai mare. Mulțumiți-vă deocamdată cu aceea, că toți românii cei buni, uniți și neuniți, cunosc că peatra scandelei vine dela Blaj și nu dela Sibiu. Pe D. Șuluțiu îl tot așteptăm

¹ Intelectualilor. Ed. 1880. A. 1880. A. 1880. A. 1880. A. 1880.

să vină, nu știm unde e... Numai până la ieșirea statutului Ardealului de s'ar putea susține înfrățirea între români, căci apoi nu ne mai temem de nimica; atunci blăjenii nu vor mai putea machina după placul lor».

Până la ce extremitate a mers tendința ultramontanilor față cu biserica noastră, se documentează din scrisoarea vicarului Selajului, Ales. Sterea Șuluțiu, din 14 Iulie 1850, (Vezi Nr. 19), în care îmi vestește că are să-mi împărtășească lucruri mari, care deocamdată trebuie să rămână în secret și numai după aceea au să vină și la arătare. Eu nu puteam crede ochilor pentru cuprinsul acestei epistole, căci cu cât o citeam cu mai mare atențiune, cu atâta mai mult mă convingeam, că ultramontanii și-au pus în cap să mă câștige pentru scopurile lor. Atențiunea mea era neadormită cătră aceste machinații, dar și cătră purtarea regimului vienez, știind că miniștrii Bach și Thun sânt uneltele oarbe ale ultramontanilor.

Intr'aceea primatele Ungariei emise capitlului din Blaj hârția sa (de sub Nr. 20) prin care se vaită pentru seducțiuni, cărora poporul greco-catolic este expus și le promite că, retrăgându-se episcopul Leményi în viață privată, curând vor căpăta pe noul episcop. —

Provedința cerească a vrut ca, precum noi români de religia răsăriteană în Ardeal, așa și frații noștri coreligionari și conaționali din eparhia Aradului să lucre pe terenul bisericesc și școlar; de aceea vedem, că Ghe-rasim Rațiu, episcopul român de religia răsăriteană, concheamă sinodul eparhial la Arad spre 23 Iulie 1850, în care, între altele, s'a compus o petițiune cătră Majestate pentru înființarea mitropoliei române. (Vezi Nr. 21).

Nu mult după acest sinod răposă episcopul Ghe-rasim Rațiu al Aradului, și de administrator eparhial s'a

denumit arhimandritul Patriciu Popescul, român bun și zelos, dar serv necondiționat al patriarhului sârbesc Raciaci. Multe bune sfaturi i-am dat eu lui, — care să le fi observat, ar fi rămas și de episcop la Arad, precum se va vedea în istorisirea celor din anul 1853.

Guvernul Ardealului pe timpul asediei¹ se ocupă și cu treaba creșterii publice, și a stabilit unele principii pentru organizarea trebii școlare, (precum se vede la Nr. 22).

În vara anului acestuia primatele Scitovsky concheamă la Strigon pe episcopii catolici de ritul latin și grecesc, unde s'au tractat, între altele, și despre lățirea uniunii confesionale cu Roma și despre ridicarea încă a două eparhii greco-catolice române. Eu las să vorbească un extras din protocolul conferinței primațiale, ținute în luna lui August 1850, căci de nu l-aș avea, ar putea ori cine să se îndoiască despre adevărul expunerii mele.

Deci acest protocol (care îl aclud sub Nr. 23) sună astfel:

Series 34, Sessio nona. Celsissimus Princeps Primas: Stragem ingemuit multiplicem, a coeco valachorum non Unitorum furore pluribus in locis Voivodinae et Transsilvaniae Ecclesiae greco-catholicae inflictam, utpote, qui executis — horrible dictu — tercentenis in Transsilvania ministris Ecclesias devastarunt, thesaurum earum depradati sunt, scholasque solo aequarunt. — Narrat sua Celsitudo: Episcopum non unitum transsilvaniensem plures communitates unione junctas, huic valedicere jussisse, quo vulnere Ecclesiae ad suam notitiam delato, se eius remedium altiori Loco quaesivisse, exposuisseque fundatam praesto esse spem non modo conservandae, sed etiam propagandae sacrae unionis, et Episcopatus errigentur labii romani seductionibusque incessantibus apices ponentes et unionem provehentes

¹ Stării de asediu. Ed.

Excelso Ministerio soc'am operam promitente, constituit sua Celsitudo Primatialis: ut sub praesidio Illum Episcopi Magnovaradiensis graeco-catholici commissio primatialis consideret de hoc negotio tractatura, quo operi se strenue accinges, projectum errigendorum, novorum Episcopatum sibi jam submitit. E mente huius commissionis duo essent errigendi Eppatus labii romani ita, ut dioecesis Fogarasiensis numeraret parochias 1035, Magnovaradiensis 227, Lugosiensis 90, Nagybányaensis 302. Quis expositis sua Celsitudo Primatialis sciscitatur: num chorus Epporum e re fore existimet: ut Eppi congregati Suam Majestatem Sacratissimam fine errigendarum sedium episcopalium et unius Metropoliticae supplices accedant?

Illmus Magnovaradiensis praeter lapsa turbulenta tempora dicit patefecisse necessitatem errigendarum novarum diecesium 40,000 valachorum, capite Schaguna, Eppo non Unito, Romanos se venditantes, omnes unitos ab unione avellere decreverunt, ut in schismate secum sub uno Metropolita unirent. Hinc sollicitudo catholicorum, praesentim, cum Schaguna ad suas partes perduxerit plures olim in praesuleam auctoritatem rebelles, ideoque poenis adfectos sacerdotes graeco-catholicos qui diversas catholicis molestias facessere pergunt, librumque Viennae luci dederit, in quo Metropolitam non vero Patriarcham valachis schismaticis necessarium multis evincere nititur argumentis. Orandam ea propter esse ducit Suam Majestatem Ssimam, ut duos adminus errigere dignaretur, novos Eppatus, utque autoritate Sua Regia templa graeco-catholicis saevientibus intestinis turbis in Transilvania et sua dioecesi inique erepta, quantocius restitui jubeat¹.

¹ Românește: Seria a 34, sesiunea a noua. Înaltul principe primate: Se plângea de numeroase lovituri aduse bisericii greco-catolice în mai multe locuri ale Voivodinei și Transilvaniei din cauza furiei oarbe a valahilor neuniți, deoarece aceștia omorând — e îngrozitor de spus — trei sute de slujbași în Transilvania, nimiceau bisericile, jăfuiau comorile lor, ear școalele le făceau una cu pământul. Înălțimea sa povestește că: Episcopul neunit ardelean ordonase mai multor comune, care se uniseră, să renunțe la unire; ear dânsa înștiințată fiind despre această rană a bisericii, a căutat, în loc mai înalt, remediu împotriva acesteia, și a declarat că există speranță bine întemeiată nu numai de a păstră sfânta unire, dar și pentru răspândirea ei, vor fi ridicate episcopate cu limba română, cari să pună stavila seducțiunilor persistente și să promoveze unirea, la ceea-ce înaltul Ministeriu își promite concursul. Înălțimea sa Primatele a ordonat:

Între astfel de împrejurări, omorătoare de suflet și trup, am primit spre mângăiere dela Impăratul crucea de Comandator al ordinului Leopoldin; tot în acest timp am primit și rugarea lui Iacob Moroșianu (Murășanu) în care mă numește «*Mecenat al românilor*», spre a mă întrepune la guvern ca să i se ierte edarea *Gazetei* sub redacțiunea lui, căci dela dl Barițiu s'a luat voia și *Gazeta* s'a suspendat.

Dureros a fost pentru veri cine (or cine) dintre noi, că în astfel de timp momentos n'am avut nici un organ public, căci și *Gazeta Bucovineană* a dlui Hurmuzaki încetase, ce ieșea românește și nemțește; ear *Gazeta Transilvaniei* eră oprită. Eu mi-am pus toată silința spre a se încuviința cererea lui Iacob Murășanu, ceea ce mi-a și succedat. (Vezi Nr. 24).

ca sub președinția ilustrului episcop greco-catolic din Oradea-mare să se întrunească o comisie primațială, ca să discute cauza aceasta; apucându-se imediat de lucru, comisia i-a prezintat numai decât proiectul de înființare a episcopatelor nouă. După intenția acestei comisiuni, erau de înființat două episcopate cu limba română, astfel ca dieceza din Făgăraș să numere 1035 parohii, cea din Oradea-mare 227, cea din Lugoj 90, cea din Baia-mare 302. După-ce a expus aceasta, Înaltul Primate întrebă: Crede oare corul episcopilor că ar fi consult ca episcopii întruniți să se adreseze către Maiestatea Sa Sacratissimă pentru înființarea sediilor episcopale și a unei Mitropolii?

Ilustrissimul din Oradea-mare răspunde: că timpurile turburi din trecut au documentat clar necesitatea de a înființa dieceze nouă. 40,000 de valahi, sub conducerea lui Șaguna, episcop neunit, după-ce Romanii (uniții) se vând, au decretat să smulgă din unire pe toți uniții ca să-i unească cu sine în schismă sub un singur Mitropolit. De aici se trage neliniștea catolicilor, în prezent, deoarece Șaguna a câștigat pe partea sa pe mai mulți preoți greco-catolici cari odioasă se revoltau împotriva autorității superioare (praesuleam) și fuseră pedepsiți pentru acest fapt, și cari continuă să molesteze în mod diferit pe catolici, ear Viena a dat la lumină o carte în care încearcă să probeze neresturnabil, că valahilor schismatici le trebuie un Mitropolit, și nu un Patriarh. Opinează deci că e necesar să roage pe Maiestatea Sa Sacratissimă să binevoiască a înființa cel puțin două episcopate nouă și a da ordin ca bisericile luate cu sila și pe nedrept dela greco-catolici, în timpul cât țineau turburările interne în Transilvania și în dieceza sa, să li se restituie. Ed.

Convingându-mă că avem neapărată necesitate pentru o *tipografie*, de unde poporul, preoțimea și tinerimea școlară să poată trage cărțile necesare, am cumpărat o tipografie și o am dăruit bisericii noastre din Ardeal, căpătând în 31 August 1850 voie dela guvern spre a o pune în lucrare, (vezi Nr. 251), — și numai decât am pus sub tipar protocoalele matriculare, și Apostolul, și adaosul la Promemoria despre autonomia bisericii noastre naționale române.¹

Fiindcă, — precum mai sus s'a văzut din cuvintele primatului Scitovsky, — s'a văduvit scaunul episcopesc al Blajului în urma delăturării la mănăstirea franciscană din Viena a episcopului Leményi, pentru aceea Cipariu, Laurianu, Maiorescu și Bărnuțiu au recurs, sub 5 Septembrie 1850, la ministerul austriac, ca să se ierte eparhiei lor de-a alege pe episcop în sinod, căci altcum văzând poporul greco-catolic, că pe partea noastră răsăriteană se țin sinoade, — aici bat recurenții la sinodul nostru, ținut în luna lui Martie 1850 pentru regularea treburilor noastre bisericesti, școlare și fundamentale, — acolo se va plecà, «ubi jam observavit antiquam Synodorum habendarum rationem accuratius observari».

Și în fine zic recurenții:

Dum igitur infrascripti officio sibi duxerunt suprascripta ex imposita sibi obligatione conscientiose Excelso Ministerio revelandi, humillime item petunt, ut huic malo, quod Ecclesiae minatur, praevia sapientissima sua dispositione, ita praevenire dignetur, quo et antiqua Ecclesiae nostrae jura manuteneantur, et animorum tranquillitas obtineatur, tum etiam quod hic praecipuum reputari debet, ne status actualis Ecclesiae Romanae unitae in Transsilvania novis periculis exponatur.²

¹ Vezi și Dr. I. Lupaș, o. c. 148 sq.

² Românește: «acolo se va plecà (poporul) unde va vedea că se urmează mai exact regula veche de-a se țineă sinoade». (Și în fine zic re-

Pe când ultramontanii s'au conjurat asupra bisericii noastre, pe atunci ministerul austriac în numele Impăratului concheamă, prin hârtia sa din 5 Septemvrie 1850, la Viena, pe 15 Octomvrie 1850, pe toți episcopii noștri dimpreună cu mitropolitul carlovițan la sinod spre a elabora regularea trebilor noastre bisericești.

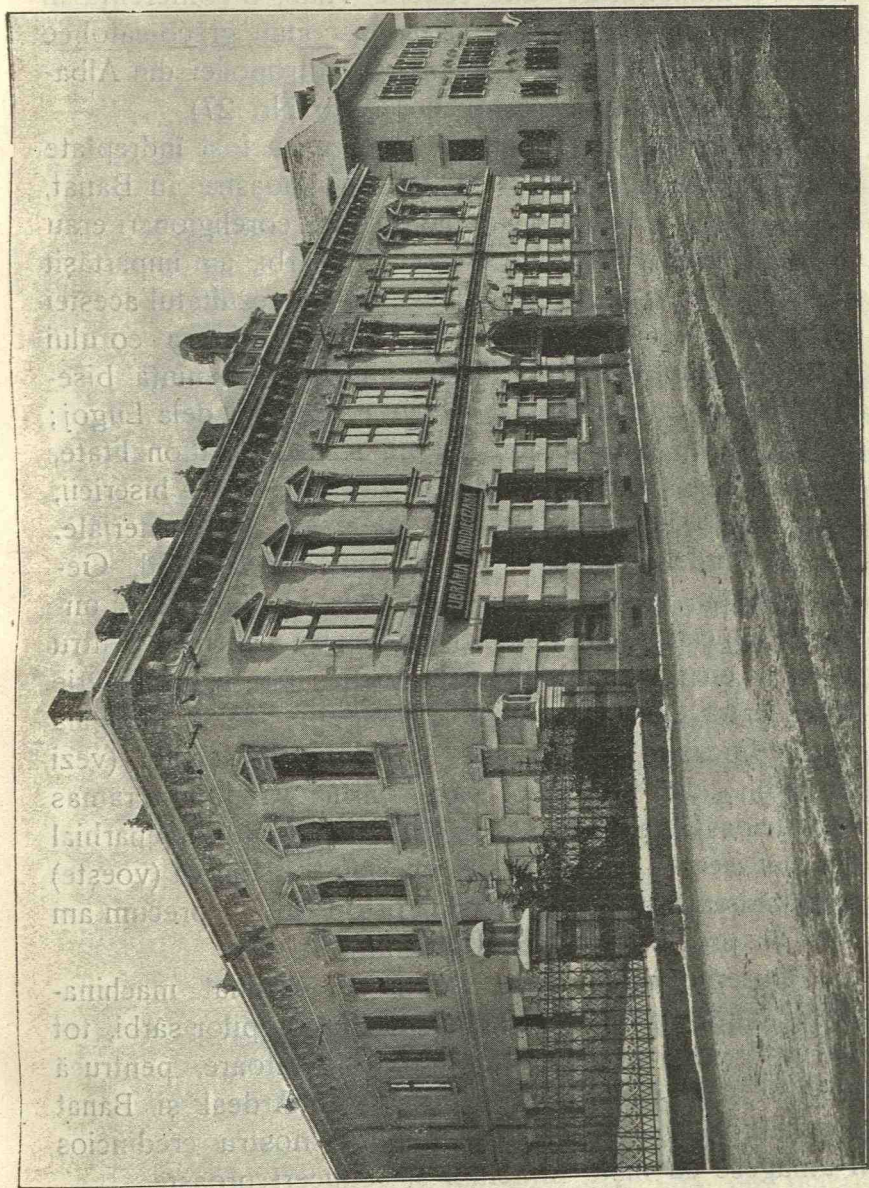
Ministrul trebilor interne a dat corului arhieresc o programă de patru puncte spre pertractare.

Ședința întâi s'a ținut în 15 Octomvrie 1850, cu care prilej numai decât s'a văzut, că acest sinod nu va avea rezultatul dorit pentru biserica noastră. Și fiindcă eu despre aceasta tot mai mult mă încredințam, pentru aceea am elaborat răspunsul meu față cu programa ministerială, și în 16 Noemvrie l-am și predat ministrului cu rugarea de a mi da voie a mă întoarce acasă, unde mă așteaptă chemarea mea. Inșă nu mi s'a dat voie a mă întoarce acasă, și eram silit a lua parte la conferințele sinodale, care, precum se va vedeă, de abia s'au încheiat la începutul luni lui Iulie 1851. (Acum amintitul meu răspuns se află aici sub Nr. 26).¹

Încă mai vine de însemnat că primatele Ungariei a adus treaba ierarhiei greco-catolice până acolo, încât în 18 Noemvrie 1850 s'a ținut cu întervenirea lui și a lui Erdélyi, episcopului greco-catolic, la ministerul trebilor interne, de față fiind însuși ministrul trebilor interne

curenții): Subsemnații deci ținând de oficiul lor să descopere Inaltului Minister, conștientos și din obligațiunea ce li se impune, toate cele scrise mai sus, în acelaș timp îl roagă cu umilință să binevoiască a împiedecă, prin dispozițiunea sa prealabilă și înțeleaptă, acest rău care amenință biserica, și astfel pe de o parte să salveze drepturile vechi ale bisericii noastre, pe de altă parte să se restabilească liniștea sufletelor și, ceea ce este lucru de căpetenie, ca starea bisericii române unite în Transilvania să nu fie expusă la primejdii nouă. Ed.

¹ Un ziar al episcopului Șaguna, despre aceste consultări episcopești ținute la Viena, este publicat în: Dr. Il. Pușcariu, Documente p. limbă și istorie, 1889, I. 269 sq. Ed.

Clădirea Tipografiei Arhidiecezane din Sibiu (1898)

Bach și ministrul de culte contele Thun, o conferență în care s'a decis înființarea nouălor episcopate greco-catolice dela Lugoj și Gherla și înființarea mitropoliei din Alba-Iulia pe partea greco-catolicilor (vezi Nr. 27).

Înțelegând eu aceste curse, care au fost îndreptate cu deosebire spre stricarea bisericii noastre în Bănat, căci acolo confrății noștri naționali și coreligionari erau foarte nemulțumiți cu episcopii lor sârbi, am împărtășit sinodului nostru episcopesc lucrarea și rezultatul acestei conferențe ministeriale și am atras atențiunea corului nostru episcopesc asupra primejdiei, ce amenință biserica dela nou creânda episcopie greco-catolică dela Lugoj; însă frații de o religie, dar nu și de o naționalitate, n'au vrut să priceapă ceace le zicea lor vocea bisericii, ci au rămas împetriți față cu interesele lor materiale.

Și fiindcă episcopul nostru român dela Arad, Gerasim Rațiu, murise în acest an, luna lui August, și mitropolitul carlovițan Raiacici administră eparhia: pentru aceea a edat un circular, dela Viena, din 1 Decemvrie 1850, cătră eparhia română a Aradului, de a mângăia pe credinciosul nostru cler și popor de acolo, (vezi Nr. 28) — dar fără efect, căci eparhia Aradului a rămas credincioasă lângă celece a hotărât în sinodul său eparhial din anul acesta, că adevă: ca eparhie română va (voește) reînființarea Mitropoliei române ortodoxe, — precum am atins în protocolul sinodal sub Nr. 21.

Durerile inimii mele, ce mi-au cășunat machinațiunile ultramontanilor și egoismul episcopilor sârbi, tot mai mult erau pentru mine mai săgetătoare, pentrucă înțele[se]sem, că ultramontanii au în Ardeal și Bănat organele lor, care clerul și poporul nostru credincios îl amăgesc cu niște minciuni și seduceri proaste.

Despre mine au lățit acești oameni slabi aceea

veste, că nu mă voi mai întoarce la Ardeal, ci voi căpăta altă eparhie ș. a. m. Dovadă pentru acest adevăr este un pasaj din scrisoarea din 23 Decembrie 1850 (sub Nr. 29).

Când astfel de scornituri se lățeau în țară, atunci și Alexandru St. Șuluțiu petrecea la Viena ca candidat de episcop greco-catolic din Blaj, — care într'o seară cercetându-mă m'a întrebat, că primit-am eu epistola lui din 14 Iulie a. c.? La care i-am răspuns: că o am primit, dar nu o am priceput, (vezi Nr. 19). După acestea a început el a comenta epistola sa și a-mi zice: că fericirea națiunii noastre române se poate ajunge numai atunci, când toată națiunea se va uni cu Roma, și că astfel i-au vorbit lui toți miniștrii, și fiindcă știe că eu sânt naționalist bun și bărbat capace de o acțiune mare, pentru aceea mă roagă ca să trec la unire cu Roma și atunci voi fi mitropolit al Albei-Iuliei etc. Eu am ascultat până la finea logicei sale pe acest ultramontan, și cu dispreț i-am răspuns, că eu nu-mi vând religia mea strămoșească pentru un tăier¹ de linte etc.; — de altă parte am început a mă convinge că miniștrii vienezi nu cunosc problema lor, dacă se ocupă cu machinațiuni ultramontane și prozelitice, și că vai popoarelor din monarhia austriacă pe lângă astfel de miniștri!

Anul 1851

(In chestiunea mixtelor matrimonii. — Moartea lui Wohlgemuth. — Prințul Schwarzenberg. — Adrese de felicitări. — Șaguna în Viena. — Raiacici și broșura împotriva lui Șaguna. — Tipăriturile din tipografia cumpărată anul precedent).

Tendențele de suprematisare ale Blajului, — care Blajul n'ar fi cutezat să le provoace față cu biserica

¹ Farfurie, blid. Ed.

noastră, de n'ar fi fost provocat și îndemnat din partea Strigonului și a Vienei, — au îndemnat pe Alexandru Sterca Șuluțiu, nou denumitul episcop al Făgărașului, să emită o hârtie către Consistorul Blajului, prin care se exprimă, că Consistorul să stăruească a evita orce frecări între noi; dânsul mă înștiințează, sub 4/16 Ianuar 1851 și pe mine despre cuprinsul hârtiei sale către Consistorul Blajului, (vezi Nr. 30), provocându-mă cu frățească rugare, ca să emit și eu asemenea rândueli. Fiindcă însă peatra scandelei este punctul al patrulea, unde nou alesul episcop zice Consistorului blăjan: «în mixtele matrimonii, până când voi veni la scaunul episcopesc și cu împreună sfatul și cu înțelegerea și a Venerabilului Capitlu vom compune spre odihnirea ambelor părți, și această cauză între noi și frații neuniți să se țină cu adevărat de normativele cele până acum avute, însă cu toată moderația și toleranța frățească», pentru aceea răspunsul meu din 10/22 Ianuar 1851 (vezi Nr. 31) l-am compus abstract, nevoind a mă lăsa în meritul (fondul, Ed.) lucrului, căci n'am așteptat egala îndreptățire să ne vină din mila cuiva, ci din dreptatea legislațiunii; apoi vercine poate vedeă din vorbele sus citate ale noului episcop greco-catolic, că de o parte susține normativele vechi, de altă parte recomandă modestie, — care, două idei, nu sânt compatibile.

Devenind multe pări din Ardeal la minister, că guvernul militar face abuzuri și comisarul împărătesc părăsind Ardealul și petrecând la Viena spre a justifica măsurile guvernului ardelean, — ministerul a aflat de necesar a chema la Viena pe guvernatorul Wohlgemuth, care ca bolnăvicios a întreprins călătoria sa la Viena, însă sosind la Pesta n'a putut continua călătoria, ci a căzut acolo în pat, și în 18 April a și murit, de unde

I-au dus mort prin Viena la Hietzing și acolo l-au îngropat.

În locul lui s'a denumit Principele Carol Schwarzenberg, mareșal locotenent, de guvernator militar și civil al Ardealului, — care a documentat cătră toți, mari și mici, un tratament uman și nobil. Adlatus lângă guvernator s'a denumit Bordolo, mareșal locotenent, un bărbat cu inima cea mai bună și cea mai dreaptă pentru naționalitățile apăsate, și inima cea mai miloasă de a ajutoră și mângăia pe văduvele sărace și pe orfani, fără deosebire de națiune și confesiune.

În 3/15 Mai 1851 primii o adresă de recunoștință și venerațiune în numele eparhiei noastre din partea clerului și a celor onorațiori laici, pentru sacrificiile documentate spre folosul bisericii și al națiunii. (Vezi Nr. 32).

Ear în 14/26 Mai 1851 primii dela preoțime și poporul nostru ortodox din țara Bârsei așijderea o adresă de mulțămire pentru ostenele mele. (Vezi Nr. 33).

Eu tot mai petrecând la Viena în conferințele episcopoești, care aveau o decurgere foarte nenorocoasă, mai cu seamă din vina lui Raiacici, mitropolit al sârbilor și patriarh, am aflat de bine a emite un circular, din 8 Mai (vezi Nr. 34), cătră clerul și poporul nostru credincios, ca să știe de mine și să nu creadă bârfelilor ultramontane.

Tot la Viena petrecând, am compus a treia Pro-memorie, despre dreptul bisericii noastre naționale române de religia greco-răsăriteană, din punct de vedere canonic, și o am tipărit și o am predat ministrului austriac de culte, — vezi-o tipărită între actele sinodului nostru bisericesc din anul 1860.

Intr'aceea s'au făcut conferințele episcopești și eu m'am întors acasă, unde am fost întâmpinat cu bucurie de cătră toți, mari și mici, și aceasta a fost în 1 Iulie 1851. Ziarul, ce am dus eu despre acele conferințe episcopești, îl aclud sub Nr. 35, spre veșnică pomenire ca un învederat document despre degenerarea ierarhiei sârbești, care m'a întărit pe mine și despre necesitatea ridicării mitropoliei noastre naționale române, dacă vrem să susținem și pe viitor în aceste părți ale Ungariei și ale Ardealului biserica noastră răsăriteană.

Aici mai trebuie să amintesc despre o broșură ce patriarhul sârbesc Raiacici a compus și tipărit în Viena în limba nemțească pe timpul petrecerii episcopilor la sinod, în care broșură, sau mai bine să zic *pamflet*, mă descrie pe mine de un om fudul și deșert, care coche-tează cu episcopul greco-catolic Erdélyi, ca să încap cât mai curând de Mitropolit al românilor etc. Ministrul Bach înțelegând despre acest pamflet, că adevărat Raiacici a dat la tipar acest pamflet prin Trifunaț, consilier la ministerul de finanțe, l-a confiscat, și pe mine m'a chemat la sine întrebându-mă dacă cunosc acel pamflet tipărit? Eu până atunci n'am avut nici o cunoștință despre acel pamflet. El mi-a dat un exemplar spre cetire și spre a-i spune ce pas voi să fac pentru vătămările din acel pamflet? Dupăce am cetit pamfletul, m'am dus earăș la ministrul Bach și franc i-am spus, că patriarhul sârbesc este autorul lui și că alți pași nu voi face, fără mă voi duce la Raiacici și îmi voi lua însumi satisfacțiune pentru vătămarea cinstei. Aceasta am și făcut, înfruntând pe Raiacici ca pe un om nevrednic de pusăciunea (pozițiunea) ce ocupă în biserica noastră etc. Broșura aceasta se află în biblioteca mea.

În anul acesta am tipărit în tipografia noastră: 1. Apostolul; 2. Catehismul mic; 3. Promemoria către ministrul austriac; 4. Abecedarul românesc, compus de Sava Popovici, paroh în Rășinar, și 5. Istoria biblică, compusă pentru școlari.

Anul 1852

(O circulară face atenți pe protopopi la cuvântarea de instalare a episcopului gr. cat. Șuluț, care în această cuvântare, trimisă și preoților ortodocși, desfășoară propagandă de prozelitism. — Adresa lui Șaguna, în acest obiect, către guvern. — Rangul de baron. — Consilier intim. — Alte tipăriri în tipografia clerului. — Ideea înființării unui ziar «național român» și obținerea permisiunii dela guvern pentru a-l scoate la lumină. — Șaguna mijlocește o despăgubire dela stat, de 24 mii florini, pentru datoriile tăcute de prefectii legiunilor Iancu Balint și Axente cu întreținerea gloatelor. — Sinod în Carloviț. — Episodul dela Neoplanta).

Înțelegând eu că Șuluțiu, episcopul greco-catolic, publică cuvântarea sa de instalațiune și o îndreaptă către clerul său și poporul român, și căpătându-o la mână, m'am convins că episcopul Șuluțiu și-a pus de problemă a aduce pe toți românii, dela Tisa până la munții Pindului, la unire cu Roma etc. (vezi Nr. 36), am emis din 12 Martie 1852 (vezi Nr. 37) un circular prin care fac atenți pe protopopi la acea cuvântare a episcopului Șuluțiu și îi sfătuesc a nu se lăsa cu nime în vorbă sau dispută despre cuprinsul acelei cuvântări.

În urma circularului meu au și relaționat bravii noștri protopopi, că li s'a trimes și lor semioficios câte un exemplar din acea cuvântare prozelitică, și mai multor preoți de ai noștri, și cu dispreț și indignațiune au cetit cuprinsul ei, și mi o au trimis spre mai departe

urmare. (Aici, sub Nr 38, aclud unele raporturi protopopești în obiectul acesta).

Ear eu, văzând excesele neiertate, cu care episcopul Șuluțiu începù chemarea sa, am compus și am așternut presidiului guvernial al Ardealului, din 1 April 1852, o remonstrațiune în contra acelei epistole enciclice a Blajului, ca mai cu seamă să arăt regimului vienez și Strigonului, că avem cutezare morală, dar și știință spre a combate asemenea proaste apucături de prozelitism, precum sânt cele din cuvântarea amintită. (Remonstrația aceasta cu aclusul ei, vezi Nr. 39).

Ea a făcut la guvern mare senzație în defavoarea noului episcop și al obiectului cuvântării lui, mai cu seamă când au văzut din reprezentațiunea (adresa) mea a doua, (vezi Nr. Pres. 167/1852, ear aici sub Nr. 39^{1/2}) că episcopul Șuluțiu și mie mi-a trimis din aceea cuvântare a sa două exemplare!

De aceea guvernul a făcut cătră cabinet o reprezentațiune (raport). Ce a cuprins în sine această reprezentațiune, nu știu; dar știu atâta că curând după ea a urmat un dar împărătesc de 30,000 florini pe seama bisericilor noastre sărace; a urmat ridicarea mea la rangul de baron. — Poate fi, că această ridicare a mea la rangul de baronat a fost ca un antidot la cele ce episcopul Șuluțiu zice, pag. 29 în cuvântarea sa, că adecă «Carol VI mări cinstea și onoarea episcopului român — greco-catolic — Clain, dăruindu-l cu baronia» etc.

În vara anului acestuia Maiestatea Sa a cercetat tot Ardealul, și pe mine la Sighișoara m'a denumit de Consilier intim de stat.

În decurgerea acestui an s'au tipărit în tipografia clerului nostru, sub conducerea și censura mea: 1. Octoihul mic; 2. Orologionul mare; 3. Gramatica ro-

mânească, dela Sava Popovici, paroh la Rășinar, pe seama școalelor noastre poporale ; 4. precum și un Vocabular și Cartea de conversațiune, românește și nemțește, compusă de acelaș paroh, Sava Popovici din Rășinar.

Apoi dupăce bărbații noștri de litere s'au convins că tipografia tinără a clerului nostru desvoltă o vitalitate mult promițătoare pe terenul literaturii bisericești și școlare, au făcut și acel prospect că tipografia aceasta națională ar fi chemată a înaintă și interesele naționale pe terenul jurnalisticii, de care națiunea noastră are mare trebuință, fiindcă numai un jurnal, *Gazeta Transilvaniei*, posedă, care și altcum este aplecat a servi ultramontanismul. Din privințele acestea inteligența (intelectualii) m'au provocat (invitat) ca să înființez în tipografia noastră un jurnal național. Eu am îmbrățișat prea bucuros această idee și în conțelegere am poftit pe *Aron Florianu*, ca pe un bărbat literat, ca să primească redacțiunea acestei foi, și edarea ei s'o înceapă cu 1 Ianuar 1853, — ceea ce s'a și făcut, câștigând eu dela guvern licența de a se edă în tipografia noastră jurnalul național român *Telegraful Român*.¹

La istorisirea întâmplărilor mele din acest an 1852, nu pot retăcea perplexitatea în care bărbații noștri Axente, Iancu și Balint deveniră față cu datoriile banale (bănești), care le-au făcut în anii 1848 și 49, și nu aveau de unde să le plătească. Ei cereau despăgubire pentru acelea dela stat, ca să se curețe de datorii; însă fără folos. In fine veniră și la mine spre consultare, ear eu m'am întrepus pentru ei la guvernatorul Schwarzenberg, care eră aplecat a ajutama pe bărbații noștri sus numiți.

¹ Vezi și Dr. I. Lupaș, o. c., p. 164 sq.

Și fiindcă eră ca Maiestatea Sa în toamna anului acestuia să meargă la Bucovina, precum s'a și dus, Schwarzenberg mă provocă pe mine ca să mă duc cu el la Cernăuț spre a depune Maiestății Sale omagiu, punându-mi în prospect că doar acolo vom putea mijloci o sumă de bani pentru bărbații noștri. Și eată că a ajutat Dumnezeu, că Maiestatea Sa a rezolvit la Cernăuț 24,000 florini pentru Axente, Iancu și Balint, spre plățirea datoriilor lor, care sumă li s'a și esolvit (plătit), după reîntoarcerea noastră din Cernăuț, prin guvernator.

Numiții noștri bărbați, primind această sumă de bani, au depus în chip de un capital național în Cassa de păstrare din Sibiu 2500 florini spre fructificare și cărticica de păstrare s'a încredințat Consilierului de școale, Dr. Vasici¹.

În toamna anului acestuia 1852, resolvind Maiestatea Sa ținerea unui sinod la Carloviț pentru alegerea episcopilor noștri din Timișoara, Vârșeț și Arad, a demandat ca la acest sinod să ia parte și episcopii români din Ardeal și Bucovina. Eu m'am înfățișat la acel sinod, dar fratele din Bucovina nu.

Prezența mea la sinod a fost episcopilor sârbi un — os în gât, — și frumos m'au scos pe mine din sinod, sub cuvânt că eu nu sânt ales prin sinod, ci prin reprezentanții preoțimii noastre din Ardeal, și în sfârșit ei numai așa m'ar putea să mă primească la sinod, când Maiestatea Sa ar garantă că și următorii mei se vor alege pe viitor prin sinod, dar nu prin preoțime.

Comisarul împărătesc la sinod a fost locotenent-mareșalul contele Coronini, în a cărui prezență s'a în-

¹ Suma aceasta s'a restituit, mai târziu, donatorilor, strămtorați de creditorii. Ed.

tâmplat această opusăciune, și fiindcă el din cauzele lui, ca unui ultramontan cunoscute, n'a stăruit a susține porunca maiestatică, ci indirect vrea să producă în frații noștri bănățeni nemulțumire cătră episcopii sârbi și prin aceea a-i îndemna la unație, am anunțat eu sinodului protest cătră Maiestate, desfășurând sinodului tactica cea păgubitoare, din care vor putea urmă rezultate triste pentru biserica noastră față cu națiunea română, și am părăsit sinodul dimpreună cu Carlovițul, și am așternut Maiestății Sale cele întâmplate cu mine în sinod.

Aici nu pot retăcea o episodă, și adecă: Călătorind la Carloviț, am ajuns la Neoplanta, și acolo o zi am zăbovit la episcopul Platon; auzind aceasta preoțimea locală, a venit să-mi facă curtenire, cu care prilej i-am observat că mă surprinde atențiunea lor documentată cătră mine, deoarece voi să cred că dnialor cunosc broșura vieneză din anul trecut 1851, — unde patriarhul mă descrie pe mine de un om fudul și necredincios bisericii noastre; mai departe că cu atât mai mult presupun, că dnialor cunosc broșura aceea, de vremece în acest an 1852 s'a tipărit aceea la Neoplanta și în limba sârbească etc. Preoții aceștia, în fruntea lor și protopopul Stamatovici — un sârb ultraneu (șovinist) — rușinați fiind de caracterul meu rezolut, au mărturisit că cunosc acel pamflet și că ei, tocmai de aceea au venit spre curtenire, ca în faptă să arate, că dâșii osândesc tot cuprinsul lui, și că ei, ca foștii mei clerici din Carloviț, mă cunosc de un bărbat credincios și zelos în cele ale bisericii. Episcopul Platon a fost față la această con-vorbire și s'a surprins, dar și s'a rușinat, — cu care apoi între patru ochi m'am descoperit mai pe larg despre caracterul cel slab al patriarhului său sârbesc. (Vezi aclusele sub Nr. 39^{1/3}).

Anul 1853

(Apariția organului de publicitate național român, Telegraful Român. — Atentatul din Februar asupra vieții împăratului Francisc Iosif. — Școală capitală împreună cu școală reală, confesională, este admisă în Abrud prin decret imperial, totuși, în urma apucăturilor guvernului, n'a luat ființă. — Politica regimului absolutistic din Viena, «spre stricarea religiunii noastre». — Scrieri în favoarea uniunii cu Roma. — Mrejile ultramontane. — Probe, sub 14 puncte, despre atitudinea ultramontană a guvernului vienez. — Școale mestecate. — Dreptul de publicitate al gimnaziului nostru mic din Brașov. — Cumpărarea casei din strada Măcelarilor (a reședinței de azi din strada Mitropoliei) — Numiri de episcopi. — Adaptări la casa clerului. — Tipăriturile anului).

Cu începutul anului acestuia a intrat jurnalul Telegraful Român în viață sub redacțiunea dlui Aron Florianu, care a edat numai opt numere, și apoi renunșase din cauză că fusese denumit prin ministerul austriac al justiției de coredactor al Buletinului legilor imperiale la Viena. Și așa după dl Aron Florianu a urmat Dr. Vasici ca redactor provisor al Telegrafului Român.

În 18/6 Februar 1853 sosise o telegramă din Viena, despre atentatul înfiorător în contra Maiestății Sale, de următorul cuprins:

«Viena, în 18 Februar. Un atentat infam se săvârși tocmai acuma asupra înaltei persoane a Maiestății Sale. Maiestatea Sa fû la jumătate pe una oră (12^{1/2}) — când tocmai se primbla pe bastion, aproape de poarta Kärthner-strasse, — atăcat furiș printr'un individ de dindărăpt și rănit cu un cuțit de cuhnă (culină) în ceafă. După spusa medicilor, rana nu este periculoasă. Într'aceea adjutantul colonel Odonel, care însoțea pe Maiestatea Sa, se aruncă asupra ucigașului și îl apucă până când a venit o patrulă de soldați și îl arestă. Numele ucigașului este Ioan Libeni, calfă de croitor din Alba-Regală, Stuhlweissenburg, în Ungaria».

Faima această tristă și neașteptată, pe cât a adus în indignațiune toată țara în contra ucigașului, lpe atât

a adus ea și mângăere, că adecă rana înfiptă Maiestății Sale nu este primejdioasă. Pentru aceea în toate bisericele, prin urmare și în a noastră, s'au ținut doxologie și rugăciuni către Dumnezeu. Apoi eu am așternut Maiestății Sale, din 10/22 Februar, o adresă de felicitare, — (vezi Nr. 14 din Telegr. Rom.). Apoi m'am dus la Împăratul cu o deputațiune eparhială și am fost primiți de către însuși Maiestatea Sa, și i-am ținut o cuvântare de felicitare, la care foarte grațios s'a descoperit (declarat). — Vezi toate acestea în Nr. 26, din 1853 al Telegrafului Român.

Aici trebuie să amintesc, că Maiestatea Sa numai deputațiunea noastră și cea din Tirol le-a primit; ear celelalte deputațiuni, care s'au dus spre a felicită pe Maiestatea Sa, erau îndreptate a merge și a depune felicitările lor la Arhiducele și tatăl Maiestății Sale, Francisc Carol.

Și fiindcă eu cu deputații eparhiali fiind în audiență la Maiestatea am făcut și aceea rugare, că noi intenționăm a eterniză fapta providențială a lui Dumnezeu, pentru scăparea Maiestății Sale din mânilor ucigașului, prin înființarea unei fundații pentru ajutorarea tinerimii noastre studente, — Maiestatea Sa să se îndure a ne concede ca fundațiunea aceasta să o putem numi după prea înaltul nume al Lui, — ceea ce a și încuviințat Maiestatea Sa prin rezoluțiunea înaltă din 12 April 1853; și așa s'a făcut Fundațiunea Francisc Iosefiană a Eparhiei noastre, care sporește și este spre ajutorința tinerimii noastre școlare, (vezi Telegr. Rom. Nr. 29 pag. 114/1853).

În urma rugărilor și reprezentațiilor mele, prin decretul din luna lui Ianuar 1853 Maiestatea Sa s'a îndurat a resolvî ca o școală capitală împreunată cu una

mică reală să se ridice la Abrud, cu caracterul confesional al bisericii noastre, cu speșele statului, — (vezi Nr. 40).

După ce am fost înștiințat despre această prea grațioasă rezoluțiune maiestatică, numai decât m'am dus la Abrud pentru eruarea unui loc apt pentru acest institut, și mi-a succes a căpătă, dela magistratul local, o casă arsă, în mijlocul piațului mare, și despre acest succes am și raportat guvernului și ministerului; însă regimul, deși mi-a dat complăcere pentru cele ce am exoperat la magistratul Abrudului (vezi Nr. Consistorial 1144/1853) totuș a știut sucî treaba prin apucături birocratice, încât rezoluțiunea maiestatică a rămas pentru totdeauna pe hârtie, deși cu tot prilejul am stăruit ca cuvântul maiestatic să se facă trup, — dar în zădar!

În decursul anului acestuia 1853 am început a cunoaște politica cea machiavelistică și nenorocoasă, care și-a pus-o în cap regimul absolutistic din Viena spre stricarea religiunii noastre și spre aducerea de turburare între bărbații noștri naționali, — și prin aceea să înainteze uniunea cu Roma. Am început a mă convinge, că consistorul Blajului și noul episcop Șuluțiu au căpătat împintenare dela miniștrii Bach și Thun de a se ținea în supremația și prerogativele de mai înainte față cu biserica noastră; m'am convins și despre aceea, că acest regim vienez ultramontan a tras în partea sa și pe Laurianu și I. Maiorescu; Laurianu a edat o broșură la Viena în care a zis, că menținerea națiunii române atărnă dela uniunea cu Roma! etc. — deși mai înainte cu câțiva ani în Magazinul istoric a afirmat, că uniunea este *un pod de trecere la ungurism*. Maiorescu a scris mai multe articole în *Vaterland*, în care expune regimului austriac modul de a deveni stăpân asupra Principatelor române

etc. Apoi și *Gazeta Transilvaniei* începù a scrie cu tot prilejul în favoarea uniunii cu Roma, și a luat anză (îndemn) și dela înființarea mitropoliei greco-catolice și a episcopiei greco-catolice din Lugoj și Gherla, și pe noi românii greco-răsăriteni a ne conturba în conștiință, ca și cum noi de bună voie și nu din *sila regimului vienez* am fi fost sub ierarhia sârbească.

Politica aceasta nefericită a regimului vienez a culminat în denumirea episcopului Șuluțiu de membru [al] societății de propaganda uniune la răsărit, adecă de membru [al] societății ultramontane care și-a pus în cap a trage pe toți românii, din Principatele române și din provinciile turcești, la uniune cu Roma.

Intr'adevăr, în timpul nostru, se pot ocupa numai oamenii întunerecului și ai absolutismului cu astfel de obsoletism (idei învechite) cras, când de altă parte toată Europa este pătrunsă de a aduce valoarea omenească la dignitatea ce-i compete; de aceea și națiunea noastră se străduia și se străduiește pentru libertate și lumină, ca să scape din absolutismul politic și confesional.

Eu, toate aceste tendințe infernale și dobândirea în mreaja ultramontană a câtorva bărbați români de religia greco-catolică le-am reținut și retăcut în mine, și făceam numai observările mele și așteptam purtarea regimului și purtarea satrapilor lui față cu noi și biserica noastră, și tot mai mult m'am convins din criticele ce le făcea inteligența română greco-catolică asupra măsurilor mele pentru a susține egala îndreptățire confesională față cu Blajul. Acești satrapi ai regimului ultramontan au știut să capete partizani pentru criticele lor încă și dintre inteligența greco-răsăriteană, care nu vrea să-mi creadă când o făceam atentă, că toată manevra ultramontanilor merge într'acolo, ca să provoace desbinare în națiune,

ca să nu putem lucra cu puteri armonice pentru câștigarea drepturilor naționale egale cu alte până acum favorizate națiuni.

Intre astfel de împrejurări fatale, interne și externe, m'am hotărât a rămâne consecvent atât spre a câștiga egala îndreptățire confesională, cât și cea națională, și am purtat cu răbdare insultele unor oameni egoiști, insultele Blajului și ale guvernului. Eată câteva exemple:

1. Guvernul nu aprobă trecerea la ortodoxie a Rapolzenilor,¹ Nr. C. 124/1853;

2. Guvernul rânduiește investigațiune în privința trecerii unora din Vulpări,² Nr. C. 278, 370/1853, unde 54 familii au trecut la noi;

3. Guvernul n'a avut încătrău a aproba trecerea vorumlochenilor³ la noi, Nr. Cons. 434 a. a.;

4. Guvernul răspunde Consistorului nostru, că nu poate susține propunerea noastră pentru egala îndreptățire cu greco-catolicii, Nr. 676/1853;

5. Guvernul oprește trecerea parohului greco-catolic Teodor Teslovanu, Zdrapț,⁴ Nr. C. 858 acelaș an;

6. Guvernul cere consemnarea celor trecuți dela greco-catolicism în Vălcelele rele,⁵ Nr. C. 976 a. a.

7. Guvernul cere atestatele celor trecuți în Zdrapț,⁶ spre censurare și le aprobă apoi, Nr. C. 1045 și 1140 a. a.;

8. Regimul nu lasă în administrațiunea bisericească independentă fondurile noastre, ce se află la el, pentru

¹ Rapolt, comună în jud. Hunedoara. Ed.

² Vurpăr, comună în jud. Sibiu. Ed.

³ Locuitorilor comunei Vorumloc, jud. Târnava-Mare. Ed.

⁴ Comună în fostul comitat Zarand. Ed.

⁵ Comună în jud. Hunedoara. Ed.

⁶ Comună în fostul comitat Zarand. Ed.

care încă sinodul nostru din anul 1850 s'a rugat și Consistorul nostru în repetite rânduri, Nr. Cons. 1134 a. a.

9. Preotul nostru din Rușor, din protopopiatul Hațegului, răspunse la provocarea guvernială că cum a cutezat el să primească în legea noastră pe câțiva greco-catolici de acolo, Nr. C. 1147 a. a.;

10. Blajul incuză la guvern pe parohul nostru din Boholț,¹ Nr. C. 229 a. a.;

11. Blajul incuză la guvern pe parohul nostru din Ludișor,² Gheorghe Zaharia, Nr. C. 230 a. a.;

12. Blajul incuză la guvern pe protopopul nostru Gheorghe Ciocaș, Nr. C. 412 a. a.;

13. Guvernul susține în biserica noastră din Vințul-de-jos greco-catolici, Nr. C. 1208 a. a.;

14. Guvernul impută preoților noștri din Ilimbach (sic)³ căci desmântă pe antistia (primăria) locală, a nu ajuta zidirea unei biserici greco-catolice pentru cei puțini locuitori uniți, Nr. C. 1161 a. a. —

Ultramontanii noștri bărbați, ca să se poată recomanda patronilor lor, au stăruit pentru înființarea școalelor mestecate. Consistorul nostru a remonstrat în contra acestei tendințe, și guvernul ne rescrie (Vezi Nr. C. 858), că la școale are a se susține caracterul confesional.

În acest an recunoaște guvernul gimnaziul nostru mic din Brașov și îi dă dreptul de publicitate, Nr. C. 915 și 1206 a. a.

În anul acesta s'a cumpărat cu banii de colectă din eparhia noastră, — la care am contribuit și eu 6000 florini, — casa dela baronul Apor, în Strada Măcelarilor din Sibiu,⁴ cu 20,000 fl. bani buni, care lucru a bătut

¹ În județul Târnava Mare.

² În jud. Făgăraș.

³ Ilimbav, jud. Sibiu.

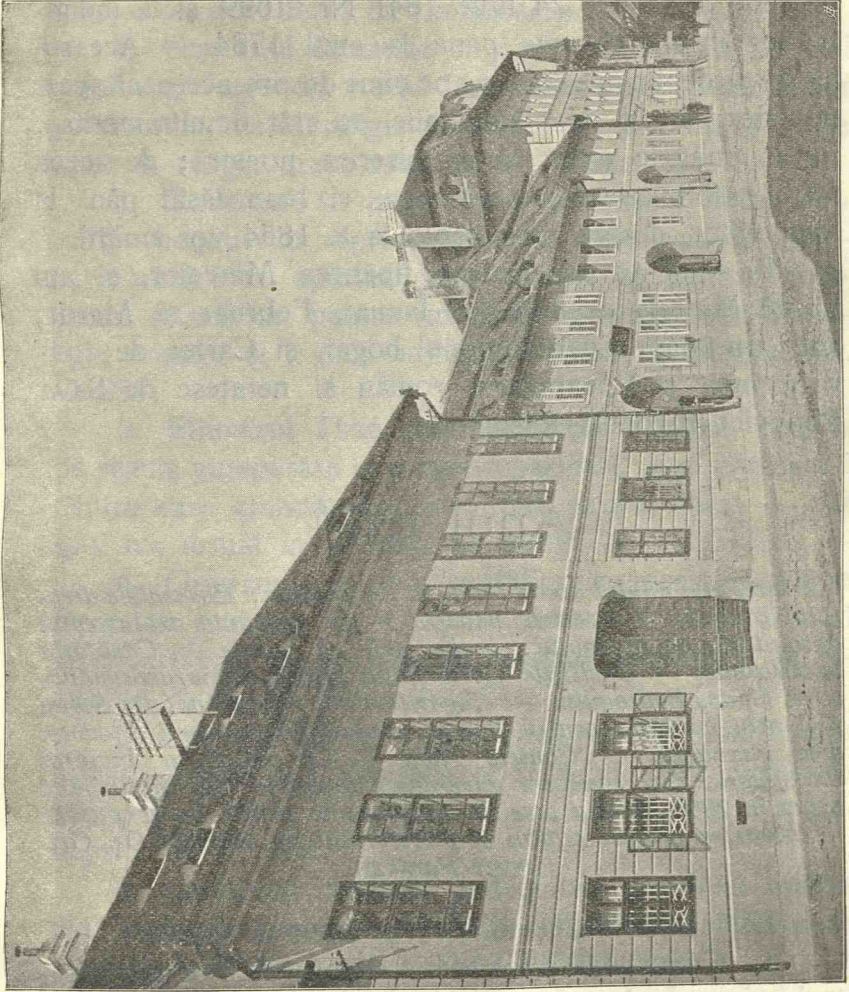
⁴ Reședința actuală. Ed.

tare în ochii ultramontanilor; și așa, cineva dintre ei ne-a denunțat la ministrul, contele Thun, care a emis un fulminatoriu cu aceea, ca să mă tragă guvernul la răspundere, cum am cutezat eu să cumpăr această realitate fără învoirea regimului, — și cumpărarea o nimicește, căci a fost scumpă! La care toate am răspuns, și am rămas în posesiunea casei cumpărate. — ear ultramontanii încă au rămas în rușine! — (Vezi Nr. C. 1075 și 1077 a. a.)

Maiestatea Sa s'a îndurat a-mi da complacența prea înaltă pentru purtarea mea în sinodul carlovițan din toamna anului 1852, — vezi Nr. Cons. 1001; ear patriarhului Raiacici a i se vesti neplăcerea preaînaltă, dimpreună cu episcopilor sârbi, și în fine a denumi de episcopi pe cei aleși în acel sinod, și adevă pe arhimandritul Bezdinului Masirovici la Timișoara, pe arhimandritul Cruședolului Procopiu Ivacicovici la Arad, și pe arhimandritul Hodoșului Emilian Chendelaț la Vârșăț, și atunci fostul administrator al eparhiei Aradului, Patriciu Popescul, a fost strămutat de arhimandrit la mănăstirea Gergeteg în Sirmiu, care numai din aceea cauză a căzut în disgratia regimului, căci a primit în biserica noastră pe un preot unit după tipic, precum i-a poruncit patriarhul sârbesc, care apoi a fost așa fără suflet, încât în loc să fi apărat pe Popescul pentru ortodoxie, a sprijinit pe regimul ultramontan, cu vătămarea bisericii noastre!

În decurgerea acestui an am mai zidit niște încăperi în casele clerului din Strada Cisnădiei și a Iernei cu banii de colectă mai cu seamă dela oerii noștri, — (Vezi Nr. C. 108) ce a costisit 3500 florini buni¹.

¹ Florin bun = 100, florin rău = 40 bani; se mai zicea: zlot bun, și zlot rău. Ed.

Reședința mitropolitană și vechiul Seminar Andreian

Ministerul de culte, prin hârtia sa din 30 Nov. 1853, Nr. 4935, mă provoacă să-i dau părerea pentru organizarea Consistorului cu privire la indigațiile din decretul aulic din 24 Iulie 1841 Nr. 1699 și la indigațiile din alte decrete până la anul 1784. — Această hârtie pe deplin m'a convins pe mine despre aceea, că acest minister pe cât de absolutistic, pe atât de ultramontan, va să pună în nouă cătuși biserica noastră; de aceea n'am grăbit cu răspunsul meu, ci l-am lăsat până la anul viitor, despre care acolo la a. 1854 voi aminti.

În acest an am început tipărirea Mineelor, și am tipărit Mineele pe luna lui Ianuar, Februar și Martie, apoi am tipărit Evchologionul bogat, și Cartea de conversațiune și Vocabularul român și nemțesc de Sava Popovici, paroh la Rășinar.

Anul 1854

(La începutul anului apare lucrarea lui Șaguna: Elementele dreptului canonic al bisericii noastre. — Se continuă tratamentul absolutistic al regimului: probe, sub 13 puncte. — Căsătoria împăratului. — Uneltirile Carlovițului pentru acapararea mănăstirii Hodoș Bodrogului. — Tipărituri. — Protopopul din Sebeș, I. Tipeiu, la Blaj, pentru ținerea examenului cu elevii ortodocși dela gimnaziu. — Conte Thun. — Ce obiecte a înaintat Consistorul spre rezolvire guvernului începând din 1850 până acum în 1854, fără a i se da răspuns: se arată în 11 puncte. — Moartea protosincelului și profesorului de teologie Dr. Grigorie Pantazi).

La începutul acestui an am compus și edat:

1. Cunoștințe folositoare despre trebile de căsătorie și scaunele protopopești;
2. Elementele Dreptului Canonic al bisericii noastre. Un exemplar am trimis din acest op și ministrului de culte contelui Thun, ca să aibă bunătate a-l prezenta

Maiestății Sale, dar — nu l-a prezentat Maiestății Sale, din pisma ce a avut cătră mine și cătră religiunea noastră!

Tratamentul absolutistic al regimului față de trebile noastre se dovedește cu următoarele:

1. Guvernul demandă ca acele familii din Ticușul românesc,¹ care au trecut fără observarea prescrierilor guvernamentale la religia noastră, au să rămână și pe viitor în religia greco-catolică. Nr. Cons. 35;

2. Guvernul, în urma hârtiei ministrului Thun, răspunde negativ la reprezentațiunile mele pentru înființarea unui fond eparhial prin colecte și pentru dotațiunea dascălilor, pentru ridicarea unor gimnazii de religia noastră și a unei academii române paritetice, Nr. C. 257;

3. Ministrul Thun cere raționiniul despre colecta pe seama cumpărării unei case eparhiale, apoi contractul pentru casa cumpărată; i-am dat aceste date, — dar apoi n'a urmat în privința lor nimic, Nr. C. 275;

4. Guvernul, la reprezentațiunea mea, răspunde că școala noastră din Orăștie nu poate avea dreptul de-a participa, cu școlile de celelalte confesiuni, la veniturile vamei de lemne, Nr. C. 372;

5. Guvernul pretinde pedepsirea protopopului nostru Mihai Maximilian,² pentru că ar fi făcut acolo turburări religioase; care, din contră dovedindu-se, nu s'a pedepsit, Nr. C. 308;

6. Guvernul pretinde pedepsirea preotului nostru din Vaskapu³ pentru turburări religioase; aflându-se nevinovat, a rămas curat, Nr. C. 383;

7. Guvernul, convingându-se însuși despre abuzurile care preoții greco-catolici le fac la cununiile fețelor

¹ In jud. Târnava-Mare. Ed.

² Protopop al Hațegului. Ed.

³ Vașcapău, în jud. Sălaj. Ed.

mestecate, demandă aspru a nu se face acelea fără carte de botez și fără cele trei vestiri făcând prin preoții amânduror părți, Nr. C. 425;

8. Guvernul recură (cere dela) Consistorul nostru a îndreptă pe ai noștri din Petrillac,¹ la răbdare, până la ieșirea prea înaltei hotărâri pentru (învinuirea de) prevaricațiune a preotului greco-catolic în funcțiunile sale preoțești, Nr. C. 432;

9. Guvernul nu eartă așezarea unui preot la Șercaia, căci noi acolo avem numai 66 familii, deși la greco-catolici eartă a se pune preot și la 10—15 familii, Nr. C. 550;

10. Guvernul anulează trecerea cea legală a unor greco-catolici din Castenholtz² la religia noastră, Nr. C. 702;

11. Guvernul desființează trecerea cea legală a Petrilacenilor la biserica noastră, dar trecerile dela noi le încuviințează dacă s'au făcut și ilegalmente, Nr. C. 714 și 780;

12. Guvernul face cunoscut, că ministrul de culte Thun nu recede dela ordinațiunea sa, că adecă eu să fac un plan de organizare a Consistorului și a scaunelor protopopești potrivit indigațiunilor din decretul aulic din 17 April și 24 Iulie 1841, pentrucă elaboratul meu din anul 1850 nu se poate privi de punct de mănecare în organizațiunea ministerului. (Vezi Nr. 40^{1/2});

13. Ministrul contele Thun demandă a întrebuiința numai numirea greco-neunit în toate afacerile bisericești. (Vezi Nr. 40^{1/3}). —

¹ Petrila în jud. Hunedoara. Ed.

² În jud. Făgăraș. Ed.

³ Cașolț, jud. Sibiu. Ed.

Pe lângă aceste asupraitoare ordinațiuni guvernamentale, trebuie să amintesc și despre o dreaptă ordinațiune a guvernului, prin care încuviințează reprezentarea mea de a se predă școalele noastre populare din desființata graniță sub jurisdicțiunea supremului nostru inspector școlar; Nr. Cons. 182. —

În anul acesta s'a căsătorit Maiestatea Sa cu prințesa bavareză Elisabeta, în 24 April 1854; la solemnitatea aceasta am fost și eu, și după aceea am așternut Maiestății sale o rugare pentru scutița preoțimii și a poporului nostru pentru contribuirea la despăgubirea zeciuelii preoților săsești; dar ministrul Bach și această a mea rugare, ca și alte multe, o a îngropat. Nr. Cons. 294.

În anul acesta Carlovițul a început a presupune că nu este de tot cu neputință ca noi românii ortodocși vom căpăta Mitropolie română; de aceea a lucrat la ministerul vienez ca Mănăstirea unică «Hodoș» să o scoată din complexul eparhiei române a Aradului și să o transpună la eparhia pretensive sârbească a Timișoarei.

În acest obiect au fost mai multe pertratări, până când în anul acesta au urmat finale hotărâri favoritoare pentru eparhia Aradului din partea ministerului de culte, prin care se hotărăște rămânerea mănăstirii Hodoșului sub jurisdicțiunea eparhiei aradane. (Vezi Nr. 41).

În anul acesta am continuat tipărirea Mineelor ale lunilor: Aprile, Mai, Iunie, Iulie și August, apoi Teologia dogmatică, Tâlcul Evangheliilor, Ceaslovul bogat, încă și Elementele Dreptului Canonic compuse de mine, precum am amintit mai sus.

În vara anului acestuia am trimis pe Tipeiu, protopopul nostru din Sas-Sebeș, la Blaj spre a țineă catehizația cu gimnaziștii de religia noastră, căci ordinațiunile

regimului erau că nime nu se poate înainta în clasele superioare care din doctrina religiei sale nu va depune examen bun. Protopopul Tîpeiu sosind la Blaj, precum arată documentul sub Nr. 41^{1/2}, a recuirat (învitat) pe comisarul subcercual din loc, ca să-i fie de ajutor, dacă din vre-o parte s'ar împedea în misiunea sa, la care comisarul subcercual i-a promis ajutorul cerut; de aici s'a dus protopopul Tîpeiu la directorul gimnaziului, cerând dela el o școală, unde să țină examenul cu tinerii de religie noastră; directorul răspunse protopopului nostru, că: pe cât ar fi aplecat a împlini cererea, pe atât este împedecat printr'o hârtie a arhiepiscopului său. Apoi s'a dus Tîpeiu la Excelența Sa dl Arhiepiscop Șuluțiu, și când a vrut să-l roage, Excelența Sa i-a prevenit lui cu aceea că eu (Șaguna) nici în Blaj, nu voi să recunosc, că acolo Excelența Sa (Șuluțiu) dispune, — etc. adecă că eu în toate aş disprețui pe Excelența Sa. De aici Tîpeiu earăși s'a întors la subcomisariat, de a cere voie ca să poată țineă examen într'o casă privată. Subcomisarul la început i-a denegat cererea, căci Excelența Sa Șuluțiu scrisese subcomisariatului în acest înțeles; dar apoi la repețitele remonstrări ale protopopului și ale lui Nicolae Găitanu, care atunci fusese la Blaj jude cercual,¹ s'a iertat lui Tîpeiu ca într'o casă privată să poată țineă examen.

Ministrul de culte, contele Thun, văzând că eu nu-i răspund la hârtia sa din anul trecut și nu-i aștern planul de organizațiune a Consistorului și a scaunelor protopopești, a emis în luna lui Iunie a. c. cătră mine un ursoriu, în urma căruia apoi i-am răspuns în 23 Oct. a. c. Nr. 762, zicându-i că până când Excelența Sa nu va pertrată obiectele care le-am așternut spre încuviințare

¹ Mai târziu avocat în Aiud. Ed.

dela a. 1850 până în ziua de astăzi, până atunci eu sânt împedecat a satisface provocării sale.

Obiectele în privința cărora am așteptat pertratarea ministerială, au fost:

1. Elaboratul meu ce am așternut comisarului extraordinar, Eduard Bach, la provocarea acestuia din 10 Nov. 1849 pentru organizarea trebilor noastre bise-ricești și îmbunătățirea [stării] preoțimii. Acest elaborat l-am așternut din 1 Ianuar 1850, Nr. C. 2;

2. Mai multe recurse pentru reînființarea Mitropoliei noastre naționale;

3. Recursul Sinodului nostru din a. 1850;

4. Un al doilea plan de organizație a Consistorului nostru compus și așternut în urma programei ministeriale din a. 1850, comunicate cu sinodul ținut la Viena al episcopilor noștri; acest elaborat are data din 16 Nov. 1850;

5. In recursul așternut Maiestății Sale pe timpul petrecerii sale la Sibiu în a. 1852, cu data din 24 Iulie 1852;

6. Petițiile mele pentru extradarea lefei profesorilor institutului nostru pedagogic-teologic din fondul nostru seminarial;

7. Recursele mele de-a se înceta abuzurile guver-namentale, în urma căror bisericele noastre din Alvinț, Vurmloch și Saschizd s'au cedat și uniților spre între-buințarea reciprocă;

8. Incuviințarea ajutorului anual pe seama preoților săraci din fondul clerului nostru de 30 de mii;

9. Gravamenile noastre în contra abuzurilor [fă-cute] de către preoțimea și jurisdicțiunea greco-catolică la căsătorii mestecate;

10. ReprezenŃaŃiunile mele pentru încetarea *unui* director şcolar şi numirea de directori şcolari tractuali, precum sinodul nostru eparhial din a. 1850 a decis;

11. Rugarea mea cătră prezidiul ministerial de a binevoi a prezentă MaiestăŃii Sale opul meu: «Elementele Dreptului Canonic».

— Vezi însăşi scrisoarea mea, sub Nr. 42, în finea căreia zic ministrului, că să binevoiască a vedea din cele sus amintite poziŃiunea mea fatală, când eu recursele noastre le privesc de foarte loiale, ear ministrul le priveşte acelea în contra; «ich bitte Euere Excellenz im Interesse der Kirche Christi und des allerhöchsten Dienstes... meine Anträge einer persönlichen Prüfung unterziehen zu wollen, und ich hoffe zu Gott... dass hochdieselben sich meiner biedereren Bestrebungen sowohl rücksichtlich der Kirche, als auch des Staates überzeugen, und dadurch sich die Möglichkeit verschaffen werden meine Anträge baldigst zu erledigen und den Bedürfnissen der Kirche Gottes... wozu Euere Excellenz vom Gott und dem Kaiser berufen sind, zu erweisen».¹

Mai vine a aminti aici bolnăvirea protosinelului meu şi profesor de teologie *Dr. Grigorie Pantazi*, care s'a finit cu moartea lui în 28 Noemvrie c. vechi, şi săvârşirea rugăciunilor de înmormântare în 30 Nov. c. v., când apoi noaptea tatăl şi fratele lui au dus pe mortul la Braşov şi acolo în 4 Decemvrie c. v. l-au îngropat.

¹ Rog pe ExcelenŃa Voastră, în interesul bisericii lui Hristos şi al prea înaltei funcŃiuni... să binevoiŃi a luă în cercetare personală propunerile mele, şi am speranŃă întemeiată, că vă veŃi încredinŃa despre năzuinŃele mele leale atât privitor la biserică, cât şi la stat; şi astfel veŃ putea rezolvă cât mai curând propunerile mele, luând în apărare necesităŃile bisericii, conform chemării ce vi s'a dat dela Dumnezeu şi dela Împăratul. *Ed.*

Moartea acestui bărbat a fost pentru mine o prea dureroasă întâmplare, căci dânsul a fost pentru clerul nostru o achizițiune de tot excelentă, atât cu privire la calitățile științifice, cât și morale, el a fost mâna mea dreaptă; el pătrundeă cu agerimea priceperii sale în fondul ideilor mele și știa să le pună pe hârtie întocmai pe cum mi le gândeam mie acelea. Pentru această mare și ireparabilă pagubă am fost și sânt întristat până la moarte; de aceea am și înființat un monument pe numele lui prin o fundațiune de 2000 florini, ca una sută de ani să fructifice, și apoi să servească spre ajutorul clerului nostru din Ardeal.

Anul 1855

(Intru pomenirea protosincelui Dr. Gr. Pantazi: Fundațiunea Pantaziană. — Tratatative cu guvernul. — Prozelitism și remonstrațiune la guvern. — Răspunsul lui Schwarzenberg. — Defăimări din partea unor preoți greco-catolici. — Arătare împotriva lor. — Resultatul procesului. — Șaguna și ministrul cultelor Thun. — «Gazeta de Transilvania» și calendarele lui G. Barițiu. — Circulara din 5 Decemvrie).

Istoria celor întâmplate cu mine în anul 1855 o încep cu cele ce am încheiat în anul trecut 1854, adică: moartea protosincelui meu Dr. Grigorie Pantazi m'a săgetat pe mine până la inimă, și vrând să eternizez pomenirea lui i-am ridicat lui monument în o fundațiune de 2000 florini, și aceasta am publicat-o clerului nostru prin un circular din 25 Ianuar a. c. la ziua numelui lui; a sfântului Grigoriu Teologul, cu aceea ca preoțimea să păstreze bine acest circular, care să-l privească ca o donațiune pentru toți timpii viitori spre folosul ei etc. (Vezi Nr. 43).

Cele nenumărate tratări guverniale vitrege, care am fost noi siliți a le experia în anii trecuți, din cauză că ici coala greco-catolicii treceau la religia noastră, au avut pentru noi și o urmare mângâietoare, căci guvernul a recunoscut trecerea mai multor greco-catolici din Saschizd de bună la religia noastră, că cei rămași uniți dimpreună cu preotul lor s'au scos din biserica noastră, și altele. (Vezi Nr. 44.)

Guvernul mă înștiințează (vezi Nr. 45), cumcă ministrul de învățământ a primit relațiunea mea din 30 Decemvrie 1854, Nr. 226, în privința ridicândei școale capitale și reale din Abrud spre plăcuta-i știință și îi pare rău, că cele de mine propuse pentru încuviințarea ajutorului de 5000 florini din fondul pisetal (al minelor), nu le poate aprobă, căci tocmai acum este în pertratare regularea acestui fond pisetal, dar promite că nu va încetă a aveă în atențiunea sa zidirea acelor școale la Abrud.

Gazeta de Transilvania, în Nr. 34 al acestui an, publică circularul nou denumitului Mitropolit greco-catolic al Albei-Iuliei din 9/21 April 1855 cu subscrierea «Părinte Alexandru», (vezi Nr. 46). In acest circular se prezentează noul mitropolit clerului său și poporului, provocând între altele pe clerul său ca la Rusale să facă rugăciuni de mulțumită pentru Papa și Impărat și pentru toată națiunea română, ca spiritul sânt să o lumineze pe ea, că să se unească sub *un cap bisericesc etc.*

Eu, în contra acestui prea îndrăzneț prozelitism, din acum amintitul circular al mitropolitului greco-catolic, am făcut remonstrațiune la prezidiul guvernial, cerând:

1. Ca să se ia măsuri pentru susținerea păcii și toleranței între creștinii de felurite religii, față cu acest circular;

2. Ca să mi se dea deslușire despre titulatura mitropolitului greco-catolic, care se scrie «*Mitropolit al Albei-Iuliei*», când din foile publice se știe, că acest mitropolit a căpătat titulatura de «*Mitropolit al Făgărașului*»;

3. Că protestul meu, — ca și cum prin mitropolia aceasta s'ar fi restaurat mitropolia noastră veche orientală, al cărei mitropolit reședeà la Alba-Iulia, — să se aștearnă Maiestății Sale. (Vezi Nr. 46^{1/2}.)

La această remonstrațiune am primit dela prezidiul guvernului, din 19 Iunie 1855 Nr. Pres. 4451, următorul răspuns, ceteris exmissis:

«Was den ersten Punkt betrifft, habe ich mich bestimmt gefunden dem Herrn Erzbischofe das unstatthafte und verletzende Vorgehen bezüglich des Rundschreibens in der ernstesten Weise nachdrücklich zu verheben, und ist derselbe ersucht worden künftig hin, wenn zu oder von den Gläubigen einer Kirche oder Diöcese gesprochen wird, Ausdrücke und Bezeichnungen zumal auf die verschiedenen Confessionen angehörigen Nationalitäten, und das Volk überhaupt, so wie alle Aufrufe und Anspielungen zu vermeiden, welche die Rechte anderer gesetzlich anerkannten Confessionen verletzend berühren, und daher von Seiten der, die Confessionen gleichmässig beschützenden Staatsgewalt, nicht geduldet werden können.

Die beiden anderen Punkte belangend, werde ich mit unter Einem, mit einem, der Wichtigkeit der Sache entsprechenden Vortrage an den Herrn Minister für Cultus und Unterricht, damit die begründete Bitte Euerer Excellenz Sr. k. k. Apostolischen Majestät unterbreitet und behufs der Beruhigung und Beschützung der gr. orient. Kirche in Siebenbürgen zur allerhöchsten Berücksichtigung anempfohlen werde.

In dem ich Euere Excellenz hievon vorläufig in Kenntniss setze, kann ich nicht umhin meine Befriedigung darüber auszusprechen, dass Euere Excellenz mit massvollen Takte es vorgezogen haben sich lieber vertraungsvoll um Schutz an die Regierung zu wenden, statt durch Gegenerwiderung dem Feuer der Leidenschaft in den Gemüthern des leicht erregbaren

Volkes neue Nahrung zu geben etc. *Schwarzenberg* m. p. (Vezi întregul cuprins la Nr. 47).¹

Însă nu numai noul arhiepiscop greco-catolic eră stăpânit de un duh batjocuritor cătră religia noastră greco-orientală, ci duhul acesta batjocuritor s'a manifestat cătră biserica noastră și din partea unor fanatisați preoți greco-catolici; căci bravul nostru protopop dela Hațeg, Mihai Maximilian, precum arată protocolul Consistorului de sub Nr. 37 din 1855, a așternut Consistorului nostru două scrisori ale preotului greco-catolic Ștefan Suci din Galați adresate cătră preotul nostru Mihai Plotoga din Rușor, în care scrisori (după cum se vede din Nr. 48 și 49) se batjocorește și se defaimă biserica noastră mai pe jos de ori și ce. În cea dintâi scrisoare din 20 Dec. 1854 scrie acel preot gr. cat. cătră amintitul nostru preot între altele: că dacă vrea să aibă pace cu el, să-i restituie pe cei trecuți la noi dela religia gr. cat., cari sânt de mult timp înstrăinați, și în loc de păstor adevărat, care să-i pască în munții sfin-

¹ În traducere: Privitor la punctul prim, m'am simțit îndemnat a scoate la iveală Domnului Arhiepiscop (Șuluț) în modul cel mai serios și apăsător, procederea inadmisibilă și ofensătoare a circulării, și l-am învitat, ca în viitor, când se va vorbi cătră sau despre credincioșii unei biserici sau dieceze, să se ferească de expresiuni și apostrofări, mai cu seamă la adresa naționalităților aparținătoare deosebitelor confesiuni și în general a poporului, precum și de orice provocări și aluziuni, care ating drepturile altor confesiuni recunoscute prin lege; deoarece puterea statului, de-o potrivă ocrotitor al confesiunilor, nu va putea tolera asemenea atitudini.

Relativ la celelalte două puncte, mă voi adresa, conform importanței lucrului, cătră dl ministru al cultelor și instrucțiunii, pentruca cererea întemeiată a Excelenței Voastre să se înainteze M. Sale apostolice și, pentru liniștirea și ocrotirea bisericii gr. orientale din Transilvania, să fie recomandată spre luare în considerare la locul prea înalt.

Aducându-vă aceasta prealabil la cunoștință, trebuie să vă exprim totodată mulțumirea mea, că Excelența Voastră, cu desăvârșit tact, ați preferat să vă îndreptați plin de încredere cătră scutul guvernului, în loc ca prin replică să alimentați focul patimilor în spiritele poporului ușor de agitat, șcl. *Schwarzenberg* m. p. Ed.

țeniei sfintei uniri, — s'a păstorit de năimiți pe fundul văilor și păraelor, unde nu-i alta decât tăuri (lacuri) împuțite, pline de șerpi și scorpii și gălbează, care e boală de moarte, și în loc de pășune grasă a sfintelor scripturi, s'au păscut cu ească aprinsă, în loc de apă adăpați cu venin aducător de moarte; în loc de semnul mielului, care e Hristos, ei sânt însemnați cu acel semn care e numai la porci, și la câni, adecă: Nè! sau Nià!, și că tot cel ce se va băgă în mormânt cu acest semn urât și scârnăv va dobândi matca focului nestâns; unul ca acela e asemenea unui porc, că-și lasă mâncarea în vălăul lui și apucă după scârnăvii și spurcăciuni de după grajduri; și să nu te superi, căci ți-am scris așa, fiindcă adevărul lucrului m'a îndemnat, ca să-ți scriu așa. Eară dă te apuci a le mai sluji, gată-te de arme, dar din cărțile legii care ziceți că este legea nouă neunită, — pentrucă din cărțile care le aveți în biserică, de acolo le-am luat eu toate armele mele, și frăției Tale nu ți-a rămas acolo nici una etc.

Acelaș preot gr. cat., în scrisoarea sa din 24 Dec. 1854 scrie preotului nostru susnumit, între altele, următoarele: «De vreme ce el a cetit toată sfânta scriptură și toate cărțile bisericești și în ele tocmai din adins a căutat după aceea, ca să găsească barem numai un cuvânt despre neunire, și n'am putut găsi nici un cuvânt, care să întărească această urâtă și scârnăvă titulă de neunit; și, fiindcă toate legile care sânt sub soare, au fiecare cărți, ear urâta și scârnăva neunire, — care nu-i de aiurea izvodită, fără de însuși dr...., care e duh împuțit și de c...ie, aceasta n'are nici o carte, pentrucă toate cărțile care le aveți în biserică dvoastră, tot sfânta unire o întăresc, și așa dară dvoastră din câte cărți aveți în biserică, acelea-s toate ale noastre; și, de vreme ce marele

Apostol Pavel mireasa lui Hristos numește pe biserica cea câștigată din păgâni, și precum dar mireasa împăratului Hristos e împodobită cu tot felul de podoabe și de pietri scumpe, și precum mirele ei Hristos este lumina luminilor și pacea a toate, așa este și dr , precum este el tot întunec și împutit și gol de toate, numai bogat de minciuni și de toate răutățile, așa este și mireasa lui cea câștigată din creștinii ceice și-au lăsat credința lor cea adevărată care au adus-o străbunii lor din Roma, pe care cu mare laudă o laudă Apostolul Pavel în epistola lui Cătră Romani, cap. I, vers 8, așa: «O, voi, romanilor, dar și mulțumită dau lui Dumnezeu, căci credința voastră, care este și a mea, se vestește în toată lumea». Și fiindcă mirele miresei acesteia este gol, nici pe mireasa lui n'a împodobit-o cu alta, decât cu minciuni și cu urâte hule asupra miresei lui Hristos, care este sânta unire . . . Și pe lângă toate câte le-am numărat aici, se mai dă încă și această titulă de c la toți cei ce poartă urâtul și scârnavul nume de neuniți, care-i însemnat cu acest pecet: Nè sau Nià!» etc.

Tot sub Nr. 27 raportează protopopul Pipoș despre trecerea Paraschivei Doroleanu din Săcărâmb de la religia greco-catolică la a noastră, ce a urmat în înțelesul circularului Consistorului nostru Nr. 1141 din anul 1853; apoi raportează despre hulirea bisericii noastre din partea parohului și protopopului greco-catolic Iosif Nyulaș, care a dojenit pe Paraschiva Doroleanu cu prilejul insinuării (anunțării) zicându-i «Tu ești o c , mai întâi te-ai dat dr...lui cu trupul, acum te-ai dat dr...lui cu sufletul; c ai fost, — și religia la care treci încă e din c ie făcută».

A fost întreat și un martor, Ioan Buda, cantor, care a fost cu Paraschiva Doroleanu la protopopul

greco-catolic Nyulaş şi a mărturisit că protopopul acesta a spus cătră Paraschiva Doroleanu: «Nu te cunosc, dr.... te cunoaşte, c.... ai fost până acuma, şi religia la care treci tu încă-i din c...ie făcută; mai întâi te-ai dat dr...lui cu trupul, acum te dai dr...lui cu sufletul, a dr...lui să fii cu suflet cu tot!»...

In legătură cu aceasta raportează protopopul nostru Mihai Maximilian din Haţeg, [despre] acei doi martori, Ioan Bratu şi Vasile David, din Hurez, Gura Văii Fizeşti, cari au fost la 28 Oct. şi la 25 Nov. 1854 de faţă, când s'a înştiinţat Ştefan German la parohul său greco-catolic Ştefan Suciu din Galaţi, că voieşte a trece dela religia greco-catolică la a noastră, că adecă la întâia înştiinţare Ştefan Suciu, paroh greco-catolic, nici într'un chip nu da lui Ştefan German atestat de la mână, «Căci popii cei noi toţi slujesc dr...lui, şi câtă parte de lume este neunită, toată este slujitoare dr...lui»; ear la a doua înştiinţare: «Cum va putea dânsul să dea slobozenie la un om, care vine cu lumina stânsă, şi la dânsul e aprinsă», şi «că nu sânt oamenii de vină, ci măgarul de protopop din Haţeg şi cu calul şi anticristul cel mare din Sibiu, căci ăla face pe ceilalţi cai», (vezi 49^{1/2}).

Aceste hule, ridicate fără nici o ruşine asupra religiei noastre, m'au îndemnat pe mine a face o remonstraţiune privitoare la ordinaţiunea ministerială, prin care s'a demandat ca numirea «*neunită*» a religiei noastre are a rămâne şi pe viitor, şi a arată că ce consecinţe trage preoţimea unită de la această numire negativă a religiunii noastre (precum arată aclusul alăturat aici sub Nr. 50 şi 51).

Aici am a mărturisî, că pe aceşti preoţi greco-catolici i-am incusat, pentru conturbare religioasă şi pentru vătămarea cinstei mele, la judecătoria dela Orăştie,

care a declarat de nevinovați pe acești preoți greco-catolici, motivând sentința cu aceea, că acele hule s'au făcut prin niște scrisori private, — deși, precum s'a văzut, calomniile acelea s'au făcut și în prezența unor martori. Așa dar și membrii acelei judecătoria — sași, și catolici venetici din Galiția și Boemia, — au fost ruginiți ultramontani. Actele acestea procesuale se află sub Nr. consistorial 152 din anul 1855.

Pe cât eram eu de întristat pentru aceste năpăsturi ridicate asupra bisericii noastre din îndemnul ministrului Thun și al arhiepiscopului greco-catolic din Blaj, pe atâta principele Schwarzenberg, ca guvernator al Ardealului, a văzut cumcă purtarea ticăloasă a ministrului Thun este de tot contrară intențiunii Maiestății Sale și a ordinațiunilor lui. Guvernatorul, în vara anului acestuia vrând să călătorească la moșiile sale în Boemia, m'a cercetat și vorbind despre funcționarea volnică a lui Thun îmi zicea să-l părăsc Impăratului. Eu i am răspuns că și însumi m'am gândit să fac asemenea pas, dar prea cu greu îmi vine a ridica la Maiestate peana asupra unui ministru în acest timp extraordinar, și altele. Schwarzenberg a încuviințat nedumerirea mea zicând, că dânsul sperează, la audiența privată, când Maiestatea după obiceiul său va întrebă de mine, i se va da anză (prilej) spre a se exprima cătră Maiestate despre goanele cu care ministrul Thun tratează trebile noastre bisericesti și școlare. Prilejul acesta, după care Schwarzenberg pândeă, i s'a dat lui la un vânat, la care Maiestatea l-a chemat în Ischl, unde Maiestatea ostenit fiind a șezut pe un trunchi, chemând la sine pe Schwarzenberg și întrebându-l de mine. Acum Schwarzenberg a împărțășit M. Sale tratamentul cel plin de ură cătră biserica noastră și persoana mea, adăogând că eu nu mai știu ce sa iac

și că aş vrea să-l părăsc Maiestateii, pe Thun, dar nu mă încumet. La acestea Maiestatea răspunse lui Schwarzenberg, că tot ce-mi zace la inimă să pun pe hârtie în formă de recurs, apoi să-l dau guvernatorului spre opiniune, și acesta să-l aştern Maiestateii Sale.

Schwarzenberg întorcându-se la Sibiu dela concediu-Urlaub — mi-a împărtășit acestea, și eu n'am întârziat a compune recursul (aici sub Nr. 52) care guvernatorul, pe lângă opiniunea sa favorabilă, l-a înaintat la Maiestate, — Înalt carele dupăce a văzut cuprinsul recursului meu, *a dojenit pe ministrul Thun*, și de atunci se purtă față cu lucrurile noastre bisericești și școlare ceva mai delicat, dar tot cu dușmănie, — precum mai jos se va vedeă pe larg.

Pe când mă luptam eu în contra atacurilor ultramontane ale lui Thun și ale Blajului, va să zică ale arhiepiscopului greco-catolic Șuluțiu, pe atunci răsufiau și unii articoli ai *Gazetei de Transilvania*, precum și unele date în Călindarul lui G. Barițiu. Dupăce mai mulți articoli a publicat redactorul *Gazetei*, Iacob Moroșianu (Murășanu) ca unealta ultramontanilor, prin care ținteă a sămână vrajbă și neîncredere între mine și preoțimea și poporul nostru, a slăbi uniunea duhului întru legătura păcii, a ne numi: «șismatici», a ne provoca la părăsirea religiunii noastre străbune, a descrie pe clerul nostru de o plasă de oameni înșelători și învrăjbitori, a schimonosi ordinațiunile mele și faptele mele oficioase, și celelalte; ear Barițiu scriind în călindarele sale *Cronica Ardealului*, zice în Călindarul său pe anul 1856 despre Sinodul nostru eparhial din anul 1850, că acest sinod avu numai aceea însemnătate mare, că acolo fù reprezentat nu numai clerul, ci și poporul, — prin care expozițiune (expunere) Barițiu a documentat o răință, nevrând în

public să dea sinodului nostru eparhial din anul 1850 aceea însemnătate ce-i compete pe drept, pentru că și dlui, ca și redactorul Iacob Moroșianu, lucră în interesul ultramontanilor. După ce așadar m'am convins că ultramontanii s'au sculat asupra noastră și în *Gazeta de Transilvania*, și în Călindarul lui Barițiu, m'am plâns, oralmente cătră guvernatorul Schwarzenberg, zicând că dacă Serenitatea Sa nu poate sau nu va să-mi dea satisfacțiune că pe viitor nu vor ieși asemenea articoli, care să vatem pacea bisericii noastre, eu atunci îmi voi lua satisfacțiune printr'un circular. La aceasta Schwarzenberg mi-a răspuns cu toată francheța, cumcă și el este de aceea părere ca să dau clerului și poporului nostru credincios un circular, prin care să-i fac atenți la articolii Gazetei și la afirmațiunea lui Barițiu din Călindar. Eu m'am și hotărât la aceasta și am emis, din 5 Decemvrie 1855, Nr. 1090, aici alăturatul Circular (sub Nr. 53).

Tot în acest an 1855, Nr. Consis. 36, din 25 Ianuar, am întemeiat fundațiunea Dr. Grigorie Pantaziană cu două mii floreni v. conv., ca un monument în memoria lui, în favoarea clerului ardelean, ca o sută de ani să fructifice și apoi să se pună în lucrare.¹

Anul 1856

(Earăș ministrul cultelor Thun. — Atacuri împotriva ortodoxiei. — Neagoe Popea este călugărit și diaconit, luând numele de Nicolae. — Un nunțiu papal în Ardeal).

Cât de mult, din zi în zi, a crescut turbarea ministrului Thun în contra ortodoxiei noastre, se vede lă-

¹ Avera acestei fundațiuni reprezintă în 1923 o valoare de peste șase milioane de lei. Ed.

murit din o hârtie a lui cătră guvernul ardelean, în care numește biserica noastră «verrottetes Schisma» (schismă putrezită; în text: schismă «ruginită». Ed.)

Guvernatorul, principele Carol Schwarzenberg, a răspuns ministrului, sau mai bine zicând, i-a trimis lui un răspuns¹ înfruntător. (Vezi acl. sub Nr. 54.)

S'ar părea, că ministrul Thun a fost în legătură cu cei mai mari fanatici uniți din Transilvania, căci pe când el «schismă ruginită» cheamă biserica noastră, pe atunci sosi la Consistorul nostru o relațiune dela protopopul nostru al Hațegului, Mihai Maximilian, care arăta că preotul greco-catolic din Galați, Ștefan Suciu, trimite preoțimii noastre cele mai infernale injurii asupra ortodoxiei noastre, precum acelea se văd din scrisoarea lui trimisă parohului nostru Ioan din Petrila. Consistorul nostru a aflat, în lucrarea preotului acestuia greco-catolic, o vătămare a bisericii noastre și prin avocatul Dr. Roth l-a pârât la tribunalul judecătoresc din Orăștie, unde mai nimic n'am câștigat, căci amployații nemți erau ultramontani. (Vezi actele Consistorului din 1856 Nr. Cons. 578.)

Goana asupra ortodoxiei bisericii noastre eră universală, căci și Siebenbürger Bote dela Sibiu din 17 Mai 1856 aduce după Oesterr. Volksfreund din Cernăuț știrea, «dass von der moldauischen Gemeinde Poiana 180 Familien den Uebertritt von Schisma zur Union bei der Bezirksbehörde zu Sadagura officiel angezeigt haben etc.»² In acest obiect am scris la prezidiul guvernului (vezi Nr. 55).

¹ Vezi la Dr. Il. Pușcariu, Metropolia ortod. Acte, pag. 155. Ed.

² ... că 180 de familii din comuna moldovenească Poiana și-au anunțat oficial, la autoritățile de plasă din Sadagura, trecerea lor dela schismă la unire șcl. Ed.

În anul acesta, la Bunavestire, am călugărit și diaconit pe *Neagoe Popea*, dându-i numele de Nicolae, care a fost cleric la Viena și apoi actuar de pretură cercuală la Șomcuta-mare.

Mai departe, în acest an venise nunțul papal dela Viena, Viala Prela, la Blaj spre instalarea mitropolitului greco-catolic, căruia i-au premers tot felul de vești, că adecă aduce cu sine bani mulți spre împărțire între români, și de aceea la Blaj s'a adunat mulțime de săraci, — «parturiunt montes, nascitur ridiculus mus»...

Anul 1857

(*Terminarea tipăririi celor 12 Minee. — Colecta pentru zidirea unei catedrale în Sibiu. — Convorbirea cu ministrul cultelor Thun.*)

În acest an 1857 fiind eu tipărirea celor 12 Minee și legându-le frumos, le-am dus la Maiestate, rugându-o să le primească în biblioteca imperială, alăturându-i și o scurtă dedicațiune despre cuprinsul acestor minee, (Nr. 56).

Maiestatea s'a îndurat a le primi prea grațios și, fiindcă cu acel prilej l-am rugat a ne da facultate (în-voire) de-a culege — colectă — în monarhia întreagă pentru zidirea unei *biserici catedrale*, pentru aceea s'a îndurat a ne da licență spre acest scop și a ne dăruî una mie de galbini.

Fiind la Viena, am cercetat și pe ministrul de culte, contele Thun, care numai decât a început a duce o convorbire despre măreția *bisericii catolice* și despre lipsa unui centru al bisericii noastre, și despre volnicile mele în diregătoria mea, căci consistorul nostru a degradat pentru doveditul furțișag pe parohul nostru din

Catedrala ortodoxă română din Sibiu

Apahida, Prodan, care «unindu-se» s'a reaşezat de cătră Şuluţiu de preot regulat, și m'a incusat pe mine la ministru ca pe un om fără de suflet, și ministrul a nimicit actul de degradare, dar Consistorul nostru i-a făcut remonstrație și n'a recunoscut valoarea decretului său. Și așa convorbirea noastră fiind interesantă, am făcut despre aceea aici (sub Nr. 57) ziar¹.

Anul 1858

(Când se clatină absolutismul austriac. — Călătoria lui Șaguna pentru a adună contribuiri pe seama viitoarei catedrale.)

În acest an 1858 începuse a se clătina absolutismul și pusăciunea (poziția) ministrului Bach, pentru multele păcate, care le-au făcut organele lui, și pentru politica dușmană a lui Napoleon (III) care intenționa a face alianță cu Italia și a răpi dela monarhia noastră, dacă nu mai mult, cel puțin provincia Lombardia.

În locul lui Bach venise dl ministru intern, contele *Goluhovsky*.

Eu, în anul acesta, am întreprins o călătorie prin Ungaria, Viena și Triest, spre a aduna colecte (contribuiri) pe seama unei biserici catedrale, cu care prilej prea puțin m'am folosit, precum se vede din rațiociniul meu. Eu am călătorit cu spesele mele, care au întrecut colecta.

În anul acesta s'a născut Rudolf, principele de co-roană, noaptea de 22 spre 23 August, și am fost la botezul lui în Laxenburg.

¹ Apărut în: Dr. Il. Pușcariu, Documente pentru limbă și istorie 1889 I. 314 sq. Vezi acest ziar, al lui Șaguna, la sfârșitul Memoriilor de față, în *Adaos*, p. 105—110. Ed.

Anul 1859

(*Războiul cu Franța și cu Italia. — Altă politică*).

În anul acesta 1859 a și erupt resbelul italian, sprijinit de Napoleon (III) — și am pierdut Lombardia, și atunci Napoleon a arătat disprețul său cătră serviciile cele bune, care cabinetul austriac la anul 1855, în resbelul dela Crim, a făcut lui Napoleon.

Nenorocirea aceasta a dat anză (motiv) aceloră [pentru] inaugurarea unei *alte* politice cu popoarele austriace, căci absolutismul nu se mai poate susține.

Anul 1860

(*Senatul imperial înmulțit. — Diploma împărătească din 1 Octomvrie. — Nou guvern la Cluj. — Raiacici*).

Spre luna lui Mai 1860 s'a conchiemat senatul imperial înmulțit, spre a se vedea opiniunile senatorilor pentru făcânde reforme.¹

Aici, într'alte, s'a întâmplat că senatorul Gheorghe Majláth din Ungaria a cuvântat, că naționalitățile din Ungaria în bună conțelegere între sine trăesc; la care eu am răspuns lui Majláth negativ. Cuvântarea mea, cum s'a auzit în țară, numai decât începură din partea românimii noastre și a celorlalte nații, — slave — să-mi vină adrese de mulțămire. (Vezi, despre adrese române, scrierile mele apologetice.)

După încheerea senatului imperial înmulțit, din Septemvrie al anului acestuia, a și urmat în 1 Octomvrie

¹ Despre debaterile senatului vezi: Dr. I. Lupas, Mitropolitul A. Șaguna, 1911, p. 187 sq. Ed.

a. c. diploma împărătească care restituie fiecărei țări de coroană independența sa individuală, și constituțiune, — care împrejurare pe noi românii transilvăneni prea mult ne-a îndestulit. De aceea cancelaria aulică s'a restituit Ardealului, precum și guvernul la Cluj, denumindu-se baronul Chemeny (Kemény) Ferencz de cancelar și contele Mikó de guvernator, și disolvându-se stăpânirea absolutistică dimpreună cu amplexiții ei.

Pe timpul decurgerii ședințelor senatului înmulțit imperial venise patriarhul sârbesc, Iosif Raiacici la Viena, în luna lui Iunie, și a mijlocit dela Împăratul ținerea unei conferințe cu senatorii imperiali ortodocși despre formularea unei petițiuni așternând împăratului pentru obiecte bisericești și ierarhice. (Celelalte vezi ziarul meu,¹ sub 57^{1/2}.)

Anul 1861

(Adunarea națională din Sibiu. — Conferență la Alba-Iulia. — Funcționarii absolutismului părăsesc Ardealul. — Dorințele clerului bucovinean și răspunsul lui Șaguna).

Anul acesta eră de mare însemnătate pentru națiunea noastră română. În 1 Ianuar s'a ținut adunarea națională la Sibiu, — și deși naționali se temeau, că între arhieriei ei va fi disarmonie, căci Blajul s'a purtat de tot ca un ultramontan, totuș Sibiul n'a vrut să știe de vătămarile blăjene, și așa s'a început și s'a finit adunarea națională în armonia cea mai frumoasă. Și fiindcă lucrurile ei s'au tipărit, pentru aceea aici nu se pomenește despre ele nimic, ci se adaogă numai pie-sele originale, care se referă la ea, (sub 1).

¹ Apărut în: Dr. Il. Pușcariu, Documente, 1889, I. 321. Ed.

S'a constituit apoi și comitetul național permanent, (vezi actele Nr. 2) precum și o colectă, (vezi actele Nr. 3), toate în cea mai bună ordine și armonie.

Apoi s'a ținut din partea regimului nou așezat, pe baza diplomei din luna lui Octomvrie 1860, o conferință la Bălgrad sub presidiul cancelarului aulic transilvan, baron Chemeny (Kemény) Ferencz cu reprezentanții tuturor națiunilor din Ardeal, prin urmare și cu bărbații de încredere ai națiunii române, cu amândoi arhieriei și opt bărbați, — și noi românii am dat votul nostru pentru aceea lege electorală nouă.

În decurgerea primăverii anului acestuia s'a deșertat țara noastră de amplexații străini, cari veniseră pe timpul absolutismului din toate unghiurile lumii, și s'au pus amplexați patriotici din partea guvernului provisoriu ardelean.

În anul acesta s'au publicat într'o broșură: Dorințele dreptcredinciosului cler din Bucovina în privința organizării canonice a diecezei și a ierarhice sale referințe în organismul bisericii ortodoxe din staturile Austriei, Cernăuți, 1861.

Eu, dorințele acestea le-am aflat de anticanonice și am compus un răspuns sub titlul: «Anthonismos» sau deslușire comparativă asupra acelei broșuri, — și l-am tipărit. La care a compus oarecine din clerul bucovinean o replică, care însă poartă icoana mâniei, dar din partea inteligenței a secerat indignațiune și reprobare, ce se vede din mai mulți articoli ai Telegrafului de pe acel timp¹.

¹ Vezi și Dr. I. Lupaș, Mitropolitul A. Șaguna, 1911, p. 265 sq. Ed.

Anul 1862

(Al doilea provisoriu. — Inlocuiri).

Din provisoriu acestă, care n'a durat nici doi ani, s'a făcut în anul 1862 al doilea provisoriu; căci, în locul cancelarului aulic transilvan baronul Kemény Ferencz s'a denumit contele Nádasdy de cancelar, ear în locul guvernatorului contele Mikó s'a denumit de guvernator contele Creneville, Feldmarșal-lieutenant.

Anul 1863

(Nouă adunare națională în Sibiu. — Deputațiunea la Viena. — Dieta din Ardeal).

Văzându-se și cunoscându-se marea însemnătate a împrejurărilor, a fost obștească convingere de-a se țineă adunare națională. La inițiativa mea s'a învoit Blajul a cere voie dela guvern pentru ținerea unei adunări naționale cu 120 bărbați aleși. Voia aceasta s'a încuviințat, și noi amândoi arhieriei am scris (publicat) alegerile, și sorocul adunării l-am prefipt (fixat) pe Dumineca Tomii, — unde în trei zile au decurs lucrurile în cea mai bună armonie. În specialități, care s'au arătat din partea unuia sau altuia, nu mă las; căci nu merită. Actele le acclud aici, Nr. 4, dar sânt și tipărite.

Adunarea aceasta națională a denumit o deputațiune care să ducă la Maiestate concluzele sale, spre care sfârșit m'au denumit pe mine de conducător.

Sosind deputațiunea la Viena, numai decât erau pline jurnalele vieneze de laudă despre loialitatea națiunii noastre române. În săși comuna vieneză s'a simțit

îndemnată a da un prânz strălucit la Calul Alb («Weisser Ross») în onoarea deputațiunii naționale române, la care toți miniștrii, mai mulți dintre cei mai străluciți aristocrați și generali au luat parte, — împrejurare unică, care a arătat națiunea română în strălucirea, în care nici când n'a fost!

Rezultatul adunării noastre naționale, căci națiunea română a primit diploma din 1860 și rescriptul din 1861, a dat regimului prilej, de a conchermă dieta în Ardeal pe baza unei legi electorale liberale. Dieta aceasta s'a și conchermă, sașii și românii s'au înfățișat, dar ungurii și săcuii nu; dieta s'a ținut în anul 1863 și 1864. Ce propoziții regești au fost, și ce la acele a hotărât dieta, se știe din ziarele și protocoalele ei tipărite.

Anul 1864

(Mângăere și mare bucurie pentru biserica ortodoxă: Reînființarea mitropoliei ardelenene).

Acest an 1864, al mângăerii și bucuriei supreme, este pentru noi toți românii de religia greco-răsăriteană în Transilvania și Ungaria de cea mai mare însemnătate, și epocală; căci, după ce în luna lui Iulie s'a ales de mitropolit sârbesc Samuil Masirevici în locul lui Iosif Raiacici, și Maiestatea Sa a rânduit ținerea unui sinod episcopesc, în care să ia parte și episcopul nostru din Ardeal, — și acest sinod eră menit a da corul episcopesc părerea sa pentru înființarea Mitropoliei române, în ce s'a și învoit unanim corul episcopesc sârbesc, — a urmat în 12/24 Decembrie rezolvirea prea înaltă a *Mitropoliei* noastre și denumirea mea de *Arhiepiscop* al Ardealului

și de *Mitropolit* al tuturor românilor greco-răsăriteni din Ungaria și Ardeal. Toate acestea se pot vedeà mai pe larg în cartea: *Mitropolia veche a lui Nicolae Popea*¹.

Anul 1865

(Deputațiune la Viena. — Plecarea la Carloviț. — Ion Popasu este sfințit întru arhiereu în biserica din Rășinari. — Incercări din partea guvernului austriac de a împacă pe unguri. — Convocarea dietei ardelenale la Cluj. — Audiența lui Șaguna la împăratul în 22 August. — Principele Montenuovo, comandantul militar din Sibiu, la Șaguna. — Atacuri).

Numai decât în luna lui Ianuar 1865 s'a dus o deputațiune națională la Viena, — care am condus-o eu, — de-a mulțumi împăratului pentru această mare îndurare, căci ni-a dat Mitropolia; de aici, adecă dela Viena, cu episcopul Aradului, Procopiu Ivacicovici, și cu alți bărbați de încredere din eparhiile Arad și Caransebeș, m'am dus la Carloviț spre a efectui împărțirea comunelor mestecate și a fondurilor comune, — dar fără rezultat. De aceea apoi în § 8. al legii IX din anul 1868 s'a dispus ca judecătoria delegațională să trateze și să decidă chestiunile acestea, în care lege s'a inarticulat și Mitropolia noastră egal îndreptățită cu cea sârbească, — și, în organizarea ei, independentă. —

În 23 April 1865 am primit dela Ilie Măcelariu, jude regesc, înfruntare, — la care am răspuns în 24 April 1865 cu răbdare. (Vezi Nr. ad 865.) —

În anul 1865, la sfânta Maria mare, la Rășinar am săvârșit, cu conlucrarea episcopului nostru aradan, Procopiu Ivacicovici, sfințirea de episcop din Caransebeș a arhimandritului și protopopului din Brașov, Ioan Popazu,

¹ V. și Dr. I. Lupaș, a. c. p. 269 sq. Ed.

cel dintâi episcop român în mitropolia noastră ales de sinodul nostru și denumit de cătră Maiestate.

— Anul acesta și în privința politică are mare însemnătate; căci, în toamna acestui an, s'a văzut că cabinetul Maiestății Sale va să facă împăcare cu ungurii și a lăsa constituțiunea octroată, și a primi constituțiunea ungurească din anul 1848.

În toamna anului acestuia 1865, s'a conchemat pe baza legii ardelene din anul 1848 la Cluj dieta ardeleană, ca să se enunțe despre uniunea cu Ungaria. Ungurii cu săcuii și cu sașii erau pentru uniune, ear noi românii nu. A urmat apoi rezoluțiunea împărătească în favoarea uniunii.

Spre completare trebuie să amintesc, că Maiestatea Sa m'a chemat pe mine la Viena, unde sosind în 22 August c. v. am avut audiență, cu care prilej Impăratul mi-a comunicat schimbările radicale de stat, ce erau să se întâmple. Lumea noastră eră curioasă să afle dela mine cauza, pentru care am fost chemat la Impăratul.

Nu mult după aceea se luă în nume de rău tăcerea mea, — și Barițiu cu Dr. Rațiu veniseră la Sibiu și se consultară cu Conrad Schmidt, comitele săsesc, și cu comandantele militar, principele Montenuovo; aceștia amândoi îmbărbătaseră pe cei doi români cătră opoziție. La mine n'au fost; dar venind la mine principele Montenuovo îmi povestî conversarea lor dela el și Conrad Schmidt, cu aceea că acești doi bărbați români i se plâneră asupra-mi că sânt în contra politicei naționale. Principele se nevoia a-mi arăta, că Impăratul este înșelat și altele acestor asemenea. Văzând eu că timpul nopții este tare înaintat, — căci eră după miezul nopții, — am reflectat principelui că în zadar ne luptăm eu pro, el contra, ci să ne ducem la Viena, acolo dela Maiestate să cerem

audiență colegială și de față fiind împăratul să descoperim părerile noastre, ca apoi Maiestatea să judece despre ele. Principele nu s'a învoit la această a mea propunere. În fine am rugat pe principele ca să se conformeze poruncilor Maiestății Sale, căci și așa este militar și să nu ațâțe pe bărbații români, — și așa ne-am desfăcut.¹

Pentru mine a fost, între altele, acest an foarte fatal; căci unii inteligenți români, în fruntea lor Șuluțiu, m'au atacat în jurnalele noastre. Celelalte le voi spune în cele din anul 1866.

Anul 1866

(Atacuri în presă. — Răspunsurile lui Șaguna. — «Asociațiunea». — Convocarea dietei la Pesta).

Acest an s'a început cu continuarea mai multor articoli din jurnalele noastre și cu scrisori dela Șuluțiu, episcopul greco-catolic, toate atăcătoare, dehonestătoare și depopulătoare (compromițătoare în fața poporului); — la care m'am simțit [dator] a răspunde Blajului, și răspunsurile mele a le tipări în o broșură, (cecece se alătură aici sub 5). Mai pe larg nu mă las aici, — căci îmi sânt odioase.

Apoi adunarea generală, a Asociațiunii Transilvane pentru literatura română și cultura poporului român, din acest an, a ales în locul meu, care fusesem președintele ei în decurgere de șase ani, pe alt președinte, și încă într'un mod cum n'am meritat. *De odiosis parum, aut nihil.*

¹ V. și: Dr. I. Lupas, o. c. pag. 229 sq. Ed.

In acest an s'a conchemat dieta ungurească cu Ardealul la olaltă, (la Budapesta. Ed.), unde s'au început pertratările pentru împăcăciune.

Anul 1867

(Impăcare între Austria și Ungaria. — Desființarea legilor dietei dela Sibiu).

In acest an s'a continuat dieta și pertratările împăcăciunii, și s'au finit cu coronația (încoronarea) regelui și cu rescriptul regesc prin care legile aduse în dieta Ardealului din anii 1863 și 1864 s'au pus afară de valoare.

Anul 1868

(Inarticularea în lege a Mitropoliei ardelen. — Statutul Organic)

In acest an s'a inarticulat [în lege] Mitropolia noastră, și în toamnă s'a ținut congres național bisericesc ¹ și s'a stabilit *Statutul Organic* spre sancționare.

In acest an am edat opul meu, «Compendiu de dreptul canonic» etc.

Anul 1869

(Sancționarea Statutului Organic)

Statutul Organic s'a sancționat în Mai 1869, și numai decât l-am publicat, provocând consistoriile eparhiale a-l pune în lucrare.

¹ V. Protocolul Congresului; și la Dr. I. Lupaș, o. c. p. 284 sq. Ed.

Anul 1870

(*Primul congres. — Primul sinod eparhial*).

Congresul național-bisericesc, cel dintâi convocat în urma Statutului Organic, pe 1 Octomvrie 1870, — care în rândul cel mai frumos a decurs.

În anul acesta, la Dumineca Tomii, am ținut Sinod eparhial, cel dintâi în înțelesul Statutului Organic.

Anul 1871

(*Imbolnăvirea lui Șaguna. — Testamentul său. — Un jubileu. — Presa noastră. — Conferință politică în Sibiu*).

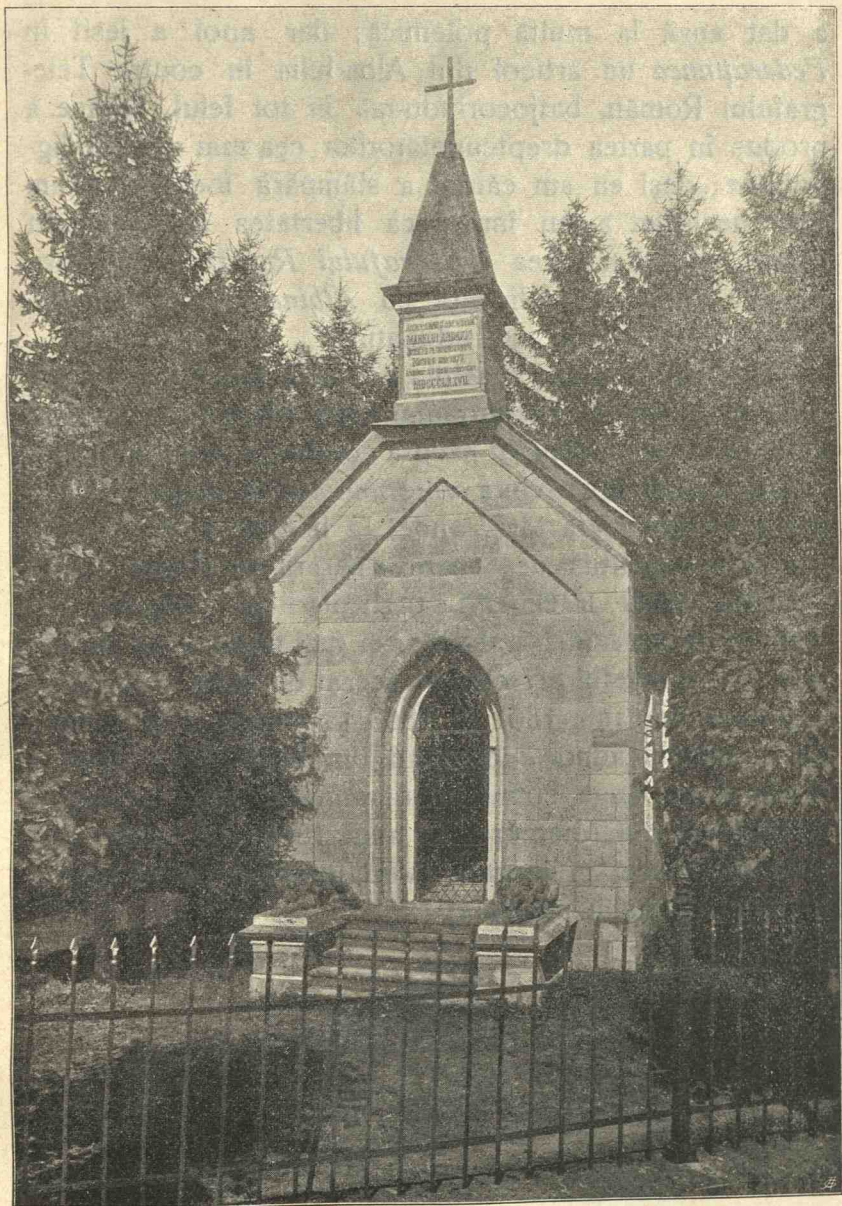
În acest an, înainte de Rusale, m'am bolnăvit, și fiindu-mi mai bine am făcut diata (testament) în 1 August 1871 și am predat-o Consistorului plenar în 12 August 1871 spre păstrare în cassa verthaimiană.¹

În anul acesta au sărbăt, în 22 August, calendarul nostru, clerul și poporul credincios din arhidieceză, jubileul de 25 ani ai funcționării mele în biserica Ardealului, și eu în ziua aceea am dedicat clerului și poporului nostru din Mitropolie opul: «Enchiridion», adică carte manual de canoane etc.²

Continuare: De abia s'a săvârșit sărbătoarea jubileului meu, cu care ocaziune am ținut Consistorul cel dintâi mitropolitan și apoi și sinod anual episcopesc, — și eată s'a și impugnat în *Albina* validitatea lucrării ace-luiaș sinod episcopesc, unde de arhimandriți s'au fost ales protosincelii Nicolae Popea și Miron Romanu, și

¹ V. N. Popea, Biografie, 179 sq. Ed.

² Vezi și Dr. I. Lupaș, o. c. p. 314 sq. Ed.

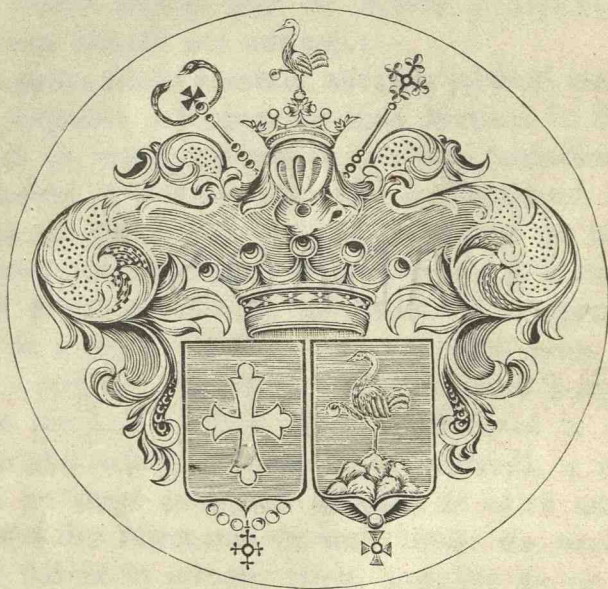
Mausoleul lui Andrei Șaguna în Râșinari

a dat anză la multă polemică; dar apoi a ieșit în *Federațiunea* un articol din Alba-Iulia în contra *Telegrafului Român*, batjocorindu-mă în tot felul, ceea ce a produs în partea dreptcugetătorilor cea mai mare indignațiune; deși eu am căutat a stâmpără focul, dar am fost necesitat a nu împedecă libertatea nimăru prin oprire, ca redacțiunea *Telegrafului Român* să nu primească contra articoli față cu *Albina* și *Federațiunea*. (Vezi acești articoli aici adunați.)

În toamna anului acestuia, adecă la jubileul meu, s'a ținut la inițiativa protopopului Ioan Mețianu în Sibiu o conferință de inteligenți asupra conduitei (atitudinii) bărbaților noștri în privința viitorimii lor la alegeri de deputați pentru dieta țării, unde s'a hotărât a se provoca în scris inteligenții la descoperirea părerii lor. (Fascicolul I.)

Mai mulți inteligenți, particulari și colegiali, au răspuns la această întrebare; cei mai mulți erau de părere ca comitetul permanent așezat de cătră congresele naționale din anii 1861 și 1863 să pășească la mijloc; dar comitetul adhoc, constând din pasiviști, a decis a rămâne pe lângă comitetul denumit de cătră adunarea inteligenței din Miercurea la anul 1868; de unde dispută s'a născut în jurnale. (Vezi jurnalele de pe timpul toamnei a anului acestuia).

Ziarul Episcopului Andrei Şaguna din anul 1857¹

Întâlnirea mea cu Excelenţa Sa dl ministru de culte la Viena în 7/19 Septembrie 1857

Dupăce m'am înfăţişat şi am zis, că sânt mare păcătos faţă cu Excelenţa Sa, mi s'a răspuns că şi Excelenţa Sa recunoaşte, că este mare păcătos faţă de mine.

Zicându-mi mai departe, că eu greşesc, când pretind aceleaşi drepturi pentru biserica noastră, care le are biserica catolică, — pentrucă noi, neavând papă şi centrul bisericii noastre, nu putem să dăm acea garanţă stăpânirii împărăteşti, care o dă biserica catolică, şi că nu este nici o apelaţie mai departe dela forul consistorului nostru, — şi că preoţimea noastră este necultă, neluminată cu ştiinţele cele trebuincioase, ear preoţimea catolică este cultă în partea cea mai mare; — şi la Roma sânt felurite congregaţii, care priveghează asupra dogmelor așa, încât un episcop catolic nu poate face nici o volnicie, căci dela el merge apelaţia la arhiepiscop şi de acolo la Roma; — şi că un episcop catolic are lângă sine pe canonicii, cari încă sânt bărbaţi învăţaţi; — şi stăpânirea împărătească află şi în aceşti canonicii o garanţă asupra volniciei, ce ar vrea s'o facă episcopul. Din care pricină vede ministrul o lipsă mare, ca în şedinţele consistoriale totdeauna să fie de faţă un comisar împărătesc,

¹ Dr. II. Puşcariu, Documente I. p. 314—321.

ca o controlă din partea stăpânirii pentru a nu se face nimăruire-o nedreptate.

La acestea am răspuns, că: eu nu mă pot împrieteni cu aceste gânduri, căci nu sânt luate din viața bisericii noastre, și că silit sânt a reflecta, că dacă este după părerea dlui ministru vreo iregularitate în ocârmuirea bisericii mele, acea iregularitate nu purcede dela instituția bisericii noastre, nici provine dela volnicia mea, ci dela împrejurări din afară, adecă de acolo, că stăpânirea antimarțială și cea de sub principii ardeleni au supus biserica noastră sub măsuri mirenești, ca să o nimicească etc.

Am răspuns mai departe, că stăpânirea împărătească să se mulțumească cu garanța aceea, ce i-o dă biserica noastră prin așezămintele și canoanele sale, în înțelesul căroră episcopul ocârmuește eparhia sa, și fiindcă noi după ele ocârmuim biserica și pe creștinii noștri îi povățuim cătră câștigarea vieții veșnice după aceleași așezăminte și canoane, și fiindcă noi ca supușii împăratului sântem în patria noastră, și nici o apelație nu avem afară de patrie, pentru aceea tare sânt convins, că aceste împrejurări dau destulă garanță, ba mai mare garanță pentru odihna stăpânirii împărătești despre faptele noastre ca unor episcopi, decât este acea garanță, care o poate da stăpânirii noastre Roma pentru faptele episcopilor catolici.

Mai departe am observat, că pe nedrept ni se zice, că biserica noastră n'ar avea centrul.

Centrul bisericii noastre este învățătura cea uniformă, care se păstrează de cătră toți cari se țin de biserica noastră. Nici că este biserica de vină, dacă nu e uniformă pretutindenea în cele din afară ale ei, pentrucă stăpânirile politice, sub care trăesc creștinii noștri și în care biserică se află, sânt de felurite principii, unele mai liberale, și altele mai puțin liberale.

Mai departe am reflectat, că biserica noastră este altminterlea organizată, decât cea latină; în biserica noastră nu sânt canonici, dar sânt alți dignitari, cu cari se sfătuește episcopul în trebile diecezane, care sfat episcopesc se poate chemă după cuvântul cel nou «*Consistoriu*»; însă sfaturile acelea, pentru care provoacă episcopul pe dignitarii bisericești din eparhia sa, pot servi episcopului numai spre îndreptare și spre deslușirea lucrului, dar nici decum spre *hotărâre*, căci numai *un* judecător

este într'o eparhie, și acela este episcopul locului, pentru că el are în sine deplin taina preoției, el este diacon sfințit, el este preot sfințit, el este și episcop sfințit, și taina preoției constă din aceste trei sfințiri care nu se află în nici un alt dignitar bisericesc. Episcopul, după canoanele noastre, are a da răspuns lui Dumnezeu pentru toate câte le face ca episcop; prin urmare, lucrarea și hotărârea unui episcop care s'a adus în treabă bisericească, nu se poate supune nici unei stăpâniri politice spre revizie; stând aceasta, de sine urmează, că ființa de față a unui comisar împărătesc în ședințele consistoriale este de prisos și incompatibilă cu natura lucrurilor, ce tratează episcopul; apoi asemenea măsură nu s'ar potrivi nici cu duhul cel luminat al stăpânirii noastre austriace, și ar fi un ce, prin care s'ar robî biserica și stăpânirea bisericească. Apoi am reflectat că factice nu se apelează dela mine, pentru că preoțimea și poporul meu știe, că scaunul acela care îl ocup eu, este arhiepiscopesc, de aceea nu apelează nime nicăiri dela mine.

Însă, dacă ar voi cineva să apeleze, eu îi dau voie la aceea, — de sine se înțelege, că numai la mitropolitul dela Carloviț, pentru că stăpânirea politică nu poate primi apelație în trebile bisericesti etc.

Cumcă preoții noștri nu sânt așa culți, cum ar trebui, am a observă, că aceasta nu este vina bisericii, care are de scop luminarea, ci este de vină vremea cea vitregă și împrejurarea cea fatală, în care a devenit biserica prin măsurile cele vitrege ale stăpânirii antimarțiale, care le-au adus asupra sudițiilor săi de legea noastră. În privința aceasta încă numai atâta reflectez, că lucru bun și folositor este pentru creștini și în deobște pentru stat, dacă vre-o preoțime este cultă, — dar trebuie să zic și aceea, că lucru și mai bun și mai folositor este aceea, dacă preoțimea este morală, cu frica lui Dumnezeu și cu evlavie. În clasa aceasta, a doua, pun eu preoțimea mea eparhială, — și spre dovedirea asertului meu mă provoc la anii 1848 și 1849: — acești ani să dovedească, ce purtare a avut preoțimea mea, despre care se zice că este necultă, deși necultura și cultura este foarte relativă. Preoțimea mea nu citește gazetele și broșurile nenumărate, care așa sânt de multe, încât se poate zice despre ele că cresc ca ciupercile din pământ; însă ea are alte cărți care le citește, și

aceste cărți sânt mai bune pentru ea, decât gazetele și broșurile veacului nostru: ea citește pe Sfântul Vasile, pe Sf. Ioan Gură de aur, pe Sf. Grigorie, pe Sf. Efreim Siriacul, biblia și celelalte cărți, de care biserica noastră este foarte bogată; — pentru că nu urmează de acolo sărăcia bisericii noastre în cărți și lipsa cărților bisericesti, dacă la librării din Viena nu se găsesc cărți de ale bisericii noastre etc.

La aceasta a reflectat ministrul, că el nu poate aprobă declarația mea, căci el este catolic, și declarația mea nu se potrivește cu dogmele bisericii catolice etc.

Aici i-am reflectat, că eu vorbesc de biserica noastră și despre instituțiile ei, și nu voi să deschid vorbe pentru polemică asupra altei biserici. Datorința mea este a reprezenta și susține biserica noastră, nevrând a vătămă nici o confesie. Și eu cinstesc în Excelența Sa aceea, ce zice că este catolic; dar nu pot primi acele păreri ale Excelenței Sale, care le zice ca catolic despre biserica noastră.

Apoi zice: «Ich verbleibe bei meinem Glauben, und es wundert mich, dass man den Papst nicht anerkennen will; dies würde die Sache sehr erleichtern, und eigentlich das ganze wäre nur eine Ehrensache. Ich bin bei all' dem aber tolerant» etc.

Aici am tăcut puțintel, apoi am zis: tot insul bine face, care rămâne pe lângă convingerea sa; dar apoi să păzească, ca cu convingerea sa mai cu seamă religioasă să nu fie nimăru spre stricare. Eu și eparhia mea întregă rămânem în legea noastră, în care ne-am pomenit, cu care nu facem nimăru nici o dosadă, căci sântem sudiți credincioși ai împăratului, cinstim și omenim toate confesiile și pe toți creștinii, și dorim, ca și cu noi în privința bisericii noastre, așa să păsească stăpânirea, ca și cu alții de alte religii; căci toți, deși sântem împărțiți cu numirea religiilor noastre, sântem de o potrivă înaintea creștinătății de a toată lumea.

«Das kann ich als Katholik nicht annehmen», zise mai departe: Aber, Verehrtester, am auzit și sânt sigur despre loialitatea, ce o ai arătat totdeauna cătră interesele împăratului, și așa despre Excelența Ta nu am nici o temere, că nu vei duce bine direcția-ți, dar cine va sta bun pentru următorul Excelenței Tale? etc.

Am răspuns, că în episcopii de mai înainte și în cei de acum, cari au dovedit o credință nepătată către monarhul și interesele lui, are stăpânirea împărătească garanță destulă, că și episcopii cei viitori vor fi sudiți credincioși.

— Ja, Verehrtester, zise mai departe, aceasta e așa, dar totuși un comisar împărătesc este de lipsă la consistor etc.

— Asertul acesta, pentru comisar, nu-mi pricinuește nici o grijă, căci una ca aceasta nu se poate întâmpla.

— Dar vezi că și în Rusia, și în Grecia este un comisar împărătesc pe lângă episcopii, cari nu pot face nimic fără voia și învoirea comisarului împărătesc. Ce zici, Verehrtester, la aceasta?

— Imprejurarea aceasta nu mă confundă nici decum, pentru că știu că biserica noastră din cele două împărății este în privința ființei sale celei din afară foarte țărnutită prin măsuri politice, din care privință stăpânirile acele cu totul altmintrelea iau Roma în centrul bisericii catolice din Roma, decum le ia acelea stăpânirea noastră austriacă. — Stăpânirea noastră, precum s'a milostivit împăratul a se descoperi în patentul din 31 Decembrie 1851, este mai pe sus de gândul acela ca să supună vre-o biserică creștină unor măsuri, care nu se potrivesc mit dem erleuchteten Geiste unserer kaiserlichen Legislatur etc. Apoi nu trebuie luat pildă dela o abnormitate și silnicie; căci Rusia și Grecia cu totul altmintrelea țin și biserica catolică, decât o țin stăpânirea noastră. La noi este deviza împărătească: «Mit vereinten Kräften, gleiches Recht für Alle»; așa dar *aceste* temeieri sânt *massgebend* pentru noi, dar nu măsura stăpânirii rusești sau a celei grecești, care țin desvoltarea bisericească, adevă luminarea și propășirea popoarelor sale, în cătuși etc.

— Ich muss Ihnen aufrichtig sagen, dass Klagen gegen Sie vorliegen!

— In welcher Beziehung?

— In Beziehung Ihrer Amtirung. Sie dégradirten einen Geistlichen, weil er zur katholischen Kirche übertreten wollte.

— Ich habe nicht einen, sondern vielleicht zwei, drei Geistliche degradirt, jedoch nicht einfach des Übertrittes willen, welcher Umstand angesichts des Eides, den ein Priester ablegt, hinreichend ist, den Priester des Amtes zu entsetzen, sondern ich habe die Degradation wegen der Religionsumtriebe, deren

die gedachten Geistlichen überwiesen wurden, vorgenommen. Einer der degradirten Geistlichen ist dann allein zur katholischen Kirche graeci ritus übergetreten, wo er, als rechtmässiger Geistliche anerkannt, zur Kirchnfunction zugelassen wurde, was doch gegen jeden kanonischen Rechtsbegriff ist.

— Sehen Sie, Verehrtester, auch hier muss ich Ihnen widersprechen, denn die katholische Kirche erkennt nur die Priesterweihe der griechischen Kirche als giltig und als ein Sacrament, aber die Degradation nicht, darum hat man dem von Ihnen degradirten Geistlichen erlaubt, geistliche Functionen in der unirten Kirche zu verrichten, denn die Priesterweihe ist ein Charakter indelebilis.

Aici am răspuns, că eu nu înțeleg ce va să zică: a precunoaște sfîntirea noastră de preot de legală, dar degradația nu! și alte acestor asemenea am zis, adaogînd, că precum aceasta, așa și pasiva asistență la căsătorii mestecate nu e lucru bun și legal în biserica creștinească, și persoanele care s'au cununat cu pasiva asistență nu trăiesc în taina căsătoriei, ci în preacurvie, și aceasta nu se face cu vina lor, ci cu vina ierarhiei. — Apoi am spus: că eu totdeauna voi degradă pe acel preot al meu, care va face turburări religioase; ear dacă părăsește legea noastră din convingere, că cu ea nu se poate mîntui și trecerea o va face din convingere și cu frica lui Dumnezeu, atunci îl slobod cu pace, nevoind să-i fac vătămare cugetului lui etc.

Apoi am trecut la treaba dotației clerului nostru, și am făgăduit, că pe 21/9 Septemvrie 1857 voi predă o rugare din nou despre dotația clerului.

CUPRINSUL

	Pag.
In 16/29 Iunie 1923	5
Introducere	7
Anul 1846	11
" 1847	12
" 1848	13
" 1849	25
" 1850	40
" 1851	53
" 1852	57
" 1853	63
" 1854	70
" 1855	77
" 1856	86
" 1857	88
" 1858	90
" 1859	91
" 1860	91
" 1861	92
" 1862	94
" 1863	94
" 1864	95
" 1865	96
" 1866	98

VERIFICAT
2017

	Pag.
Anul 1867	99
" 1868	99
" 1869	99
" 1870	100
" 1871	100
 Adaos: Ziarul lui Șaguna din 1857	 105-110

ILUSTRĂȚII:

Andrei Șaguna ca Vicar general	10
" " ca Episcop	41
" " ca Arhiepiscop și Mitropolit	2
Clădirea Tipografiei Arhidiecezane din Sibiu	51
Reședința mitropolitană și vechiul seminar Andreian	69
Catedrala ortodoxă română din Sibiu	89
Mausoleul lui Șaguna în Rășinari	101
Emblemă	104

Chenarul copertei este din „INDREPTAREA LEGII“ tipărite în 1652 la Târgoviște „în tipografia Prealuminatului Domn Matei Voevod Basarab“ al Munteniei. Clișeul ni l-a pus la dispoziție Academia Română.

VERIFICAT
2007

VERIFICAT
1987

VERIFICAT
2017